

Sopimusrikkomuksia ja barbarismia

Italian oikeutus sodalle Etiopiaa vastaan Kansainliitolle syyskuussa 1935 toimitetuissa
kahdessa raportissa

Joona Huppunen

Pro gradu -tutkielma

Euroopan ja maailman historia

Historian ja arkeologian tutkinto-ohjelma

Historia, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos

Humanistinen tiedekunta

Turun yliopisto

Huhtikuu 2024

Turun yliopiston laatu järjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu

Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä

Pro gradu -tutkielma

Historian ja arkeologian tutkinto-ohjelma, Euroopan ja maailman historia

Joona Huppunen

Sopimusrikkomuksia ja barbarismia: Italian oikeutus sodalle Etiopiaa vastaan Kansainliitolle syyskuussa 1935 toimitetuissa kahdessa raportissa

Sivumäärä: 84, ei liitteitä

Tämä pro gradu -tutkielma käsittelee Italian lokakuussa 1935 aloittaman Etiopian vastaisen sodan oikeutusta Kansainliiton järjestelmässä. Tutkielman alkuperäisaineistona toimivat kaksi Italian Kansainliitolle vuonna 1935 lähettämää raporttia, joissa perustellaan Italian toimia. Tutkielman aikarajaus on vuodessa 1935. Raporteissa Italia käsitteli myös tätä aiempia tapahtumia, mutta ne käsitellään tutkielmassa vuoden 1935 kontekstissa. Tutkielmassa identifioidaan Italian esittelemän sodan oikeutuksen teemoja. Lisäksi tutkielmassa tarkastellaan, mihin maihin Italia pyrki raporteillaan vaikuttamaan ja kuinka Italia hyväksikäytti kansainvälistä järjestelmää perusteluissaan.

Tutkielman alkuperäisaineistoa tarkastellaan tutkimuksellisen viitekehyksen ja alkuperäisaineiston vuoropuheluna. Alkuperäisaineiston analyysin metodeina toimivat laadullinen sisällönanalyysi, joka toimii laajojen tekstikokonaisuuksien käsittelyn apuna sekä lähiluku, jonka avulla analysoidaan tekstin syvempiä merkityksiä. Metodien ja tutkimuskirjallisuuden lisäksi tutkielman apuna toimii kansainvälisen oikeuden ja sodan oikeutuksen teoria, jonka käsitteitä käytetään työkaluina sodan oikeutuksen eri teemojen identifioimiseen.

Tutkielman tutkimustuloksena alkuperäisaineistosta havaittiin neljä sodan oikeutuksen teemaa. Nämä ovat sodan oikeutus sopimusrikkomusten kautta, sodan oikeutus turvallisuushan kautta, imperialistinen sodan oikeutus sekä humanitaarinen interventio. Kaksi ensimmäistä teemaa näkyivät vahvasti Italian ja Etiopian suhteeseen keskittyneessä ensimmäisen raportin osassa, kun taas kaksi jälkimmäistä olivat keskeisessä osassa Etiopian ja Kansainliiton suhteeseen keskittyneessä toisessa osassa.

Tutkielmassa havaittiin lisäksi raporttien keskeisenä tarkoituksena olleen vaikutusyritys Britanniaa kohtaan. Italia pyrki vaikuttamaan Britanniaan suojautuakseen Kansainliiton peruskirjan artiklan 16 mukaisilta taloudellisilta ja sotilaallisilta vastatoimilta, joihin Britanniassa oli suuri kannatus vuonna 1935. Tämän lisäksi tutkielmassa havaittiin Italian pyrkineen hyväksikäyttämään kansainvälistä järjestelmää argumentoimalla Etiopiaa vastaan Kansainliiton peruskirjan artikloiden pohjalta sekä vetoamalla itselleen edullisiin kansainvälisen järjestelmän käytäntöihin.

Tutkielman havaintojen pohjalta Italian raportit kytkeytyvät osaksi Italian sotaa edeltävää diplomaattista työtä, jonka jatkumojä nousi aineistosta esiin. Havainnot korostavat lisäksi aineiston tärkeyttä näyttäen niiden olleen osana Italian diplomaattisen työn tavoitteiden saavuttamista Etiopian suhteen. Tutkielma avaa mahdollisuuden Italian argumentoiman sodan oikeutuksen tarkempaan tarkasteluun Kansainliiton kontekstissa laajempien aineistokokonaisuuksien kautta.

Avainsanat: Italian–Etiopian sota, sodan oikeutus, Kansainliitto

Sisällysluettelo

1	Johdanto	4
1.1	Fasistisen sodan juuret	4
1.2	Etiopian sodan tutkimustraditio	8
1.3	Alkuperäisaineistot, tutkimuskysymykset, teoria ja metodit	11
2	Sodan oikeutus Kansainliiton järjestelmässä	17
2.1	Etiopia ei täytä Kansainliiton jäsenehtoja	17
2.2	Etiopian orjuus ja barbarismi osana sodan oikeutusta	31
3	Sodan oikeutus Italian ja Etiopian suhteen kautta	44
3.1	Sopimusrikkomukset sodan oikeutuksessa – talous ja turvallisuus	44
3.2	Puolustussota Etiopiaa vastaan vai ennaltaehkäisevä isku?	57
4	Loppuluku	74
	Lähteet	80
	Alkuperäisaineistot	80
	Kansainliiton arkisto	80
	Sopimukset	81
	Tutkimuskirjallisuus	81
	Verkkoaineistot	84

1 Johdanto

1.1 Fasistisen sodan juuret

By her conduct, Ethiopia has openly placed herself outside the Covenant of the League and has rendered herself unworthy of the trust placed in her when she was admitted to membership. Italy, rising up against such an intolerable situation, is defending her security, her rights and her dignity. She is also defending the prestige and good name of the League of Nations.¹

Syyskuussa 1935 Italian hallitus lähetti Kansainliitolle kaksi raporttia, joissa maa perusteli pian alkavaa hyökkäystä Etiopiaan. Italia argumentoi raporteissa, kuinka Etiopia on jatkuva turvallisuushuoli Italian Itä-Afrikan siirtomaille. Lisäksi Italia kertoi Etiopian rikkovan useita Kansainliiton peruskirjan artikloita ja järjestön jäsenehtoja. Tämän seurauksena Italia katsoi Etiopian olleen kykenemätön toimimaan Kansainliiton jäsenenä ja täten myöskään nauttimaan järjestön suojelusta.

Tämä tutkielma tarkastelee Italian luomaa sodan oikeutusta ja tämän taustalla vaikuttaneita syitä sekä raportin muita tarkoituksia. Tarkastelen näitä tekijöitä tutkielmassa alkuperäisaineiston, tutkimuksellisen viitekehyksen ja kansainvälisen oikeuden teorian avulla. Samalla tutkielma ottaa osaa keskusteluihin Italian ulkopolitiikan luonteesta ja sodan taustalla vaikuttaneista tekijöistä. Tutkielma pohtii myös Italian lähettämien raporttien merkitystä osana konfliktiin liittyvää keskustelua Kansainliitossa vuonna 1935.

Italian ja Etiopian välisellä sodalla oli pitkät juuret. Benito Mussolini nousi valtaan Italiassa vuonna 1922 vallankaappauksen seurauksena. Fasistisen johtajan ekspansionistinen ulkopolitiikka alkoi muotoutua historioitsija Robert Mallettin mukaan heti valtakauden alkupuolella. Mussolini nousi valtaan valtiossa, jonka laajentumisyritykset olivat aiempien hallintojen aikana kohdanneet nöyryyttäviä epäonnistumisia erityisesti Afrikassa. Ensimmäisessä maailmansodassa Italia oli taistellut voittajien puolella, muttei rauhansopimuksessa saanut kaikkia sodan aikana luvattuja alueita.²

Monet Italian keskeisistä alueellisista vaatimuksista liittyivät merkittävien italialaisten vähemmistöjen asuttamiin alueisiin valtion lähialueilla. Vaikka Italia onnistuikin saamaan haltuunsa sodan jälkeen monia nykyisen Pohjois-Italian alueista, ei sille luovutettu kaikkia

¹ Memorandum by the Italian Government 1. report, 1935. Secretariat, Official Documents, Kansainliiton arkisto, 63. Tästä lähtien MIG1.

² Mallett 2015, 3–11.

alueita, jotka oli maalle luvattu sodan aikana.³ Keskeisin näistä oli Dalmatia, joka annettiin juuri muodostetulle Serbien, kroaattien ja sloveenien kuningaskunnalle.⁴ Korvaukseksi Italia sai 1920-luvulla palan eteläistä Somalimaata Britannialta. Rauhansopimusta pidettiin Italiassa nöyryyttävänä kokemuksena. Mussolini peri näin edelliseltä hallinnolta laajenemishalut Välimerelle sekä käsityksen ensimmäisen maailmansodan häpeärauhasta ja vastenmielisyyden Kansainliittoa kohtaan, jonka hän katsoi edustavan tätä Italiaa nöyryyttäneitä uutta Britannian ja Ranskan johtamaa järjestystä.

Toinen Italian keskeinen laajenemistavoitteiden suunta oli Afrikka. 1900-luvulle tultaessa lähes koko maanosa oli Euroopan imperialististen valtojen hallussa. Italia oli aloittanut oman laajentumisensa Afrikkaan 1880-luvulla Eritreasta ja myöhemmin nykyisestä Somaliasta. Tuoreimpana siirtomaana oli vuosina 1911–1912 vallattu Libya. Italia oli yrittänyt laajentua myös Etiopiaan jo 1890-luvulla, mutta oli kokenut nöyryyttävän tappion Adwassa.⁵ Tämä koettiin Italiassa kansallisena traumana, joka jätti jälkensä myös Mussolinin hallintoon.⁶

Mussolinin ekspansionismin suuriksi tavoitteiksi jalostuivat 1920-luvulla Välimeri ja Italian siirtomaavallan kasvattaminen. Mussolini haaveili Rooman valtakunnan aikaisesta *Mare Nostrumista*⁷ ja Italian palauttamisesta suurvallaksi. Keskeisinä ensimmäisinä laajentumissuuntina olivat kuitenkin Jugoslavia, Albania ja Etiopia. Ongelmia suunnitelmille aiheuttivat Britannia ja Ranska, jotka olivat vahvoilla Italiaa ympäröivillä alueilla. Mussolini tunsikin itsensä piiritetyksi näiden valtioiden toimesta.⁸ Hyökkäys Jugoslaviaan hankaloitui entisestään maan solmittua puolustussopimuksen Ranskan kanssa. Mussolini suunnitteli jopa kahden rintaman sotaa Jugoslavian ja Ranskan kanssa, mutta maan taloudelliset eikä sotilaalliset resurssit riittäneet näin massiiviseen sotaan.⁹

Euroopan ollessa mahdoton suunta laajentua katseet kääntyivät Etiopiaan. Mussolini hyväksyikin suunnitelman Etiopiaan hyökkäyksestä vuonna 1932.¹⁰ Asetelma ei ollut kuitenkaan Italian kannalta helppo. Etiopia oli hyväksytty Kansainliiton jäseneksi vuonna 1923. Mussolini oli ollut itse puoltamassa päätöstä. Robert Mallett pitää tätä yhtenä

³ Mallett 2015, 1–3.

⁴ Myöhemmin Jugoslavia.

⁵ Useita kirjoitusasuja. Käytän aineistossa yleisimmin esiintynyttä.

⁶ Kallis 2000, 124–125.

⁷ Meidän meremme. Käytettiin Välimerestä Rooman valtakunnan hallitessa laajimmillaan koko rannikkoa.

⁸ Mallett 2015, 11–16.

⁹ Mallett 2015, 47–49.

¹⁰ Mallett 2015, 63.

Mussolinin merkittävimmistä ulkopoliittisista epäonnistumisista.¹¹ Kansainliiton jäsenenä Etiopia nautti täyttä järjestön suojelua. Italian hyökätessä Etiopiaan Kansainliitolla olisi ollut valtuudet pysäyttää hyökkäys talouspakotteiden avulla tai jopa sotilaallisella väliintulolla.¹²

Italia ei pitänyt kuitenkaan niinkään Kansainliittoa uhkana vaan sen kahta suurvaltaa Ranskaa ja Britanniaa. Mussolini piti Kansainliittoa järjestönä, jolla Britannia ja Ranska pitivät yllä heille suotuisaa maailmanjärjestystä. Lisäksi Kansainliitto oli osoittanut heikkoutensa Japanin miehittäessä Mantšurian vuonna 1932.¹³ Sen sijaan Britannia ja Ranska olivat paitsi sotilaallisia suurvaltoja myös keskeisiä toimijoita Itä-Afrikassa hallitessaan laajoja siirtomaita Etiopian ympäriltä. Niinpä Italian oli varmistettava näiden maiden neutraalius ennen hyökkäystä.¹⁴

Ranskan ja Italian suhteet paranivat sodan partaalta melko hyväksi 1930-luvun alusta lähtien. Ranskan tavoitteena oli saada Italia mukaan Saksan vastaiseen rintamaan ja Italian tavoitteena oli varmistaa Ranskan puolueettomuus Etiopian kysymyksen suhteen.¹⁵ Ranskan ulkoministeri lupasikin käytännössä jo monen aiemman lupaavan puheenvuoron jälkeen maan katsovan sivusta Italian toimia Etiopiassa tammikuussa 1935.¹⁶ Vaikka Laval peruikin julkisesti puheitaan ei Ranska aiheuttanut enää vastaavaa päänvaivaa kuin Britannia.

Britannia pyrki loppuun asti estämään Italian hyökkäyksen Etiopiaan. Maan kansa oli vahvasti myönteinen Kansainliiton suhteen, ja he kannattivat kovia toimia Italiaa vastaan. Britannian parlamentti keskusteli pakotteista ja jopa mahdollisesta sotilaallisesta iskusta, mikäli Italia toteuttaisi hyökkäyksensä.¹⁷ Maa myös pyrki löytämään diplomaattisen ratkaisun konfliktille loppuun asti. Erimielisyydet Italian ja Britannian välillä ajoivat maat aseellisen konfliktin partaalle, mutta tilanne ei koskaan realisoitunut. Konfliktin alkaessa Italian ja Etiopian välillä Britannia ei kyennyt lopulta vahvaan vastaukseen.¹⁸

¹¹ Mallett 2015, 66–67.

¹² Wemlinger 2015, 144.

¹³ Mallett 2015, 53–54.

¹⁴ Mallett 2015, 67–68.

¹⁵ Mallett 2015, 78–79.

¹⁶ Henig 2010, 156.

¹⁷ Mallett 2015, 132–140.

¹⁸ Mallett 2015, 196–217.

Konflikti Italian ja Etiopian välillä alkoi kärjistyä joulukuussa 1934 Walwalin¹⁹ välikohtauksesta.²⁰ Molemmat osapuolet syyttivät toisiaan yhteenotosta. Italia sai kuitenkin välikohtauksesta syyn edistää aggressiivista politiikkaa Etiopian suhteen.²¹ Etiopia vei välikohtauksen Kansainliiton selvitettäväksi tammikuussa 1935 peruskirjan artiklan 11 pohjalta.²² Konfliktia käsiteltiin Kansainliiton asettamissa eri komiteoissa Italian hyökkäyksen alkuun asti. Syyskuussa viiden maan edustajista koostunut komitea totesi Walwalin välikohtauksen olleen pieni ja vahinko, joka ei vaatinut kansainvälistä vastausta.²³

Itse sota alkoi Italian hyökkäyksellä 3. lokakuuta 1935. Ylivoimainen armeija eteni määrätietoisesti kohti päämääräänsä ja saavutti Addis Abeban keväällä 1936. Kansainliitto asetti Italialle marraskuussa 1935 pakotteita hyökkäyksen johdosta. Pakotteet olivat kuitenkin liian lieviä, eivätkä ne estäneet Italian etenemistä. Erityisesti Ranska vastusti kovempia pakotteita.²⁴

Kriisi oli merkittävä Kansainliiton epäonnistuminen ja osoitti sen kyvyttömyyden estää ja ratkaista konflikteja. Tämä aloitti sarja merkittäviä epäonnistumisia Kansainliiton osalta, kun Saksa vakuuttuneena järjestön kyvyttömyydestä alkoi ajaa omaa aggressiivista ulkopolitiikkaansa täydellä teholla. Historioitsija Ruth Henig argumentoikin konfliktin vieneen Kansainliitolta uskottavuuden toimia kansainvälisen rauhan ylläpitäjänä.²⁵

Konflikti oli myös merkittävä käännekohta fasistisen Italian ulkopolitiikassa. Maa oli ennen konfliktia ainakin näennäisesti sitoutunut Kansainliittoon ja kansainväliseen sääntöpohjaiseen järjestelmään olemalla sen neuvoston pysyväisjäsen ja osallistumalla monen komitean toimintaan. Lisäksi Italia oli mukana patoamassa Saksaa Ranskan ja Britannian kanssa. Konfliktin myötä Italia kuitenkin hylkäsi kansainvälisen sääntöpohjaisen järjestelmän hyökkäämällä suoraan sen periaatteita vastaan. Tämä kulminoitui Italian eroon Kansainliitosta vuonna 1937. Italia alkoi myös konfliktin seurauksena lähentyä Saksan kanssa, mikä johti lopulta akselivaltasopimukseen maiden välillä.²⁶

¹⁹ Useita kirjoitusasuja. Käytän Italian raporteissa käytettyä kirjoitusasua.

²⁰ Walwalin linnoituksen edustalla joulukuun alussa käyty yhteenotto, jota pidetään yleisesti konfliktin aloituspisteenä.

²¹ Mallett 2015, 119–122.

²² Wemlinger 2015, 146.

²³ Henig 2010, 159.

²⁴ Strang 2013, 59.

²⁵ Henig 2010, 172–173.

²⁶ Ibid.

1.2 Etiopian sodan tutkimustraditio

Italian hyökkäykselle Etiopiaan on pitkä ja laaja tutkimustraditio. Merkittävänä perusteoksena toimii Georg W. Baerin *The Coming of the Italian-Ethiopian War* (1967), jota monet tuoreemmista teoksista lainaavat. Baer keskittyy erityisesti Britannian ja Ranskan rooliin konfliktin ratkaisussa. Baer käsittelee myös konfliktin seurauksia Kansainliitolle. Baerin teos analysoi hyvin syvällisesti konfliktin kehittymistä avoimeksi sodaksi käyttäen apunaan fasistisen Italian ja Kansainliiton lähdeaineistoa.

Hieman tuoreempaa tutkimusta edustaa Robert Mallettin teos *Mussolini in Ethiopia, 1919–1935: the Origins of Fascist Italy's African War* (2015). Mallett käy teoksessa läpi Etiopian sodan juuria aina Mussolinin valtakauden alusta lähtien. Kyseessä onkin yksi laajemmista aiheesta tehdyistä tutkimuksista. Mallettin analyysin juuret ulottuvat Mussolinin ekspansionistisen ulkopoliitiikan muovautumiseen asti. Hän korostaa edellisen hallinnon ja Mussolinin oman perinnön merkitystä tässä prosessissa. Analyysissään hän etenee kronologisesti kohti sodan alkua keskittyen Mussolinin näkemyksiin, maan ulkopoliitiikan kehittymiseen ja ekspansionististen tavoitteiden muotoutumiseen Etiopiaa kohtaan.

Sodan syistä ja seurauksista on väitelty pitkään. L. Pastorelli näki sodan olevan osa siirtymää fasistisen ekspansionistisen ulkopoliitiikan siirtymistä aggressiivisempaan vaiheeseen painottaen näin ulkopoliittisia tavoitteita.²⁷ Toisaalta sota on nähty Italian sisäpoliittisesta tilanteesta johtuvana. Franco Catalano näki sodan johtuvan Italiaan verrattain myöhään iskeneestä lamasta. Myös Girogio Rochat ja jo aiemmin mainittu George Baer kannattivat tätä argumenttia Baerin pitäessä sotaa yrityksenä parantaa fasistisen hallinnon valta-asemaa. Myöhempi tutkimus on yhdistänyt argumentteja ja esimerkiksi MacGregor Knox näkee sekä ekspansionistisen ideologian että sisäpoliittisten tarpeiden vaikuttaneen sodan syttymiseen.²⁸

Myös Aristotle Kallis korostaa sodan olleen monisyinen. Hän näkee pitkät kehityslinjat Italian tavoitteissa Etiopian suhteen. Hän korostaa myös erityisesti kansainvälisen poliittisen ilmapiirin merkitystä hyökkäykselle.²⁹ Myös Robert Mallett näkee sodan kehittämisessä samanlaisia kehityskulkuja. Hän korostaa ekspansionistisen tavoitteiden merkitystä, mutta näkee suhteiden Britanniaan, Ranskaan ja Saksaan olleen myös hyvin keskeisiä sodan kannalta. Hän näkee myös sisäpoliittisten realiteettien olleen osaltaan vaikuttamassa

²⁷ Kallis 2000, 124.

²⁸ Ibid.

²⁹ Kallis 2000, 124–129.

suunnitelman kehitykseen. Uudempi tutkimus onkin järjestäen korostanut Italian motiivien olleen monisyisiä.

Tämä linkittyy myös yleisempään keskusteluun fasistisen Italian ulkopolitiikasta ja sen syistä. Ensimmäinen merkittävä tulkinta aiheesta tuli Gaetano Salveminiä. Mussolinin valtaa paennut Salvemini piti Italian ulkopolitiikkaa improvisoituna ilman mitään selvää suuntaa. Tulkinta vaikutti aina 1960-luvulle asti, jolloin sitä alettiin haastamaan. Ennio di Nolfo oli ensimmäisiä tulkinnan haastajia pitäen ulkopolitiikkaa jokseenkin suunniteltuna. Hänellä ei ollut kuitenkaan hallussa hallinnon dokumentteja vuodesta 1925 eteenpäin.³⁰

Dokumenttien tullessa julkiseksi 1960-luvulla revisionistinen koulukunta rupesi haastamaan yhä voimakkaammin Salveminin tulkintaa. Nyt ulkopolitiikassa alettiin nähdä pitkäaikaisia kehityskulkuja ja revisionismi sekä imperialismi nähtiin ekspansionistisen politiikan juurina. Esmonde Robertson puolestaan näki kansainvälisen politiikan muovanneen merkittävästi Italian ulkopolitiikan suuntaa.³¹

Hyvin toista näkökulmaa edusti puolestaan Renzo De Felice, joka näki sisäpolitiikan ohjanneen fasistisen Italian ulkopolitiikkaa. Ulkopolitiikka oli keino vakauttaa fasistisen hallinnon valtaa. Hänen näkemyksensä aiheutti merkittävän akateemisen väittelyn Italiassa. Felice yhtyi kuitenkin revisionistien näkemykseen ulkopolitiikan yhtenäisyydestä. Taustalla vaikuttanut syy oli vain eri.³²

Nämä teemat ovat säilyneet keskeisinä väittelyinä fasistisen Italian ulkopolitiikasta. Tutkijoiden näkemyksissä on merkittäviä eroja fasistisen ulkopolitiikan johdonmukaisuudesta sekä sen taustalla vaikuttaneista syistä. Erityisesti väittely sisä- ja ulkopolitiikan välillä on vielä erittäin keskeinen. Nämä väittelyt heijastuvat myös tiiviisti Etiopian sodan syiden tutkimukseen. Kyseiset keskustelut näkyvät myös tutkielmassani.

Myös Italian suhteesta Kansainliittoon on eriäviä näkemyksiä. Mussolini ei pitänyt Kansainliitosta, vaan näki sen edustavan ensimmäisen maailmansodan häpeärauhaa ja olevan Britannian ja Ranskan poliittinen jatke.³³ Kuitenkin Italian rooli järjestössä on herättänyt keskustelua. Mallett näkee Kansainliiton olleen ennen kaikkea Italian esteenä

³⁰ Azzi 1993, 188–190.

³¹ Azzi 1993, 190–191

³² Azzi 1993, 193.

³³ Mallett 2015, 68–69.

ekspansionistisen ulkopoliitiikan toteuttamiseen.³⁴ Toisaalta esimerkiksi Baer ja Giulia Simone ovat korostaneet Italian aktiivisuutta Kansainliitossa. He näkivät Kansainliiton välineenä Italialle edistää omaa politiikkaansa.³⁵

Samoin muiden Kansainliiton jäsenten toimintaa sodan alla on tutkittu runsaasti. Esimerkiksi Mallett paneutuu vahvasti Britannian, Ranskan ja Saksan rooliin. Erityisesti Bruce Strangin tutkimus *Collision of Empires: Italy's Invasion of Ethiopia and its International Impact* (2013) käsittelee yksityiskohtaisesti eri valtioiden roolia sotaa ennen ja sen aikana Kansainliitossa. Myös Strangin teoksesta, kuten aiheen tutkimustraditiosta, nousee yleisesti Ranskan ja Britannian roolin merkittävyys esiin. Siksi Mallettin näkökulma Saksan roolista onkin hyvin keskeinen.

Myös Etiopian jäsenyyttä ja erityisesti maan liittymistä järjestöön on tutkittu. Antoinette Iadarolan artikkeli ”Ethiopia’s Admission into the League of Nations: An Assessment of Motives” (1975) käsittelee laajasti jäsenyyden taustalla vaikuttaneita tekijöitä. Moni myöhempi tutkimus on viitannut juuri Iadarolaan Etiopian jäsenyyttä käsitellessään. Vastaavasti Megan Donaldson käsittelee artikkelissaan ”The League of Nations, Ethiopia, and the Making of States” (2020) Etiopian Kansainliiton jäsenyyden juuria ja jäsenyyden aikaa suvereenin valtion käsityksen kautta. Donaldson argumentoi, kuinka Etiopian jäsenyys järjestössä oli varhaisia merkkejä eurooppalaisen valtion kontrolliin keskittyneen suvereenin valtion käsityksen murtumisesta.

Muutama tutkija on käynyt läpi lyhyesti myös itse tutkielman alkuperäisaineistona olevia Italian raportteja osana tutkimuksiaan. Georg Baer paneutui raportteihin edellä mainitussa sotaa käsittelevässä teoksessaan raporttia noin kymmenen sivun verran puhuessaan sodan taustoista. Baer viittaa teoksessaan Kansainliiton viralliseen julkaisuun. Hän käy läpi hieman raporttien syntyprosessia ja sisältöä kommentoiden myös Italian väitteitä yleisellä tasolla. Baer ei nähnyt Italia väitteiden oikeuttaneen hyökkäykseen Etiopiaa vastaan ja piti raporttien kokonaismerkitystä melko pienenä tunnustaen kuitenkin raportin negatiiviset vaikutukset Etiopian julkikuvalle.³⁶

Myös toinen Etiopian sodan merkittävä tutkija Robert Mallett mainitsee raportin aiemmin mainitussa teoksessaan lyhyesti. Hän viittaa Baerin tekstiin käsitellessään raportin sisältöä.

³⁴ Mallett 2015, 50; 67–68 etc.

³⁵ Ks. Simone 2023 ja Baer 1967.

³⁶ Baer 1967, 310–318.

Mallett puhuu teoksessaan Aloisin raportissa viitaten Italian Kansainliiton edustajaan Pompeo Aloisiin, joka esitteli raportit Kansainliitolle. Mallett keskittyy erityisesti raporttien jälkivaikutukseen Kansainliitossa ja Kansainliiton kyvyttömyyteen estää Italian hyökkäys.³⁷

Myös Ethiopian Kansainliiton jäsenyyttä suvereenin valtion määritelmän kehityksen näkökulmasta tutkinut Donaldson käsittelee artikkelissaan ”The League of Nations, Ethiopia, and the Making of States” (2020) lyhyesti kahta raporttia. Yleisen raporttien sisällön avaamisen lisäksi Donaldson kommentoi Kansainliiton heikkoa vastausta. Hän näkee myös raportin osana keskustelua Kansainliiton sisällä, joka auttoi Etiopiaa säilymään kansainvälisenä toimijana miehityksen aikana.³⁸

Itse Italian raportit eivät kuitenkaan ole olleet aiemmin suoraan tutkimuksen aiheena, vaan niitä on käsitelty osana laajempia tutkimuksia yleensä melko lyhyesti ja yleisellä tasolla. Pysin paikkaamaan tätä tutkimuksellista aukkoa käsittelemällä raportteja ensimmäistä kertaa kokonaisvaltaisesti sodan oikeutuksen näkökulmasta. Pysin samalla osoittamaan raporttien merkityksen osana Italian ulkopoliittista jatkumoa Kansainliitossa ja Italian retoriikan kehittymistä Etiopiaa kohtaan sekä niiden olleen keskeinen osa Italian diplomaattista valmistelutyötä hyökkäykselle Etiopiaan. Pysin näin osoittamaan raporttien olleen merkittävä osa Italian ulkopoliittikkaa Kansainliitossa.

Tutkielmassa osallistun näihin keskusteluihin käsittelemieni raporttien näkökulmasta. Samalla edellä mainitut ja muut tutkielmassa käytetyt tutkimukset luovat tutkimuksellista viitekehystä tutkielmalle. Tutkielma etenee tutkimuskirjallisuuden ja alkuperäisaineiston vuoropuheluna vastaten näiden avulla seuraavassa alaluvussa määriteltyihin tutkimuskysymyksiin.

1.3 Alkuperäisaineistot, tutkimuskysymykset, teoria ja metodit

Tutkielman alkuperäisaineistona käytän kahta Italian Kansainliitolle syyskuussa 1935 toimitettua raporttia. Ne ovat nimeltään ”Memorandum by the Italian Government on the Situation in Ethiopia part 1” ja ”Memorandum by the Italian Government on the Situation in Ethiopia part 2”. Raporteissa julkaisupäiviksi on ilmoitettu 11. ja 28. syyskuuta, mutta ne esiteltiin Kansainliitolle jo 4. syyskuuta järjestetyssä neuvoston kokouksessa, jonka tarkoituksena oli käsitellä Italian ja Ethiopian suhteen kaikkia näkökulmia.³⁹

³⁷ Mallett 2019, 211–217.

³⁸ Donaldson 2020, 21–23.

³⁹ Baer 1967, 310–311.

Raportit ovat jatkumoa tammikuusta 1935 Kansainliitossa käynnissä olleeseen prosessiin Italian ja Etiopian Walwalista alkaneen konfliktin ratkaisemiseksi. Ne olivat myös viimeinen Italian toimittama vastaus ennen lokakuun alussa alkanutta hyökkäystä. Raportit oli suunnattu muille Kansainliiton jäsenmaille, joiden edustajille raportit esiteltiin kokouksessa Italian edustajan Pompeo Aloisin toimesta. Tämän lisäksi itse raportit jaettiin eri maiden delegaatioille tarkasteltavaksi.⁴⁰

Raportit herättivät niiden esittelyn jälkeen keskustelua Kansainliitossa. Etiopia joutui Baerin mukaan yllättäen puolustamaan toimiaan vastaamalla Italian raporteihin, joidenka väitteitä maan edustajat pitivät perusteettomina.⁴¹ Samalla raportit herättivät myös keskustelua muissa jäsenmaissa. Kansainliitossa muodostettiin viiden jäsenen komitea, jonka tarkoituksena oli vielä yrittää löytää rauhanomainen ratkaisu konfliktille siinä kuitenkaan enää onnistumatta.⁴²

Raporteissa Italia perustelee omaa tulevaa hyökkäystään Etiopiaan kansallisen turvallisuuden sekä Etiopian sopimus- ja sääntörikkomusten kautta. Ensimmäinen raportti on 66 sivua pitkä ja sisältää Italian argumentit Etiopiaa vastaan. Se koostuu kahdesta osasta, joista ensimmäinen käsittelee Etiopian ja Italian suhdetta ja toinen Etiopian Kansainliiton jäsenyyttä. Toinen raportti on huomattavasti ensimmäistä pidempi ollen 161 sivua pitkä. Raportti poikkeaa myös tyyllillisesti ensimmäisestä, sillä se sisältää argumenttien tueksi kerättyjä numeroituja dokumentteja vuodesta 1908 alkaen. Raportin lopussa on liitteenä Italian kesäkuussa Kansainliitolle toimittama raportti Walwalin välikohtauksesta omine liitteineen. Raportit muodostavat yhtenäisen kokonaisuuden, jossa Italia esittää argumenttinsa ensimmäisessä raportissa viitaten toisesta raportista löytyviin dokumentteihin väitteidensä tueksi.

Raportit ovat tyyliiltään melko yhtenäisiä muiden Italian ja Etiopian konfliktin aikaisten raporttien kanssa, mikä näkyy erityisesti toisen raportin liitteenä olevasta Walwal-raportista. Italian tapa käyttää lähteitä väitteidensä tueksi ja liittää dokumentteja raporttiinsa ei ollut myöskään epätyypillistä Kansainliitossa. Esimerkiksi edellä mainittu Etiopian vastaus Italian raporttiin sisälsi suoria lainauksia, lähdeviitteitä sekä tukena olleita liitteitä. Italian raporttien erityisyys tulikin niiden koosta. Baer kuvailee raporteja valtaisaksi ja laskelmoiduksi työksi, joka sisälsi sadoittain väitteitä tukevia dokumentteja.⁴³ Esimerkiksi Etiopian vastaus oli vain

⁴⁰ Mallett 2019, 211–212.

⁴¹ Baer 1967, 313–314.

⁴² Mallett 2019, 214–217.

⁴³ Baer 1967, 311.

16 sivua pitkä. Suuri sivumäärä ja niitä tukeneet lukuisat dokumentit tarjosivat Italialle mahdollisuuden hyökätä Etiopiaa vastaan raportissa monesta eri kulmasta.

Raportit ovat Italian ulkoministeriön kirjoittamia ja työn johtajana toimi samana vuonna Ethiopian osaston päälliköksi nimitetty Raffaele Guariglia.⁴⁴ Työ tehtiin itsenäisesti, eivätkä osaston diplomaatit juuri olleet George Baerin mukaan yhteydessä Mussoliniin kriisin aikana. Ulkoministeriö ei kuitenkaan tehnyt fasistisessa Italiassa itsenäistä politiikkaa, vaan toteutti Mussolinin tekemiä päätöksiä.⁴⁵ Raportit julkaistiin alun perin Kansainliiton virallisessa julkaisussa⁴⁶ muiden virallisten asiakirjojen tapaan ja ne ovat nykyään saatavilla Kansainliiton Geneven arkistossa fyysisessä ja digitaalisessa muodossa.

Kansainliiton arkistot siirtyivät seuraajalleen Yhdistyneille Kansakunnille järjestön lakkautuksen yhteydessä. Aluksi arkistoihin oli tutkijoilla vain hyvin rajattu pääsy. 1970-luvulla arkistot avautuivat laajempaan käyttöön ja 1990-loppuun mennessä suurin osa arkistosta oli auennut julkiseen käyttöön.⁴⁷ Vuonna 2017 arkistossa aloitettiin digitointiprojekti, joka saatiin päätökseen loppuvuodesta 2022.⁴⁸ Arkiston digitointi tarjoaakin vihdoinkin mahdollisuuden tutkia laajasti ja helposti koko arkistoa. Hyödynnän tutkielmassani tätä hiljattain avautunutta mahdollisuutta arkistojen kokonaisvaltaisempaan tarkasteluun.

Ensimmäisessä raportissa ei mainita kirjoittajien nimiä. Sen sijaan Italian raportissa lainaamien ulkomaalaisten tekstien kirjoittajien nimet ja julkaisuvuodet on mainittu Italian käyttäessä välillä jopa alaviitteitä tähän. Raportissa viitatus ja lainatut ulkomaalaiset tekstit vaihtelevat Kansainliiton ja valtioiden virallisista asiakirjoista yksityisten henkilöiden julkaisemiin teksteihin. Lainatut tekstit ovat lähtökohtaisesti eurooppalaisten tuottamia, joista erityisesti brittien teksteihin viitataan ahkerasti. Toisen raportin dokumenteissa on kaikissa aika- ja paikkatiedot sekä suurimmissa osissa myös kirjoittajan nimi. Kyseiset dokumentit ovat suurimmilta osin Italian siirtomaaviranomaisten tuottamia, mutta joukkoon mahtuu myös etiopialaisten virallisia sekä epävirallisia dokumentteja.

Viitataan tutkielmassa raporteissa esitettyihin väitteisiin Italian näkemyksinä. Kuten aiemmin mainitsin, ulkoministeriö ei tehnyt itsenäistä ulkopoliittikkaa fasistisessa Italiassa, vaan edusti Mussolinin hyväksymää linjaa. Tämän lisäksi raportit esiteltiin ja jaettiin Kansainliiton

⁴⁴ Baer 1967, 1 ja 310.

⁴⁵ Baer 1967, 310.

⁴⁶ Baer 1967, 313.

⁴⁷ Habermann-Box 2014, 17–19.

⁴⁸ League of Nations Archives, verkkosivu.

jäsenille Italian edustajan toimesta, joten ne edustivat Italian virallista ulkopolitiikkaa järjestössä. Raportin eri osien kirjoittajista ei ole myöskään varmuutta, joten puhun yleisesti Italian näkemyksistä ja argumenteista käsitellessäni raportteja.

Raporteissa esitettyihin väitteisiin täytyy suhtautua hyvin kriittisellä otteella. Italia oikeuttaa raporteissaan hyökkäystä Etiopiaan, joten maasta maalataan tarkoituksella hyvin negatiivinen kuva. Raportissa esitetyt asiat ovat luonnollisesti hyvin valikoivia ja paikoin mahdollisesti jopa vääristeltyjä. Lisäksi väitteiden todenperäisyydestä on monesti vaikea saada varmuutta, sillä yleensä esitellyistä välikohtauksista on olemassa ainoastaan Italian ja Etiopian toisistaan poikkeavat dokumentit. Tämä ei ole kuitenkaan ongelmallista tutkielman kannalta, sillä tarkastelen Italian käyttämiä esimerkkejä sodan oikeutuksen kannalta, jossa Italian käyttämä retoriikka on keskiössä yksittäisten välikohtausten tapahtumien sijaan. Tämän takia en ota yleisesti kantaa Italian väittämien totuusarvoon vaan puhun tarvittaessa väitetyistä rikkeistä.

Tutkielman tutkimuskysymyksenä toimii, miten Italia oikeutti Kansainliitolle toimitetuissa raporteissa hyökkäystään Etiopiaan. Alakysymyksinä tutkielmassa toimivat, keihin Italia pyrki vaikuttamaan raporteillaan sekä miten Italia hyväksikäyttää kansainvälistä sääntöpohjaista järjestelmää argumenteissaan.

Tutkielman aikarajaus on syyskuussa 1935, jolloin raportit toimitettiin Kansainliitolle. Tutkielman yleinen konteksti on vuodessa 1935, jolloin konflikti alkoi eskaloitua kohti sotaa ja minkä aikana konfliktia yritettiin ratkaista Kansainliitossa ja sen ulkopuolella. Italian väitteet ulottuvat raporteissa myös kauemmas historiaan. Tarkastelen näitä kuitenkin vuoden 1935 kontekstissa. Tutkielman näkökulma rajautuu Italiaan, sillä tutkielmassa tarkastellaan juuri maan luomaa sodan oikeutusta ja toimintaa Kansainliiton kontekstissa. Kuitenkin myös muiden merkittävien osapuolten eli Etiopian, Britannian ja Ranskan näkökulma on mukana tarkastelussa tutkimuksellisen viitekehyksen kautta.

Hyödynnän alkuperäisaineiston tarkastelussa myös sodan oikeutuksen ja kansainvälisen oikeuden teoriaa. Tarkastelen sodan oikeutusta myös historiallisen kontekstin kautta. Tarkoitin tutkielmassani sodan oikeutuksella sodalle esitettyjä moraalisia ja juridisia perusteita, jotka on tuotu ilmi jollekin yleisölle. Jaakkojuhani Peltonen ja Ollimatti Peltonen huomauttavat, kuinka nämä sodalle esitetyt syyt ja sodan todelliset syyt eivät aina kohtaa.⁴⁹

⁴⁹ Peltonen & Peltonen 2019, 13.

Sodan oikeutuksen teoria jaetaan perinteisesti *jus ad bellum* ja *jus in bello* eli sodan oikeutukseen ja sodan oikeuksiin. Jako on peräisin roomalaiselta teoreetikolta Marcus Tullius Cicerolta, joka pyrki määrittämään jaollaan säännöt sodankäynnille, vaikka sota ei olisi ollut osapuolten mielestä oikeutettua.⁵⁰ Tämä tutkielma käsittelee *jus ad bellum*. Filosofi ja historioitsija Juha Sihvola kertoo sodan oikeutuksen perustuvan nykyään kuuteen kriteeriin eli oikeutettuun syyhyn, oikeaan tarkoitukseen, hyväksyttävään auktoriteettiin ja avoimeen sodanjulistukseen, rauhanomaisten keinojen loppumiseen, menestyksen todennäköisyyteen sekä saavutetun hyvän suhteellisuuteen aiheutettuun pahaan nähden.⁵¹ En kuitenkaan itse käytä suoraan näitä kriteerejä tutkielmassani.

Kansainvälisen oikeuden teorian isäksi puolestaan nimitetään 1500- ja 1600-luvuilla elänyttä Hugo Grotiusta. Hän toi teoriassaan sotaa koskevat moraaliperiaatteet mukaan kansainväliseen politiikkaan. Valtion vahvaa suvereniteettia kunnioittanut Grotius perusti näkemyksensä vahvasti Ciceroon ja stoalaisiin. Grotius toi myös sodan oikeutuksen teoriaan uusia käsitteitä, kuten humanitaarisen intervention. Monet myöhemmät teoreetikot ovat kehittäneet kansainvälisen oikeuden teoriaa Grotiuksen pohjalta.⁵²

Käytän Italian sodan oikeutuksen identifioimiseen tutkielmassa sodan oikeutuksen, kansainvälisen oikeuden ja kansainvälisen lain teorian käsitteitä, kuten Grotiuksen humanitaarisen interventiota. En kuitenkaan tarkastele oikeutusta yksittäisten teorioiden pohjalta, vaan käytän näiden tarjoamia käsitteitä työkaluina sodan oikeutuksen teemojen tunnistamiseen. En myöskään pyri arvioimaan Italian sodan oikeutuksen moraalisuutta, vaan pyrin tunnistamaan sodan oikeutuksen teemoja ja analysoimaan niitä suhteessa aikalaiskäsitteisiin kansainvälisestä oikeudesta.

Käsittelen alkuperäisaineistoani lähiluvun ja laadullisen sisällönanalyysin avulla.

Käsiteltävänä on suuri raporttimuotoinen tekstiaineisto, joka vaatii laajojen tekstikokonaisuuksien analyysiin tarkoitettuja metodeja. Myös tutkimuskysymykset ovat luonteeltaan laadullisia, joiden käsittelemiseen käyttämäni tutkimusmenetelmät antavat työkalut. Laadullinen sisällönanalyysi toimii tutkielmassa erityisesti aineiston laajemmassa käsittelyssä. Timo Laine määrittelee sisällönanalyysin etenevän aineiston läpikäymisestä

⁵⁰ Karasjärvi, Malkki & Marjomaa 2000, 23.

⁵¹ Sihvola 2004, 134.

⁵² Sihvola 2004, 142–158.

epäolennaisuuksien karsimiseksi aineiston analyysiin eli luokitteluun, teemoitteluun ja tyyppittelyyn.⁵³ Nämä ovat keskeisiä osia tutkielman analyysin etenemisessä.

Lähiluku puolestaan toimii tarkemman analyysin välineenä. Barry Brummett näkee lähiluvun tekstin tarkempaan tarkasteluun, jonka tarkoituksena on ymmärtää tekstin syvempiä merkityksiä.⁵⁴ Hyödynnän tätä sodan oikeutuksen taustalla vaikuttaneiden syiden selvittämiseen ja Italian käyttämän retoriikan tarkasteluun. Tutkielmassa laadullinen sisällönanalyysi ja lähiluku toimivatkin vuorovaikutuksessa keskenään, jossa laadullinen sisällönanalyysi toimii työkaluna suuren tekstimäärän läpikäyntiin, kun taas lähiluku tarkemman analyysin välineenä.

Tutkielman merkittävänä eettisenä haasteena on italialaisten maalaama kuva etiopialaisista. Italian käsitys etiopialaista on hyvin rasistinen ja raportit esittävät heidät tarkoituksellisesti sivistymättöminä barbaareina. Tämä on tärkeä tiedostaa raportteja lukiessa. Tutkielmassa käytän kuitenkin myös näitä kohtia raportista, sillä ne ovat olennaisia analyysin kannalta. Tämän lisäksi Italian käyttämä kieli etiopialaisista on monessa kohdin alentavaa. Tämä on kuitenkin olennainen osa Italian retoriikkaa, joten tutkielmassa käyttämäni suorat lainaukset ovat kokonaisuudessaan alkuperäisessä muodossaan.

Tutkielma jakautuu kahteen käsittelylukuun, joista molemmat jakautuvat kahteen alalukuun. Ensimmäisessä käsittelyluvussa analysoin sodan oikeutusta Etiopian Kansainliiton jäsenyyden ja siihen liittyvien teemojen kautta. Toisessa luvussa tarkastelen sodan oikeutusta Italian ja Etiopian suhteen kautta. Temaattinen jako pohjautuu ensimmäisessä raportissa olevaan kahteen kyseisiin teemoja käsittelevään osaan. Käsittelem näitä kuitenkin käänteisessä järjestyksessä käyden ensin läpi raportin toisena osana olevan Etiopian Kansainliiton jäsenyyden teemaa edeten ensimmäisenä osana olleeseen maiden väliseen suhteeseen. Analyysi etenee näin ylhäältä alaspäin kansainväliseltä tasolta kansalliselle tasolle, joka mahdollistaa sodan oikeutuksen kokonaisvaltaisen tarkastelun kansainvälisen sääntöpohjaisen järjestelmän pohjalta.

⁵³ Sarajärvi & Tuomi 2018, 4.1.

⁵⁴ Brummett 2019, 25–26.

2 Sodan oikeutus Kansainliiton järjestelmässä

Italian ensimmäinen raportti jakautuu kahteen osaan. Nämä ovat Italian ja Etiopian suhde sekä Etiopian ja Kansainliiton suhde. Käsittelen tässä luvussa Etiopian ja Kansainliiton suhteeseen liittyvää Italian sodan oikeutusta. Italian sodan oikeutuksen keskiössä olivat sekä Kansainliiton peruskirja että Etiopian jäsenyyden erikoisehdot. Italia argumentoi Etiopian rikkoneen molempia, eikä maa näin ansainnut Kansainliiton jäsenyyttä ja sen mukana tullutta Kansainliiton suojelusta.

Tämä luku jakautuu kahteen alalukuun. Ensimmäisessä käsittelen Italian sodan oikeutusta Etiopian jäsenyysneuvotteluja, artiklaa 1 sekä aserajoitteita koskevien teemojen näkökulmasta. Vastaavasti toisessa alaluvussa käsittelen sodan oikeutusta Etiopian orjuuden ja barbarismin kautta. Tähän yhdistyy sekä artikla 23 että erikoisehtojen ensimmäinen orjuuden kieltänyt kohta. Identifioin näistä teemoista Italian sodan oikeutuksen eri piirteitä ja tarkastelen, kuinka Italia pyrki viemään Etiopian jäsenyydeltä pohjaa hyväksikäyttämällä Kansainliiton järjestelmää. Yhdistän analyysiin lisäksi sodan oikeutuksen teoriaa ja tarkastelen, miten Italian sodan oikeutus heijastuu tähän.

2.1 Etiopia ei täytä Kansainliiton jäsenehtoja

Italian ensimmäisen raportin toinen osa keskittyy vahvasti tarkastelemaan Etiopian jäsenyyttä Kansainliitossa maan väitetysti suorittaneiden peruskirjan ja jäsenyyden erikoisehtojen rikkomusten kautta. Aloitan analyysini ensimmäisen raportin Etiopian jäsenprosessiin liittyvästä luvusta. Tämä jälkeen tarkastelen Italian väitteitä Etiopian suorittamista peruskirjan ensimmäisen artiklan rikkeistä. Lopuksi tarkastelen sodan oikeutusta maan Kansainliiton jäsenyyden erikoisehtoja koskevassa osassa, jossa keskityn erityisesti aserajoitusten väitettyihin rikkomuksiin.

Aluksi esittelen lyhyesti Etiopian Kansainliiton jäsenyysprosessin suhteessa Italiaan. Etiopiasta oli tullut Kansainliiton jäsen vuonna 1923.⁵⁵ Jäsenhakemus oli herättänyt osissa jäsenmaissa vastustusta, kun taas toisissa kannatusta. Ranska oli kuulunut jäsenyyden vahvimpiin kannattajiin, kun Britannia ja Italia olivat vastustaneet jyrkästi hakemuksen läpimenoa. Britannian edustajat olivat perustelleet kantaansa väittämällä Etiopiaa takapajuiseksi ja barbaariseksi maaksi, joka tarvitsisi aikaa noustakseen sivistyneiden

⁵⁵ Henig 2010, 158.

kansojen joukkoon. Etiopian jäsenyyttä vastustanut Mussolini oli puolestaan käskenyt omien Kansainliiton edustajiensa mukailta Britannian kieltävää kantaa.⁵⁶

Etiopian sijaishallitsija Ras⁵⁷ Tafari⁵⁸ oli reagoinut tilanteeseen kysymällä suoraan Mussolinilta ja Britannian silloiselta pääministeriltä Stanley Baldwinilta näiden kielteisen kantojen syistä. Tämä oli yllättänyt historioitsija Robert Malletin mukaan Mussolinin totaalisesti ja saanut tämän vaihtamaan kantaansa. Niinpä Etiopia hyväksyttiin Kansainliittoon vuoden 1923 syyskuussa.⁵⁹ Tämä ei kuitenkaan tapahtunut ehdoitta. Etiopian täytyi muiden jäsenmaiden tapaan hyväksyä järjestön peruskirjan asettamat säännöt. Lisäksi Etiopia sai kolme erikoisehtoa⁶⁰, jotka maan piti täyttää päästyään jäseneksi.⁶¹

Etiopian jäsenyydestä muodostui keskeinen ongelma Italian hyökkäysaikeille Etiopiaan, sillä Kansainliiton kaikki jäsenet nauttivat järjestön suojelusta. Kaikki aggressio toista jäsenmaata kohtaan oli kiellettyä ja mahdolliset kiistat tuli ratkaista Kansainliiton toimielimissä. Mikäli kuitenkin Kansainliiton jäsenmaa hyökkäisi toista jäsenmaata vastaan astuisi silloin artikla 16 voimaan. Artikla 16 määrää seuraavasti:

Should any Member of the League resort to war in disregard of its covenants under Articles 12, 13 or 15, it shall ipso facto be deemed to have committed an act of war against all other Members of the League, which hereby undertake immediately to subject it to the severance of all trade or financial relations, the prohibition of all intercourse between their nationals and the nationals of the covenant-breaking State, and the prevention of all financial, commercial or personal intercourse between the nationals of the covenant-breaking State and the nationals of any other State, whether a Member of the League or not. It shall be the duty of the Council in such case to recommend to the several Governments concerned what effective military, naval or air force the Members of the League shall severally contribute to the armed forces to be used to protect the covenants of the League.⁶²

Artiklan mukaan sotatoimet toista jäsenmaata vastaan olisivat sotatoimia kaikkia jäsenmaita vastaan. Tämä tarkoitti kaikkien taloudellisten siteiden katkaisemista hyökkääjän kanssa eli käytännössä talouspakotteita. Kuitenkin kaikista vakavin toimenpide löytyy lainauksen

⁵⁶ Mallett 2015, 66–67.

⁵⁷ Ras tarkoittaa amharaksi päätä. Ylimystön arvonimi, joka vastaa herttuaa. Marcus 1994, 232.

⁵⁸ Myöhemmin Etiopian keisari Haile Selassie.

⁵⁹ Mallett 2015, 66–67.

⁶⁰ Erikoisehdoissa Etiopia sitoutui noudattamaan määrättyjä orjuutta ja aserajoituksia koskevia sopimuksia sekä noudattamaan neuvoston sillä asettamia suosituksia erikoisehtojen toteutumiseksi.

⁶¹ Iadarola 1975, 620.

⁶² Covenant of the League of Nations, sähköinen aineisto.

lopusta. Hyökkäyksen sattuessa jäsenmailla oli oikeus puolustaa hyökkäyksen kohdetta sotilaallisesti neuvoston suositusten mukaisesti.

Mallettin mukaan jo taloudellisten pakotteiden uhka aiheutti vakavia huolia Italian hyökkäysaikeille. Britannian ja Ranskan yhteiset pakotteet olisivat saattaneet pakottaa Italian perääntymään suunnitelmistaan.⁶³ Kuitenkin sotilaallisen väliintulon mahdollisuus oli vielä vakavampi uhka Mussolinille. Britannia ja Ranska olivat voimakkaita sotilasmahteja, jotka dominoivat Välimeren sekä hallitsivat laajoja siirtomaita Itä-Afrikasta.⁶⁴ Vastaavasti Italian armeija oli vanhanaikainen ja suurimmilta osin sidottu Eritrean sekä Italian Somalimaan. Jo pelkästään Britannian ja Ranskan yhdessä kontrolloiman Suezin kanavan sulku olisi voinut olla kohtalokas Italian sodalle.⁶⁵

Ranska ei kuitenkaan kannattanut järeitä toimia Italiaa vastaan. Ranska tarvitsi Italiaa Saksan vastaiseen rintamaan Euroopassa ja niinpä Ranskan ulkoministeri Pierre Laval antoikin Mussolinille käytännössä vapaat kädet Etiopian suhteen tammikuussa 1935.⁶⁶ Sen sijaan Britannia oli keskeisempi ongelma Italialle. Britannia ei suostunut seuraamaan sivusta Italian mahdollista hyökkäystä Etiopiaan. Tätä kantaa tuki erityisesti Britannian julkinen mielipide, joka kannatti Kansainliittoa ja suosi vahvoja toimia mahdollisen hyökkäyksen sattuessa.⁶⁷

Näistä asetelmista Italia lähti rakentamaan argumenttiaan Etiopiaa vastaan. Kansainliiton artikloihin ja jäsenyysehtoihin paneutuvat perusteet muodostavatkin kokonaisuudessaan ensimmäisen raportin toisen osan. Pituudeltaan tämä on noin puolet raportin sisällöstä. Sen sijaan toisessa raportissa ei juuri ole kyseiseen aiheeseen liittyviä dokumentteja, vaan Italia käyttää ensimmäisen raportin Kansainliittoa koskevassa osassa lähinnä muiden eurooppalaisten tuottamia lähteitä argumenttiensa tukena. Nämä ulkopuoliset lähteet vaihtelevat aina Kansainliiton ja Britannian virallisista asiakirjoista eurooppalaisten tutkimusmatkailijoiden ja virkamiesten kirjoituksiin. Italia siteeraa välillä raportissa suoraan kyseisiä tekstejä, kun taas välillä tyytyy referoimaan niiden sisältöä. Alkuperäisiä tekstejä ei ole kokonaisuudessaan mukana raporteissa. Tarkastelen seuraavaksi raportin Etiopian Kansainliiton jäsenyyteen liittyviä mainintoja ja analysoin Italian motiiveja niiden taustalla.

⁶³ Mallett 2015, 191.

⁶⁴ Mallett 2015, 68.

⁶⁵ Mallett 2015, 142.

⁶⁶ Mallett 2015, 123.

⁶⁷ Mallett 2015, 136–137.

Osio alkaa lyhyellä luvulla Etiopian liittymisestä Kansainliittoon. Raportti viittaa sekä kuudennen komitean⁶⁸ pöytäkirjoihin että Etiopian jäsenyyttä käsitelleen alakomitean raporttiin. Raporttia referoidaan kertoen, ettei alakomitea uskonut Etiopian kykenevän täyttämään jäsenehtoja nostaen esiin maan yhtenäisyyttä ja kansainvälisiä velvoitteita käsittelevät kohdat. Lisäksi luvussa mainitaan Etiopian jäsenyyden ehtona olleet erityisvelvoitteet.⁶⁹

Ongelmista huolimatta Etiopiasta oli tullut Kansainliiton jäsen allekirjoitettuaan julistuksen, jossa maa sitoutui liiton peruskirjaan ja omiin erityisvelvoitteisiinsa. Raportissa mainitaan, kuinka maat hyväksyivät jäsenyyden kuudennen komitean suosituksesta. Raportissa kuitenkin korostetaan, kuinka tämä johtui ennen kaikkea ajan olosuhteista. Italia väittää Kansainliiton ”universaaliusihanteen” ja uskon Etiopian kykyyn nousta sivistyksen korkeammalle tasolle olleen tekijöitä, joiden ansiosta Etiopia pääsi jäseneksi keskeisistä puutteista huolimatta. Nämä tekijät vaikuttivat myös raportin mukaan Italian hyväksyvään kantaan.⁷⁰

Italia antoi raportissaan melko siistin kuvan Etiopian jäsenyysskeskustelusta. Sekä historioitsija Antoinette Iadarola että Mallett kuvaavat neuvotteluja hyvin hankaliksi.⁷¹ Erityisen huomionarvoista on, ettei raportissa mainita lainkaan Italian alun perin kielteistä kantaa. Tämä voi johtua useista syistä. Etiopian jäsenyys oli Italialle merkittävä ongelma. Mallett kuvaa Mussolinin kääntäneen kantansa Etiopialle myönteiseksi poliittista kokemattomuuttaan.⁷² Näin ollen italialaiset eivät halunneet välttämättä muistella raportissa asiaa. Toisaalta Iadarola näkee Italian vaihtuneen kannan johtuneen huomattavasti pragmaattisemmista syistä, kuten Kansainliiton äänestysperiaatteista ja Euroopan poliittisesta tilanteesta.⁷³

Kuitenkin syy tähän voi liittyä yleisempään raportissa esiintyvään teemaan. Pitkin raporttia Italia kuvaa itseään kärsivällisenä naapurina, joka on pyrkinyt auttamaan Etiopiaa sivistyneiden kansojen joukkoon.⁷⁴ Italia saattoi pyrkiä luomaan tätä kuvaa itsestään jättämällä mainitsematta jäsenyyden vastustuksen. Italia olisi tehnyt näin kaikkensa tehdäkseen Etiopiasta sivistyneen valtion, mutta vaivannäkö ei ollut tuottanut tulosta.

⁶⁸ Kuudes komitea vastasi jäsenhakemusten arvioinnista.

⁶⁹ MIG1, 39–40.

⁷⁰ MIG1, 39.

⁷¹ Iadarola 1975, 616–622; Mallett 2015, 66–68.

⁷² Mallett 2015, 67.

⁷³ Iadarola 1975, 619–621.

⁷⁴ MIG1, 5; 35; 39 etc.

Tätä tukee myös osion Britanniaan liittyvä maininta. Raportissa mainitaan, kuinka Etiopian jäsenyyden myötä Britannian lehdistössä alkoi vihamielinen kampanja Etiopiaa kohtaan. Italia nostaa esille kampanjasta samoja teemoja mitä itse käsittelee raportissaan. Raportissa ei kuitenkaan mainita mitään Britannian Etiopian jäsenyyden vastustamisesta jäsenprosessin aikana.⁷⁵ Tämä puoltaa sitä, että Italia halusi huomion pois jäsenyyttä edeltävistä tapahtumista.

Kohdasta nousee esiin myös toinen merkittävä havainto. Niin kuin aiemmin kerroin, Britannia oli valmis puolustamaan Etiopiaa ja varsinkin sen kansalaiset kannattivat järeitä toimia.⁷⁶ Italia saattoi näin muistuttaa Britanniaa, kuinka maa oli aluksi vastustanut Etiopian jäsenyyttä melko samoin perustein, mitä Italia käytti raportissaan. Erityisen merkittävä on raportin viittaus ”East Africa” -nimiseen katsaukseen, jossa Britannian väliintuloa pidetään välttämättömänä, mikäli Etiopia ei uudistuksiin kykene.⁷⁷

Italian perusteissa on myös havaittavissa imperialistista retoriikkaa. Italialla oli toki imperialistiset tavoitteet Etiopian suhteen, jotka sanottiin suoraan ensimmäisessä raportissa toteamalla ”Italy, who stands in most urgent and recognised need of colonial expansion”.⁷⁸ Kuitenkin imperialistinen logiikka yltyä myös itse Italian sodan oikeutukseen asti.

Historioitsijat Tero Karasjärvi, Janne Malkki ja Risto Marjomaa kertovat, kuinka 1800-luku toi imperialismin osaksi sodan oikeutusta. Imperialistinen sodan oikeutus perustui vahvasti rotuoppiin. Sivistymättömät kansat eivät sen mukaan kyenneet hallitsemaan itseään ja niin eurooppalaisten piti humanismin opein suojella heikompia heiltä itseltään. Tämä tarjosi myös Euroopan maille mahdollisuuden oikeuttaa siirtomaidensa valloitusta.⁷⁹

Oikeustieteilijä Anthony Anghie näkee puolestaan imperialismin olleen oleellisena osana kansainvälisen lain synnyssä. Hän argumentoi kolonialismin olleen keskeisessä roolissa ensimmäisenä kansainvälisenä lakitekstinä pidetyn 1500-luvulla eläneen Francisco de Vitorian kirjoittaman *De Indis Noviter Inventis* synnyssä. Anghie identifioi eurooppalaisen sivistysmission löytyneen jo varhaisimmista kansainvälisistä lakiteksteistä sotaa oikeuttavana tekijänä.⁸⁰

⁷⁵ MIG1, 39.

⁷⁶ Mallett 2015, 132–140.

⁷⁷ MIG1, 39.

⁷⁸ MIG1, 38.

⁷⁹ Karasjärvi, Malkki & Marjomaa 2000, 39.

⁸⁰ Anghie 2005, 13–31.

Kyseiset imperialistiset teemat näkyvät vahvasti Italian raportissa. Italian näkemys etiopialaisista sivistymättöminä barbaareina on selkeimmin nähtävissä luvussa 6, jonka he olivat omistaneet kokonaan Etiopian barbarismin erittelyyn.⁸¹ Italian retoriikka juontaa juurensa näissä kohdissa vahvasti imperialismiin kulta-aikaan 1800-luvulle, jolloin Aughien mukaan imperialismia oikeutettiin erityisesti Euroopan ulkopuolisten kansojen sivistymättömyydellä.⁸² Näin vanhahtava retoriikka voi tuntua hieman oudolta raportin ajallisessa kontekstissa, mutta Kansainliiton kaksi mahtia Britannia ja Ranska olivat myös imperialistisia suurvaltoja ja täten myös vastaanottavaisempia kyseiselle viestille.

Imperialistiseen näkemykseen perustuva sodan oikeutus on myös hyvin selkeästi nähtävissä artiklaa 1 koskevassa osassa. Käsittelen seuraavaksi kyseistä artiklaa koskevia osia raportista ja analysoin niissä näkyvää imperialistisen sodan oikeutuksen retoriikkaa. Italia nostaa juuri tämän artiklan ensimmäisenä esiin Etiopian rikkeistä. Tämä olikin Italian argumentin kannalta erittäin keskeistä, sillä kyseinen artikla sisältää ehdot Kansainliiton uudelle jäsenelle.

Kyseinen kohta artiklasta on kirjoitettu seuraavasti:

Any fully self-governing State, Dominion or Colony not named in the Annex may become a Member of the League if its admission is agreed to by two-thirds of the Assembly, provided that it shall give effective guarantees of its sincere intention to observe its international obligations, and shall accept such regulations as may be prescribed by the League in regard to its military, naval and air forces and armaments.⁸³

Lainauksessa näkyy muutama Italian argumentin kannalta keskeinen seikka. Kansainvälisillä velvoitteilla viitataan ennen kaikkea erilaisiin kansainvälisiin sopimuksiin, jotka ovat keskeinen osa Italian argumenttia erityisesti raportin ensimmäisessä osassa, mutta esillä myös raportin toisessa osassa. Samoin aserajoitukset mainitaan artiklassa, jotka Etiopian kohdalla määriteltiin tarkemmin jäsenyyden ehtona olleissa erityisvelvoitteissa. Kuitenkin merkittävin kohta Italian argumentin kannalta on lainauksen alku.

Jäseneksi voitiin hyväksyä mikä tahansa valtio, dominio tai siirtomaa, mikäli jäsen ehdot täyttyivät. Italia hyödyntää argumentissaan erityisesti raportissa käytettyä sanamuotoa ”self-governing state”. Italia pyrkikin argumentoimaan Etiopian rikkoneen juuri tätä kohtaa

⁸¹ MIG1, 59–62.

⁸² Aughie 2005, 9–10.

⁸³ Covenant of the League of Nations, sähköinen lähde.

artiklasta väittäen, kuinka Etiopian hallinto ei kyennyt kontrolloimaan hallitsemiaan alueita, eikä näin olisi täyttänyt jäsenvelvoitteitaan.⁸⁴

Raportissa todetaankin suoraan, kuinka ”One of these conditions is that every Member of the League must possess a *Government* capable of effectively exercising its authority throughout the whole of its own territory”.⁸⁵ Raportissa jatketaan myöhemmin, kuinka ”even twelve years after her admission to the League of Nations, the central Government is incapable of exercising effective authority over regions distant from the centre”.⁸⁶

Näistä lainauksista nousee esiin muutama keskeinen huomio Italian argumentin kannalta. Ensimmäisessä lainauksessa sana ”Government” on kirjoitettu kursiivilla. Tämä on melko poikkeuksellista, sillä Italia käyttää kursiivia vain muutamia kertoja raportissaan. Tulkitsen Italian käyttäneen kursiivia raportissa tehokeinona korostaessaan kaikista keskeisimpiä kohtia. Argumentoin kyseisessä lainauksessa Italian pyrkineen tällä valinnalla korostamaan juuri hallinnon merkitystä Etiopian vakauden takaajana, joka heijastelee myös Italian tulkintaa artiklan ”self-governing” kohdasta. Samalla nämä kaksi lainausta tiivistävät hyvin yhteen Italian argumentin artiklan 1 suhteen. Artikla 1 vaati jäsenmailtaan hallinnon, joka kykeni kontrolloimaan hallitsemiaan alueita, mutta Etiopian hallinto kykeni kontrolloimaan vain pääkaupunkinsa ympäristöä ja täten ei täyttänyt peruskirjassa määrättyä jäsenehtoa.

Italian tulkinnan artiklasta Etiopian suhteen voidaan katsoa heijastelevan vanhaa käsitystä suvereenin valtion määritelmästä. Kansainvälisen lain tutkija Megan Donaldson puhuu artikkelissaan ”The League of Nations, Ethiopia, and the Making of States” suvereenin valtion (statehood) määritelmän muuttumisesta Kansainliiton aikana. Donaldson näkee Etiopian jäsenyyden olleen yksi merkki tämän määritelmän muuttumisesta 1800-luvun ihanteista kohti modernimpaa määritelmää. Donaldson kertoo, kuinka suvereenin valtion määritelmä 1800-luvulla sisälsi käsityksen eurooppalaisesta valtion kehityksen tasosta ja oli keskittynyt vahvasti valtion sisäiseen kontrolliin turvallisuuskoneiston sekä hallinnon roolin kautta. Etiopian jäsenyys kuitenkin oli merkki muutoksesta, jossa suvereenia valtiota ei enää määritelty suoraan näiden eurooppalaisten käsitysten kautta.⁸⁷

⁸⁴ MIG1, 40.

⁸⁵ Ibid.

⁸⁶ MIG1, 44.

⁸⁷ Donaldson 2020, 17–18.

Vaikka suunta oli muuttumassa Kansainvälisessä politiikassa, heijastelivat Italian perustelut yhä tätä vanhaa käsitystä. Donaldson huomauttaakin, kuinka tämä vanha määritelmä palasi osaksi Kansainliiton keskustelujen retoriikkaa 1930-luvulla.⁸⁸ Italian keskittyminen juuri hallinnon rooliin Etiopian sisäisen järjestyksen takaajana heijastelee tätä suvereenin hallinnon määrittelyä sekä toimivan hallinnon että sisäisen kontrollin kautta. Italia retoriikasta nousee esiin myös Etiopian kehityksen taso. Tulkitsen tämän heijastelevan jo aiemmin mainittua imperialistista otetta sodan oikeutuksessa, mutta ennen kaikkea Italian näkemystä Etiopiasta suvereenina valtiona.

Lisäksi tarttuminen juuri valtion yhtenäisyyttä koskevaan kohtaan artiklasta voidaan nähdä suorana vaikutusyrityksenä muihin Kansainliiton jäseniin. Donaldson argumentoi, kuinka juuri ”self-governing state” oli keskeinen termi Etiopian jäsenkelpoisuuden arvioinnissa ollen kuudennen komitean pääasiallisen arvioinnin kohteena ollut jäsenehto. Varsinkin Britannian edustajat olivat hyvin skeptisiä Etiopian hallinnon kyvystä kontrolloida alueitaan perinteisen eurooppalaisen määritelmän mukaan.⁸⁹

Italian keskeinen peruste Etiopian valtion hajanaisuudesta oli Etiopian raja-alueiden kuulumattomuus niin sanottuun emämaahan. Italia käyttää termiä ”colony” puhuessaan näistä alueista erottaen vanhan Etiopian Addis Abeban ympäristöön rakentuneen valtion ja tämän valloittamat reuna-alueet toisistaan. Etiopian alue olikin yhdistynyt 1800-luvulla sodan aikaiseen kokoonsa Haile Selassien edeltäjien alaisuudessa, jotka valtasivat muun muassa eteläisen Hararin emiraatin vuonna 1887.⁹⁰ Italia väittää, kuinka valloituksia edeltänyttä vanhaa Abyssiniaa⁹¹ ei voitu kutsua kansallisvaltioksi sen etnisten vähemmistöjen ja alueellisen hajaannuksen takia. Raportissa kuitenkin todetaan, kuinka ”This Abyssinia has well-defined and exact historical, geographical and ethnical boundaries”.⁹² Ongelmista huolimatta vanha Abyssinia täytti siis jokseenkin eurooppalaisen valtion määritelmät.

Ongelman muodostikin Italian mukaan ennen kaikkea nämä äskettäin vallatut alueet. Raportissa esitellään tarkasti nämä alueet, joiden omaa kulttuuria Italia ylistää viitaten ulkomaalaisiin kirjoittajiin. Esimerkiksi Wolamon kuningaskuntaa raportti kuvaa rauhaisaksi maatalousyhteiskunnaksi, jonka etiopialaiset tuhosivat viitaten ranskalaiseen M.

⁸⁸ Donaldson 2020, 17.

⁸⁹ Donaldson 2020, 12–16.

⁹⁰ Marcus 1994, 65–84.

⁹¹ Vanhan nimi Etiopialle.

⁹² MIG1, 41.

Vanderheymin kirjoituksiin. Lopuksi raportissa argumentoidaan, kuinka nämä vallatut alueet poikkesivat vanhasta Abessiniasta uskonnon, kielen, poliittisten ja sosiaalisten rakenteiden, rodun ja historian kautta.⁹³

Perusteluista nousevat esiin aiemmin mainitut suvereenin valtion vanhat määritelmät. Lisäksi mukana on myös perinteinen ajatus kansallisvaltiosta. Italia ei kuitenkaan jätä perustelua pelkästään tähän vaan päättää sen artiklaa 1 koskevan osion yhteenvedossa. Raportissa todetaan, kuinka poliittisesti ja hallinnollisesti epäorganisoitu Etiopia tuo sen aiheuttamat ongelmat mukanaan valtaamille alueilla. Esimerkkinä nostetaan esiin orjuus, jota käsittelem tarkemmin seuraavassa alaluvussa. Luvun yhteenvedo päättyy seuraavasti:

To effect an immediate settlement of this grave problem is, indeed, to act in conformity with the spirit of the Covenant, which requires that colonisation should be carried out only by advanced States which are in a position to ensure the development and welfare of the native peoples.⁹⁴

Tässä tiivistyy Italian retoriikan monta piirrettä. Kyseinen lainaus on esimerkki Italian käsityksestä suvereenin valtion määritelmästä koskien ainoastaan kehitykseltään korkealla tasolla olevia valtioita. Tämä palaa taas takaisin myös Italian aiempaan argumenttiin, kuinka Etiopia otettiin mukaan Kansainliittoon tullakseen sivistyneeksi valtioksi, mutta se oli epäonnistunut siinä. Tulkitsen Italian yrittäneen viedä väitteellään pohjan Etiopian jäsenyydeltä Kansainliiton peruskirjan kautta sekä mustamaalaamaan Etiopiaa muiden jäsenten edessä. Kansainvälisen lain tutkija Jean Allain argumentoiikin tämän olleen Italian keskeisiä tavoitteita Kansainliitossa konfliktin alla.⁹⁵

Toisaalta lainaus voidaan nähdä myös sodan imperialistisena oikeutuksena. Italia yritti viedä argumenteillaan pohjan Etiopialta hallita näitä valtaamia alueita. Samalla Italia itse näki olevansa mainitsemansa kehittynyt valtio, joka kykenisi takaamaan kolonisoitujen kansojen hyvinvoinnin. Lainauksessa vedotaan vielä peruskirjan henkeen, jonka mukaan vain kehittyneiden maiden tulisi harjoittaa kolonisaatiota, mihin Etiopia ei Italian tulkinnan mukaan kuulunut. On kuitenkin epäselvää mihin kohtaan peruskirjaa Italia tällä viittaa, sillä yhdessäkään artiklassa ei asiasta puhuta.

Argumentti vietiin vielä pidemmälle ensimmäisen raportin yhteenvedossa. Siinä toistuu väite Etiopian jäsenyydestä yrityksenä nostaa valtio kehitykseltään korkeammalle tasolle.

⁹³ MIG1, 41.

⁹⁴ MIG1, 43.

⁹⁵ Allain 2015, 151.

Kuitenkaan tässä ei raportin mukaan ole onnistuttu lukuisista syistä johtuen. Kohdassa todetaan, kuinka:

Ethiopia has shown that she does not possess the qualifications necessary to enable her to obtain, through participation in the League, the impulse required to raise herself by voluntary efforts to the level of the other civilised nations. The League would be defeating its own ends and its own mission if it did not take to heart this lesson of experience.⁹⁶

Italia yhdisti näin Etiopian jäsenyyden Kansainliiton yleisiin tavoitteisiin. Lainauksessa syytetään Kansainliittoa epäonnistumisesta Etiopian kohdalla ja vaaditaan käytännössä jäsenyyskriteerien uudelleenarviointia. On kuitenkin epätodennäköistä, että Italia olisi pyrkinyt aidosti vaikuttamaan tulevien jäsenien valintaan. Näen tämänkin ennen kaikkea olleen yritys viedä pohjaa Etiopian jäsenyydeltä Kansainliiton jäsenyyskriteerien kautta.

Argumentoin lainauksen olevan lisäksi Italian yritys korostaa omaa rooliaan Kansainliitossa Etiopiaan nähden. Italia oli Kansainliiton perustajajäsen, sekä pysyvä jäsen Kansainliiton neuvostossa eroonsa asti. Se myös osallistui aktiivisesti Kansainliiton toimintaan monilla osaluilla.⁹⁷ Vastaavasti Etiopia oli tuoreempi jäsen, joka ei kyennyt täyttämään kaikkia jäsenvelvoitteitaan. Tulkitsen Italian luoneen tällä asetelmaa, jossa maa kysyy Kansainliiton muilta jäseniltä, onko Etiopian puolustaminen Italian menettämisen arvoista. Esimerkiksi Britannia ja Ranska yrittivät tasapainotella tämän asetelman kanssa, mikä näkyi myöhemmin heikkoina pakotteina.⁹⁸

Artiklan 1 käsittely mahtuu lopulta noin viiden sivun mitalle raportissa, mutta sen merkitys on silti suuri Italian argumentin kannalta. Artiklaa koskevat väittämät esitetään osiossa erittäin tiiviisti, mikä selittää sen pituutta. Toisaalta tarkempia esimerkkejä Etiopian valtiollisesta harjanaisuudesta tarjoaa ensimmäinen osio esimerkiksi kolmannessa kappaleessa⁹⁹ ja niiden tukemana olevat toisen raportin esimerkit. Kuitenkin merkittävin kiteytys artiklan 1 merkityksestä Italian argumentille löytyy ensimmäisen raportin sivulta 40. Siinä todetaan, kuinka koko peruskirjan toiminta perustuu tämän velvoitteen täyttöön.¹⁰⁰ Käytännössä Italia siis argumentoi, kuinka Etiopian jäsenyydelle ei ole perusteita edes peruskirjan tärkeimmässä artiklassa.

⁹⁶ MIG1, 63.

⁹⁷ Simone 2022, 260–273.

⁹⁸ Strang 2013, 59.

⁹⁹ MIG1, 36–38.

¹⁰⁰ MIG1, 40.

Kansainliiton peruskirjan lisäksi Etiopian täytyi hyväksyä vielä tälle asetetut erikoisehdot jäsenyytensä takeeksi. Myös erikoisehdoissa oli suuressa roolissa seuraavassa alaluvussa käsiteltävä orjuus. Samalla toinen erikoisehdoista eli asekaupan rajoitukset nousivat esiin merkittävänä tekijänä ensimmäisessä raportissa. Italia käytti raportistaan kaksi sivua kuvaamaan näitä väitettyjä rikkomuksia. Lisäksi asekauppaa koskevia yksittäisiä mainintoja esiintyy pitkin raporttia, jotka kytkeytyvät erityisesti kansainvälisten velvoitteiden teemaan. Käsittelen seuraavaksi erikoisehtoja orjuutta lukuun ottamatta osana sodan oikeutusta. Analyysissäni nousee esiin erityisesti aserajoitukset keskeisenä tekijänä.

Nämä erikoisehdot esitellään lyhyesti Etiopian Kansainliittoon liittymistä koskevan osion lopussa, jossa lainataan suoraan Etiopian jäsenyyden yhteydessä antamaa julistusta.¹⁰¹ Näissä erityisehdoissa Etiopia sitoutui noudattamaan määrättyjä orjuutta ja aserajoituksia koskevia sopimuksia, raportoimaan jäsenheijensa edistymisestä ja vastaanottamaan neuvostolta ehdotuksia näiden toteuttamiseksi.¹⁰² Aserajoitukset oli määrätty 10. syyskuuta vuonna 1919 St. Germain-en-Layessa solmitussa sopimuksessa, jonka henkeä Etiopia sitoutui noudattamaan. Julistuksessa mainitaan erikseen sopimuksen kuudes artikla. Siinä kielletään artikloissa yksi ja kaksi määriteltyjen aseiden vienti Afrikan mantereelle pois lukien Algeria, Libya ja Etelä-Afrikka.¹⁰³ Tämä on Italian argumentin kannalta keskeinen kohta, sillä sitä lainataan suoraan myös myöhemmin raportissa.¹⁰⁴

Italian retoriikasta aserajoitusten suhteen voidaan tehdä kolme merkittävää havaintoa. Ensinnäkin aserajoituskysymys oli merkittävä Britannialle, johon Italia pyrki raportillaan vaikuttamaan. Historioitsija Harold G. Marcus argumentoi, kuinka Etiopia oli käytännössä asesaarron kohteena vuosina 1916–1930.¹⁰⁵ Etiopia oli pyrkinyt liittyessään Kansainliittoon pääsemään aserajoituksista eroon, mutta joutui allekirjoittamaan aiemmin mainitun kohdan erityisehdoissa. Ranska kannatti aseiden vientiä Etiopiaan, kun taas Britannia vastusti tätä ja oli myös ajamassa erityisehtojen aserajoituksia koskevaa kohtaa.¹⁰⁶ Iadarola näkee Britannian kielteisen kannan johtuneen erityisesti huolesta aseiden päätymiseksi heimopäälliköiden käsiin, sillä Britannian siirtomailla oli runsaasti maarajaa Etiopian kanssa.¹⁰⁷

¹⁰¹ Declaration by Ethiopian Delegation to the Assembly 1923. Conventions, Ratifications and Other Diplomatic Instruments, Collections, Kansainliiton arkisto.

¹⁰² Iadarola 1975, 220.

¹⁰³ Convention for the Control of the Trade in Arms and Ammunition, and Protocol, 1921, 302–303.

¹⁰⁴ MIG1, 57.

¹⁰⁵ Marcus 1983, 263.

¹⁰⁶ Marcus 1983, 265–268.

¹⁰⁷ Iadarola 1975, 611.

Etiopia kuitenkin haastoi aserajoituksia ja niiden laillisuutta Kansainliitossa. Vuonna 1925 Etiopia poistettiin kiellettyjen alueiden listalta. Britannia ja Italia kuitenkin jatkoivat Etiopian aseosastoa estämällä asevoimien saapumisen Etiopiaan.¹⁰⁸ 1920-luvun lopulla asekaupan rajoitukset olivat osana Britannian, Ranskan ja Italian valtapolitiikkaa Afrikan sarvessa. Niinpä maat kokoontuivat Tripartite-sopimuksen mukaan neuvottelemaan keskenään Etiopian aseviennistä. Tripartite-sopimus oli maiden välillä vuonna 1906 solmittu sopimus, joka muun muassa velvoitti osapuolia ratkaisemaan Etiopiaa koskevat kiistansa neuvottelupöydässä.¹⁰⁹ Myös Etiopian oli mukana neuvotteluissa. Vaikeiden neuvottelujen jälkeen Pariisissa syntyi vuonna 1930 sopimus, joka salli rajoitetun aseviennin Etiopiaan ja määräsi Etiopian raportoimaan vuosittain sopimuksen osapuolille aseostoistaan.¹¹⁰

Italia ei voinut siis vedota Britannian kannalta keskeiseen aserajoituspykälää raportissaan suoraan, sillä se ei ollut enää vuonna 1935 voimassa. Italia kuitenkin kiertää tätä raportissaan nostamalla aserajoitukset suureen rooliin muistuttaen näin Britanniaa maan kannalta tärkeästä teemasta pyrkien samalla vielä mustamaalaamaan Etiopiaa. Tämä onkin jälleen osoitus, kuinka Italia pyrki hyväksikäyttämään kansainvälistä järjestelmää Etiopiaa vastaan.

Toisekseen Etiopia oli sitoutunut jäsenyyden erikoisehdoissaan noudattamaan kansainvälisiä velvoitteitaan. Lisäksi myös artiklassa 1 velvoitetaan jäsenet noudattamaan kansainvälisiä velvoitteita.¹¹¹ Italia luki näihin mukaan vuoden 1930 Pariisin sopimuksen. Raportissa syytetään Etiopiaa aseostojen raportoinnin jatkuvasta laiminlyönnistä. Samalla Italia syyttää Etiopiaa myös sopimuksen artiklan 2 rikkomisesta, joka sallii tiettyjen asetyyppien myynnin vain hallinnon edustajille. Raportin mukaan Etiopia olisi myynyt kuitenkin kyseisiä aseita yksityisille henkilöille vuonna 1931.¹¹² Italia tiivistää tämän argumentin toteamalla: ”This breach [--] confirms the cynical indifference shown by Ethiopia for her international obligations and the undertakings assumed towards the League of Nations.”¹¹³

Kolmanneeseen aserajoituksia koskevasta kohdasta voidaan myös löytää ensimmäistä kertaa suoraan argumentoitu Etiopian turvallisuusuhka Italialle. Raportissa todetaan aserajoitusten rikkomuksista, kuinka:

¹⁰⁸ Marcus 1983, 269–270.

¹⁰⁹ Keefer 1981, 380.

¹¹⁰ Marcus 1983, 277–278.

¹¹¹ Covenant of the League of Nations, sähköinen lähde.

¹¹² MIG1, 57–58.

¹¹³ MIG1, 57.

But it also substantiates [--] the policy of warlike preparations pursued by the Addis Ababa Government to cope with which the obligation of supervision over traffic in arms and ammunition had been expressly formulated, an obligation from which Ethiopia has nevertheless arbitrarily decided to free herself in order to hide the development of her armaments.¹¹⁴

Vaikka Italian väite sotavalmisteluista jää tässä ilman minkäänlaista todistus pohjaa, on se silti hyvin merkittävä. Lainauksessa maalataan kuvaa, jonka mukaan Etiopian väitetyt sopimusrikkomukset eivät pelkästään riko Kansainliiton jäsenehtoja, vaan aiheuttavat turvallisuusuhan maan rajanaapureille. Italian retoriikka on melko aggressiivista. Raporttien laiminlyönnistä puhutaan aseistautumisen piilottamisena. Tämä luo melko vahvan kontrastin muuhun tässä luvussa käsiteltyyn Etiopian jäsenyyttä koskevaan retoriikkaan. Tämä onkin selkeimpiä esimerkkejä Etiopian erikoisehtojen käyttämisestä osana sodan oikeutusta.

Italian argumentti Etiopian Kansainliiton jäsenyydestä tiivistyy yhteen lopulta kahdessa kohtaa raporttia. Etiopian liittymistä Kansainliittoon käsittelevän kohdan lopussa olevassa yhteenvedossa lukee seuraavasti:

Twelve years have now elapsed since Ethiopia was admitted to the League. It is the right and duty of the League as a whole to ask themselves how the Ethiopian Government has responded to the trust placed in it in 1923, and how it has fulfilled its general obligations and special engagements.¹¹⁵

Lainauksessa näkyy jo aiemmin esiin tulleita teemoja. Italian Etiopiaa koskeva valtiokäsitys näkyy Italian käyttäessä termiä ”trust” puhuessaan Etiopian jäsenyyden hyväksymistä koskevista olosuhteista. Lainauksessa syytetäänkin Etiopiaa Kansainliiton harhaanjohtamisesta jäsenyytensä yhteydessä. Huomionarvoista on myös Italian tapa puhutella Kansainliiton jäsenmaita. Aiempien havaintojen perusteella tämä viesti on mitä todennäköisemmin suunnattu Etiopian jäsenyyttä vastustaneelle Britannialle.

Italia nitoo myös raportin yhteenvedossa yhteen artiklan 1 ja erityisvelvollisuudet. Merkillepantavaa on, kuinka yhteenveto keskittyy hyvin vahvasti juuri Etiopian Kansainliiton jäsenyyteen. Siinä kerrotaan Italian avanneen raportissaan juuri maan kanssa tehtyjen sopimusten rikkomuksia sekä Kansainliiton jäsenvelvoitteiden laiminlyömistä. Vaikkakaan tämä ei kuvaa suoraan koko raportin sisältöä, kertoo se italialaisten antamasta arvosta näille teemoille.

¹¹⁴ MIG1, 57.

¹¹⁵ MIG1, 40.

Yhteenveto jatkuu Italian argumentilla Etiopian jäsenoikeuksia vastaan:

The Covenant has set up among the Members of the League a system of obligations and rights which are interdependent. No Member of the League can invoke rights arising from the Covenant when it has not fulfilled its own obligations [--] it would be contrary to every principle of law and justice to claim that Members of the League are bound to observe the rules of the Covenant in their relations with a State Member which has placed itself outside the Covenant through a breach of its undertakings.¹¹⁶

Yllä oleva lainaus on selvin esimerkki Italian yhdestä tavoitteista raportin suhteen.

Lainauksessa argumentoidaan suoraan, kuinka Etiopia ei ansaitse muiden jäsenmaiden suojelusta rikottuaan Kansainliiton jäsenehtoja. Argumentoin tämän olevan Italian yritystä välttää artiklan 16 mukaiset pakotteet tai sotilaalliset toimet. Kuten aiemmin huomautin, artiklan 16 käyttö olisi ollut kohtalokas Italian sotatoimille.¹¹⁷

Tämän lainauksen voi nähdä myös selkeänä esimerkkinä, kuinka Italia raportissaan käyttää kansainvälistä sääntöpohjaista järjestelmää Etiopiaa vastaan yrittäen välttää itse sen seurauksilta. Italia vetoaa kohdassa kansainvälisen oikeuden henkeen. Jean Allain huomauttaakin, kuinka kansainvälinen oikeus oli 1900-luvun alussa eurooppalaisten arvojen määrittämä. Tähän yhdistyy myös näkemys kehityksen tasosta osana valtion suvereniteetin määritelmää.¹¹⁸ Vetoamalla kansainväliseen oikeuden henkeen Italia asetti itsensä edulliseen asemaan Etiopiaa vastaan järjestelmässä, joka suosi eurooppalaisia valtiota.

Artiklaa 1 ja aserajoituksia käsittelevät osat keskittyvät lopulta melko vähän suoraan sodan oikeutukseen. Osiossa on havaittavissa selkeästi imperialistista sodan oikeutusta sekä oikeutusta Kansainliiton arvojen puolustamisen kautta. Tämä peruste oli kuitenkin täysin vastoin Kansainliiton peruskirjaa, minkä muut jäsenmaat totesivatkin lokakuussa 1935.¹¹⁹ Argumentoinakin osion tärkeimpänä tavoitteena olleen Etiopian jäsenyyden kyseenalaistaminen ja tätä kautta Italian itsensä suojeleminen artiklan 16 seuraamuksilta. Italian pääasiallisena vaikutuskohteena osiossa näyttäisikin olevan vahvoja toimia Italiaa vastaan vielä elokuussa 1935 kannattanut Britannia.

¹¹⁶ MIG1, 63.

¹¹⁷ Mallett 2015, 68 ja 191.

¹¹⁸ Allain 2015, 121–125.

¹¹⁹ Allain 2015, 151–152.

2.2 Etiopian orjuus ja barbarismi osana sodan oikeutusta

Vaikka Italia nostikin artiklan 1 merkittävään rooliin ensimmäisen raportin yhteenvedossa, sai artiklaan 23 liittyvä orjuus selvästi enemmän tilaa raportin toisessa osassa. Artiklaa 23 ja orjuutta käsittelevät kappaleet ovat yhteensä 12 sivua pitkiä. Sen lisäksi myös artiklaa 1 käsittelevässä kappaleessa puhutaan orjuudesta. Raportin lopussa on vielä neljän sivun mittainen kappale Etiopian väitetystä barbarismista, joka kytkeytyy myös vahvasti artiklan 23 teemaan.

Yllä mainitut teemat Italia linkittää perussopimuksen artiklaan 23 ja Etiopian erikoisehtojen ensimmäiseen kohtaan. Artikla 23 on kirjoitettu seuraavasti:

Subject to and in accordance with the provisions of international conventions existing or hereafter to be agreed upon, the Members of the League:

- (a) will endeavour to secure and maintain fair and humane conditions of labour for men, women, and children, both in their own countries and in all countries to which their commercial and industrial relations extend, and for that purpose will establish and maintain the necessary international organisations;
- (b) undertake to secure just treatment of the native inhabitants of territories under their control;¹²⁰

Artikla jatkuu vielä kohtaan f asti. Italia vetoaa raportissaan kuitenkin lähinnä näihin kahteen ensimmäiseen kohtaan. Huomionarvoista tässä artiklassa on, ettei siinä puhuta suoraan orjuudesta. Italia kuitenkin tulkitsee näitä kahta artiklan kohtaa raportissaan juuri orjuuden näkökulmasta. Tämän lisäksi Italia yhdistää myös peruskirjan ensimmäisen artiklan 23 artiklan b-kohtaa koskevaan kysymykseen. Historioitsija Suzanne Miers huomauttaakin, kuinka artikla 23 tarjosi epämääräisyydestään huolimatta valtioille mahdollisuuden puuttua orjuutta hyväksyvien maiden asioihin.¹²¹

Italia vetoaa lisäksi Etiopian Kansainliiton jäsenyyden erikoisehtoihin orjuutta käsittelevässä osassa. Tämä muodostaakin raportin orjuutta käsittelevistä osioista selvästi suurimman kokonaisuuden. Erikoisehtojen orjuutta käsittelevä kappale on 11 sivua pitkä, kun taas artiklaa 23 koskeva luku on ainoastaan alle sivun mittainen. Tämä valinta voi johtua siitä, että artikla 23 ei keskity suoraan orjuuteen, kun taas erikoisehdoista ensimmäinen käsittelee juuri orjuutta. Toisaalta Italia tarkentaa artiklaa 23 koskevia väitteitään raportin muissa kohdissa.

¹²⁰ Covenant of the League of Nations, sähköinen lähde.

¹²¹ Miers 1997, 262.

Itse erikoisehdoissa Etiopia sitoutui noudattamaan St. Germain-en-Layessa vuonna 1919 solmittua sopimusta orjuudesta, joka korvasi aiemman Brysselissä vuonna 1890 solmitun sopimuksen.¹²² Sopimuksessa Etiopia sitoutui orjuuden tukahduttamiseen kaikissa sen eri muodoissa sekä maalla ja merillä käytävän orjakaupan lopettamiseen.¹²³ Tämä käsitti erikoisehtojen ensimmäisen kohdan. Ensimmäisessä raportista kyseinen pykälä erikoisehdoista on mainittu yhteensä kahdesti jäsenyyttä ja erikoisehtoja käsittelevissä kohdista.¹²⁴

Orjuuden käsittely alkaa kuitenkin jo Ethiopian Kansainliiton jäsenyysneuvotteluja koskevassa luvussa. Tämä oli Italian kannalta tärkeä aloitushetki käsittelylle, sillä orjuus oli yksi keskeisimmistä kompastuskivistä Ethiopian jäsenyyden kannalta. Argumentoin seuraavaksi, kuinka Italian ensimmäisen raportin orjuutta koskevan kohdan yksi tavoitteista olikin viedä Ethiopian jäsenyydeltä pohjaa artiklaa 1 ja jäsenehtoja käsittelevien kohtien tavoin.

Ethiopian orjuus oli herättänyt Kansainliitossa huolta jo ennen jäsenhakemusta. Vuonna 1922 mandaattikomitean jäsen Sir Frederick Lugard oli kirjoittanut raportin aiheesta Kansainliiton neuvostolle. Raportissaan hän oli syyttänyt Etiopiaa kyvyttömyydestä lopettaa orjakauppa maassa. Tämän seurauksena hän oli suositellut joko Tripartite-sopimuksen osapuolten tai Kansainliiton ottavan kontrollin Etiopiasta.¹²⁵ Ethiopian hakiessa jäsenyyttä vuonna 1923 nousi kysymys yhä vahvemmin esiin. Erityisesti Britannia oli nostanut orjuuden esiin vastustaessaan Ethiopian jäsenyyttä. Myös Britanniassa Ethiopian orjuus oli herättänyt keskustelua jo ennen jäsenhakemusta. Maan Addis Abeban lähetystön jäsen Dr. Sharp oli kirjoittanut tammikuussa 1922 artikkelin, jonka mukaan orjakaupalla oli Etiopiassa valtavat mittasuhteet, ja osa alueista oli jopa tyhjentyneet asukkaista orjakaupan seurauksena.¹²⁶

Tämä aloitti julkisen keskustelun Britanniassa Ethiopian orjuudesta. Tilanne huipentui orjuudenvastaisten järjestöjen vietyä asian Kansainliiton käsiteltäväksi syyskuussa 1922. Tilanne oli hallituksen kannalta ongelmallinen. Toisaalta Etiopiaa vaadittiin miehittäväksi ja toisaalta Kansainliiton jäseneksi. Britannia ei halunnut kumpaakaan. Ethiopian miehittäminen

¹²² Ibid.

¹²³ Donaldson 2020, 17.

¹²⁴ MIGI, 40 ja 46.

¹²⁵ Allain 2015, 129.

¹²⁶ Iadarola 1975, 607–608.

olisi Tripartite-sopimuksen mukaan tarkoittanut Italian saavan suuren osa maasta haltuunsa. Toisaalta Britannia vastusti myös jyrkästi Etiopian jäsenyyttä Kansainliitossa.¹²⁷

Aihetta hankaloitti entisestään Ranskan Kansainliitolle antama raportti, joka ehdotti aseiden myyntiä Etiopialle orjakaupan taltuttamiseksi.¹²⁸ Kuten viime luvussa totesin, Britannia vastusti jyrkästi aseiden vientiä Etiopiaan erityisesti 1920-luvun alussa. Orjuuden ja aseksymyksen yhdistyminen jyrkensi Britannian kantaa entisestään. Britanniassa epäiltiin, että Etiopian jäsenyyshakemus oli ranskalaisten juoni aseistaa Etiopia.¹²⁹ Asiaan liittyi vielä kysymys Etiopian yhtenäisyydestä, sillä myös maan hajanaisuutta pidettiin orjakauppaa mahdollistavana tekijänä.

Lopputuloksena oli umpisolmu kysymyksen suhteen. Etiopian vaadittiin luopuvan orjuudesta, mutta hallinnon oli käytännössä mahdoton taistella orjuutta vastaan hajanaisessa valtiossa ilman aseita. Aseiden myyminen Afrikkaan oli puolestaan ollut Antoinette Iadarolan mukaan Euroopan valloille kipukysymys jo Afrikan jaon alusta lähtien.¹³⁰ Italia hyödynsi raportissaan tätä asetelmaa täydellä teholla syyttämällä Etiopiaa kaikista kolmeen teemaan liittyvistä ongelmista. Orjuutta käsittelevässä osiossa lainataankin brittiläisiä lähteitä huomattavasti muita osioita enemmän, mikä viittaa tämän osion yhtenä keskeisistä tavoitteista olleen vaikutusyritys Britanniaan.

Tämä tarkoitti myös, että Italia yhdisti raportissaan orjuuden vahvasti Etiopian jäsenyysehtoihin. Italia puhuu raportissa orjuuden kahdesta muodosta, jotka molemmat rikkoivat sen mukaan Kansainliiton jäsenehtoja. Artiklaa 23 käsittelevässä luvussa Italia puhuu näistä molemmista vedoten artiklan eri kohtiin. Italia erottaa orjuuden (slavery) ja gebbar¹³¹-systeemin toisistaan. Molemmat näistä rikkoivat kuitenkin raportin mukaan artiklaa 23.

Ensimmäisessä raportissa todetaan artiklasta 23 seuraavasti:

Article 23 lays down that Members of the League will endeavour to secure and maintain fair and humane conditions of labour for men, women and children in their own countries, and for that purpose will maintain the necessary international organisations. The condition of a country such as Ethiopia, where slavery still

¹²⁷ Iadarola 1975, 608–610.

¹²⁸ Iadarola 1975, 611.

¹²⁹ Allain 2015, 130.

¹³⁰ Iadarola 1975, 611.

¹³¹ Maaorjuuteen rinnastettava järjestelmä, tarkoittaa amharaksi maanviljelijää. Kirjoitusasu vaihtelee lähteittäin yleisimpien ollessa gebbar ja gabbar. Käytän tutkielmassa Italian raportissa käyttämää kirjoitusmuotoa gebbar.

forms the basis of the economic system is in itself proof that these provisions of the Covenant have never been applied.¹³²

Tällä väitteellään Italia vetoaa artiklan ensimmäiseen kohtaan, joka keskittyy työntekijöiden inhimilliseen kohteluun. Italian oli helppo vedota tähän kohtaan, sillä orjuus ei luonnollisestikaan muodosta inhimillistä perustaa työntekijöille. Lisäksi työntekijöiden oikeudet oli yksi Kansainliiton keskeisistä päämääristä.¹³³ Lainauksessa Italia perustelee väitettä melko rajuin sanankääntein väittämällä koko Etiopian taloudellisen järjestelmän perustuvan orjuuteen.

Tämä väite on melko keskeisessä osassa Etiopian orjuutta koskevassa argumentissa. Erikoisehtoja käsittelevästä luvusta Italia on omistanut reilun sivun mittaisen alaluvun orjuudelle taloudellisen järjestelmän perustana. Se keskittyy täysin kahden brittiläisen virkamiehen lordi Noel Buxtonin ja lordi Polwarthin Britannian ulkoministeriölle ja Kansainliitolle vuonna 1932 lähettämään raporttiin. Italia nostaa esiin raportista raskauttavimpina pitämiään lainauksia.

Lainauksista nousevat esiin väitteet orjakaupan laajuudesta ja uusien orjien kaappaamisesta. Niissä väitetään, kuinka osissa maata verot maksetaan ihmisinä. Lisäksi raportissa kiistetään väitteen orjuuden vähenemisestä todellisuudessa. Eräässä lainauksessa todetaan, kuinka ”raiding in parts such as Kafa is indeed reduced, but because the population is almost exterminated.”¹³⁴

Historioitsijat Giulia Bonacci ja Alexander Meckelburg huomauttavat, että aikakauden orjuutta koskevat alkuperäisaineistot olivat hyvin ideologisesti värittyneitä.¹³⁵ Lisäksi Italia valikoi varmasti raportteihinsa omaa näkökulmaansa tukevat lähteet. Orjuus oli kuitenkin oikea ongelma Etiopiassa 1920- ja 1930-luvuilla. Historioitsija Margery Perham on arvioinut, että vielä vuonna 1935 Etiopiassa oli noin 300 000–500 000 orjaa aikalaislähteisiin nojaten. Vastaavasti italialaiset väittivät sodan jälkeen vapauttaneensa pelkästään yhdestä provinssista 400 000 orjaa.¹³⁶ Joka tapauksessa orjia oli vajaan 15 miljoonan asukkaan maassa yhä sodan alkaessa runsaasti, vaikka Etiopia olikin erikoisehdoissa suostunut lopettamaan orjuuden.

¹³² MIG1, 45.

¹³³ Henig 2010, 175–176.

¹³⁴ MIG1, 51.

¹³⁵ Bonacci & Meckelburg 2017, 13.

¹³⁶ Miers 1997, 280.

Etiopia oli taistellut orjuutta vastaan pitkään. Orjakauppa oli kielletty ensimmäisen kerran jo vuonna 1855.¹³⁷ Toimet orjakaupan vähentämiseksi olivat kuitenkin tehottomia. Etiopia sai lisää motivaatiota orjakaupan kieltämiseen Kansainliiton jäsenyyden ja sitä lisääntyneen kansainvälisen painostuksen myötä. Ras Tafari antoi orjuutta rajoittavan ediktin¹³⁸ vuonna 1924 ja noustuaan valtaan Etiopian keisarina perusti hän vuonna 1931 sveitsiläisen Frank De Halpertin johtaman orjuuden vastaisen osaston.¹³⁹

Nämä uudistukset toimivat kuitenkin historioitsija Suzanne Miersin mukaan enimmäkseen paperilla. Orjakauppa jatkui vilkkaana ja monet vapautetut orjat tulivat rahattomana takaisin entisten omistajien palvelukseen orjuutta vastaaviin olosuhteisiin. Orjakaupan vähenemisenkin arvioidaan johtuneen ennen kaikkea potentiaalisten orjien vähenemisestä hallinnollisten uudistusten sijaan. De Halpert erosi orjuuden vastaisesta osastosta perustellen päätöstään orjuuden toiminnan mahdottomuudella osaavien virkamiesten ja rahoituksen puutteen takia.¹⁴⁰

Etiopian orjuuden laajuudesta ja maan kyvystä torjua orjuutta on väitelty paljon. Esimerkiksi Miers toteaa britannialaisiin lähteisen vedoten Haile Selassien saaneen tunnustusta hyvistä aikeistaan orjuuden torjumiseksi, mutta kuitenkin epäonnistuneen siinä. Hän toteaa, kuinka Selassien keinot palvelivat monesti sisäpoliittisia tarkoituksia, eikä hän kyennyt toimimaan suoraan orjuutta vastaan, mikä puolestaan jarrutti sotien välisen ajan orjuuden torjuntaa.¹⁴¹ Toisaalta monet tutkijat ovat painottaneet orjuuden torjunnan rakenteellisia haasteita Etiopiassa.¹⁴² Orjuuden määrästä ja sen torjunnan laajuudesta huolimatta kysymys tarjosi joka tapauksessa lyömäaseen Italialle Etiopiaa vastaan.

Italia ottikin ensimmäisessä raportissa kantaa myös Etiopian orjuuden torjuntaan. Raportissa mainitaan yllä esitelty Etiopian vastaiset toimet, mutta niiden kerrotaan olleen tehottomia. Väitteen todisteeksi Italia tarjoaa Etiopian kahden miljoonan orjan määrää,¹⁴³ mutta kyseistä lukua vahvistavia todisteita ei kuitenkaan raportissa esitetä. Tämän lisäksi myöhemmin samassa luvussa lainataan brittiläisen orjuuden vastaisen organisaation (Anti-Slavery and

¹³⁷ Miers 1997, 262.

¹³⁸ Ilmoitus laista.

¹³⁹ Bonacci & Meckelburg 2017, 14–15.

¹⁴⁰ Miers, 1997, 269–274.

¹⁴¹ Miers 1997, 279–281.

¹⁴² Ks. Allain 2015, 141–147 ja Coleman 2008, 79.

¹⁴³ MIG1, 47.

Aborigines' Protection Society of London) edustajan lordi Noel Buxtonin *The Times* -lehdelle antamaa haastattelua, jossa hän toteaa seuraavasti:

The effect of the Emperor's edicts has been merely to make the traffic a trifle less open. [--] Ethiopia has engaged foreign experts solely to meet foreign criticism. The Emperor is animated by ideas and motives infinitely superior to what might have been expected in the hereditary king of such a country. But he is hampered by many obstacles, owing to the absence of helpers and the national vanity of his people. It is thought by some that a rapid reform would produce a revolt.¹⁴⁴

On selvää, miksi Italia halusi nostaa juuri tämän lainauksen raporttiinsa. Lainauksessa Buxton samaan aikaan epäilee Etiopian orjuutta torjuvien toimien olevan pelkästään yritys miellyttää ulkovaltoja ja väittää orjuuden torjumisen olevan maassa nykyhallinnolle käytännössä mahdotonta. Vaikka Buxton ei todennäköisesti antamassaan lausunnossa tähän pyrkinyt, sai Italia raporttinsa kontekstissa lainauksen näyttämään oikeuttavan Etiopian hallinnon vaihdon orjuuden poistamiseksi.

Italian Etiopian orjuuden torjuntaa koskevasta retoriikasta on havaittavissa myös selkeä kaava. Orjuutta koskevassa osiossa käytetään lainauksia teksteistä, jotka jakautuvat pitkin Etiopian Kansainliiton jäsenyyden aikaa varhaisimpien ollessa vuodelta 1923 ja tuoreimpien 1930-luvun puolivälistä. Näen Italian pyrkineen tällä osoittamaan Etiopian orjuuden torjunnan tehottomuuden esittämällä samojen ongelmien olevan esillä teksteissä yli kymmenen vuoden ajan.

Toinen Italian artiklaa 23 ja orjuutta yhdistävä väite liittyy Etiopian valloittamiin alueisiin. Italia vetoaa artiklan b-kohtaan, joka velvoittaa paikallisten asukkaiden reiluun kohteluun Kansainliiton jäsenien hallitsemilla alueilla. Tällä viitataan ennen kaikkea valloitetujen alueiden asukkaisiin. Raportissa väitetään, että valloitetujen alueiden väestön olosuhteet ovat huonontuneet paranemisen sijaan valloitetuilla alueilla. Tarkemmat perusteet löytyvät Italian mukaan aiemmista raportin osista.¹⁴⁵

Italia viittaa tällä ensimmäisen raportin Etiopian kolonioita koskevaan lukuun. Käsittelin jo viime alaluvussa kyseistä kappaletta artiklan 1 ja sodan imperialistisen oikeuden kautta. Luvussa Italia argumentoi, kuinka Etiopian valtaamat alueet eivät kuuluneet historiallisesti

¹⁴⁴ MIG1, 50–51.

¹⁴⁵ MIG1, 45–46.

sille, eikä maa kyennyt kontrolloimaan alueita. Italia väitti myös Etiopian tuoneen orjuuden ja gebbar-systeemin valtaamillensa alueille.

Puhuessaan gebbar-systeemistä Italia maalaa kuvaa Etiopian hallitsevasta eliitistä muita Etiopian kansoja orjuuttavana. Raportissa eliitistä käytetään amharan kielistä kuningasta tarkoittavaa negus-sanaa, jolla viitattiin joihinkin provinssien hallitsijoihin.¹⁴⁶ Raportissa todetaan, kuinka ”It should be pointed out [--] that the slave trade is due not only to a desire for gain, but also to the idea, deep-rooted in the Abyssinians’ minds, that their victories have left them absolute masters of population which [--] are no more than human cattle.”¹⁴⁷

Raportissa perustellaan väitettä lainaamalla brittiläisen Sir Arnold Hodsonin kirjoitusta:

An old Abyssinian was shooting with the sight adjusted at more than a thousand metres, I said to the Dedjazmatch that the bullets might fall on the mountain and kill someone. He burst out laughing and said, ’What does it matter if they do? There is nobody here but Shangalla’.¹⁴⁸

Tämän lisäksi raportissa vielä kuvaillaan gebbarin velvollisuutta pysyä isäntiensä mukana kohtalokkainkin seurauksin, kerrotan liitettyjen alueiden kansojen aseistavan itseään orjakauppiaita vastaan sekä esitetään jälleen väite Etiopian alueiden autioitumisesta orjakaupan seurauksena. Raportissa käytetyt ulkomaiset lähteet todistavat Italian mukaan nämä väitteet.

Italian näistä lähteistä käyttämät lainaukset noudattavat yllä olevan Hodsonin lainauksen retoriikkaa. Kyseisten lainausten antamaa kuvaa tilanteesta ei voi pitää luotettavana, sillä Italia on poiminut raporttiinsa itseään tukevia lähteitä ja erityisesti tässä tapauksessa hyvin erityyppisistä lähdeaineistoista lyhyiden lainauksien muodosta. Huomionarvoista tässä on kuitenkin, kuinka laajasti Italia käyttää eri maista alkujaan olevia lähteitä tässä luvussa. Mukana on raporteille epätyypillisesti sekä saksalainen että sveitsiläinen tutkimusmatkailija. Kuitenkin myös tässä luvussa brittiläiset lähteet ovat enemmistössä.¹⁴⁹

Artiklan 23 rikkomisen lisäksi osiossa syytetään Etiopiaan erikoisehtojen ensimmäisen kohdan rikkomisesta. Osiossa tarjotaan kymmenen sivun verran italialaisten ja muun maalaisten dokumenttien esittelyä väitteiden tueksi. Osaa näistä olen jo lainannut aiemmin.

¹⁴⁶ Marcus 1994, 232.

¹⁴⁷ MIG1, 41–42.

¹⁴⁸ Eräs Etiopian kansoista. MIG1, 42.

¹⁴⁹ MIG1, 41–43.

Etiopian orjuutta ja Kansainliiton jäsenyyttä koskeva argumentti esitetään raportissa selvimminkin heti erikoisehtoja koskevan osion alussa. Raportissa todetaan, kuinka:

It is incontestable that the existence of slavery constituted the most serious objection to Ethiopia's admission to the League. There is no need to emphasise the importance which the League attached to this obligation. It is an obligation involving the removal of a situation the existence of which has been incompatible with the status of a Member of the League of Nations. In view of the importance of this obligation from the point of view of the Covenant, the question whether a State which has undertaken it has fulfilled it is of particular juridical importance in respect of that State to remain a Member of the League.¹⁵⁰

Lainauksessa väitetään Etiopian orjuuden olleen merkittävin este sen jäsenyydelle Kansainliitossa ja orjuuden jatkumisen kyseenalaistavan maan jatkon järjestössä. Väite on raportissa hieman ristiriidassa ensimmäisen raportin sisällön kanssa, sillä Italia piti myös artiklaa 1 merkittävimpänä jäsenyyden esteenä. Tästä huolimatta näen lainauksen tiivistävän yhteen toisen keskeisen Etiopian orjuutta käsittelevän osion tavoitteista. Tulkitsen myös orjuutta koskevan osion toisena tavoitteena olleen viedä pohjaa Etiopian jäsenyydeltä Kansainliitossa ja näin suojella Italiaa artiklan 16 seurauksilta.

Italia ei kuitenkaan oikeuttanut sotaan orjuutta käsittelevässä osiossa pelkästään Kansainliiton kautta. Osiossa on havaittavissa ensimmäistä kertaa sodan oikeutusta humanitaarisen intervention kautta. Humanitaarinen interventio juontaa juurensa kansainvälisen oikeuden teorian isänä pidettyyn Hugo Grotiukseen.¹⁵¹ Grotius oli vankka valtioiden suvereenisuuden kannattaja. Täten sota oli oikeutettu vain äärimmäisissä tapauksissa. Grotius määritteli humanitaarisen intervention olevan suvereenisen hallituksen puuttuminen voimakeinoin toisen valtion hallintoon tämän rikkoessa kansalaisten oikeuksia. Grotius kuitenkin puolusti myös kansalaisten oikeutta orjuuttaa itseään ja täten jokaisessa tapauksessa oli punnittava humanitaarisen intervention oikeutusta. Grotius näki itse humanitaarisen intervention olleen sallittu ainoastaan rikosten kansaa vastaan ollessa hirviömäisiä. Grotius tosin listasi hirviömäisiksi humanitaariseen interventioon oikeuttaviksi rikoksiksi muun muassa inestien ja homoseksuaaliset suhteet.¹⁵²

Hieman tuoreemman määritelmän humanitaariselle interventiolle tarjoaa valtiotieteiden tutkija Taylor Seybolt. Seybolt määrittelee humanitaarisen intervention oleva rajan yli

¹⁵⁰ MIG1, 46.

¹⁵¹ Sihvola 2005, 142.

¹⁵² Sihvola 2005, 152–153.

suuntautuva valtion toteuttama hyökkäys, jolla pyritään lopettamaan ei oman valtion kansalaisiin kohdistuvat selkeät ihmisoikeuksien loukkaukset.¹⁵³ Modernimpi määritelmä pohjaa vahvasti Yhdistyneiden Kansakuntien ihmisoikeusjulistukseen. Toisaalta myös Kansainliiton peruskirja takasi jäseniensä kansalaisille vastaavia ihmisoikeuksia, mikä näkyi esimerkiksi juuri artikkelissa 23.¹⁵⁴

Humanitaarisella interventiolla on siis pitkä historia ja se on ollut mukana kansainvälisen oikeuden teorioissa jo varhaisessa vaiheessa. Italia ei itse käytä kyseistä termiä raporteissaan. Italia käyttää kuitenkin runsaasti humanitaariseen interventioon viittaavaa kieltä raporteissaan ja voidaankin olettaa, että tämä on ollut tietoinen retorinen valinta ja että raportin tekijät ymmärtänyt humanitaarisen intervention kaltaisen asetelman olleen sodan oikeutuksen kannalta keskeinen retorinen apukeino. Seuraavaksi analysoin, kuinka humanitaariseen interventioon viittaava retoriikka näkyy raportissa.

Orjuutta käsittelevässä osiossa raporttia on havaittavissa runsaasti humanitaariseen interventioon viittaavaa sodan oikeutusta. Kuitenkin selkein esimerkki löytyy Etiopian hajanaisuutta koskevasta luvusta, josta tarkemmin gebbar-systeemiin keskittyvässä osassa. Kohdassa todetaan, kuinka:

It will thus be seen that the Ethiopian State, administratively and politically disorganised as it is, carries the dire effects of its domination (slavery and gebbar) into vast regions of East Africa which were conquered by the arms of the Negus only a few years ago. It is surely in the interest of civilisation that the Harrari, Galla, Somali, Sidama, and other peoples which have for centuries formed separate national entities, should be removed from Abyssinian oppression.¹⁵⁵

Kyseisestä lainauksesta on havaittavissa humanitaariseen interventioon viittaavaa retoriikkaa. Italia tuo esiin väitetyt rikokset nimettyjä Etiopian kansoja vastaan. Kyseiset rikokset on esitelty tarkemmin luvun leipätekstissä, kun taas yllä oleva lainaus on luvun yhteenvedosta. Samalla lainauksessa todetaan suoraan, kuinka kyseiset kansat tulee vapauttaa Etiopian sorron alta. Etiopian kansojen vapauttajana olisi näin toiminut Italia. Lisäksi lainauksesta on havaittavissa jälleen Italian käyttämää valtion kehitysteeseen viittaavaa retoriikkaa.

Näen lainauksen olevankin selkein esimerkki sodan oikeutuksesta humanitaarisen intervention kautta. Toisaalta suurin osa orjuutta koskevasta osiosta voidaan tulkita

¹⁵³ Seybolt 2007, 5–6.

¹⁵⁴ Covenant of the League of Nations, sähköinen lähde.

¹⁵⁵ MIG1, 43.

humanitaariseen interventioon pohjaavana retoriikkana. Italian argumentoi sodan yhtenä tavoitteena olleen vapauttaa Etiopian orjayhteiskunnasta kärsivät kansat. Samalla Italia kuvaa hyvin yksityiskohtaisesti omia ja ulkomaisia lähteitä käyttäen näiden kuvaamia kärsimyksiä hyväksi. Tulkitsenkin näiden kuvausten olleen keskeisessä osassa Italian sodan oikeutusta ja pohjustaneen argumenttia ulkopuolisen intervention välittömästä tarpeesta.

Koko orjuutta käsittelevä osio keskittyy kuvaamaan ilmiön laajuutta ja samalla sen aiheuttamaa kärsimystä Etiopian kansoille, etenkin vanhan Abyssinian alueen ulkopuolella asuville. Laajuutta kuvataan niin orjuuden määränä kuin myös orjuuden esiintymisenä institutionaalisella tasolla Etiopian yhteiskunnassa paikallishallinnosta Etiopian kirkkoon asti. Samalla orjuuden aiheuttamaa kärsimystä kuvataan yksityiskohtaisesti silminnäkijähavaintojen kautta, joista välittyy lukijalle hyvin raaka kuva Etiopian orjuudesta. Tämä teema on myös keskeisesti esillä ensimmäisen raportin viimeisessä luvussa.

Viimeinen raportin luku on nimeltään ”Barbarism in Ethiopia”. Reilun kolmen sivun mittainen osio kuvaa nimensä mukaisesti Italian barbaarisiksi katsomia etiopialaisia käytäntöjä. Luvussa esiintyy väitteitä kidutuksesta, kannibalismista, vankien kastroinnista sekä barbaarisesta laista, joka sallii muun muassa epäinhimilliset tuomiot. Kuvaukset ovat jälleen hyvin yksityiskohtaisia ja graafisia. Samalla retoriikka etiopialaisia kohtaan on huomattavasti rajumpaa kuin muualla raportissa. Luku sisältää myös syytöksiä ulkomaalaisten kaltoinkohtelusta.¹⁵⁶ Seuraavaksi analysoin, miten kyseinen luku kytkeytyy osaksi luvussa käsittelemiäni teemoja.

Barbarismia käsittelevä luku nostaa pinnalle kysymyksen italialaisten käsityksestä rodusta. Sekä historioitsija Alexander De Grand että Italian tutkija Fabrizio De Donno katsovat Etiopian sodan aloittaneen imperialistisen rasistisen vaiheen Italian hallinnossa.¹⁵⁷ Tätä ennen käsitys rodusta oli huomattavasti neutraalimpi. Italia kampanjoi jopa Saksan rotupolitiikkaa vastaan sekä tuki arabiliikkeitä Välimeren maissa huipentuen Libyan arabien saamaan Italian erikoiskansalaisuuteen. Näitä toimia ajoivat kuitenkin De Donnnon mukaan Italian ulkopoliittiset tarpeet.¹⁵⁸ Tämä politiikka tuli päätökseen Etiopian sodan myötä siirtyen lähemmäksi Saksan rotupolitiikkaa voimaan tulleiden eri rotulakien myötä.

¹⁵⁶ MIG1, 59–62.

¹⁵⁷ De Grand 2004, 142–145; De Donno 2006, 405.

¹⁵⁸ De Donno 2006, 401–404.

Myös kansainvälisen politiikan tutkija Benedetta Zocchi näkee muutoksen Italian ajattelussa. Hänen mukaansa Italian kolonialistinen propaganda näki liberaalin hallinnon aikana etiopialaiset kykenemättöminä sivistymään, minkä seurauksena Italian tehtävänä oli ohjata heitä. Fasistinen propaganda käänsi kuitenkin asetelman. Etiopialaisia ei voitu enää pelastaa italialaisten toimesta, jonka seurauksena siirtomaiden asukkaita oli hallittava ilman toiveita heidän sivistämisestään.¹⁵⁹

En kuitenkaan näe raporttien heijastelevan suoraan Italian rotukäsityksiä yhtä vahvasti kuin aiemmin havaitseni suvereenin valtion käsitystä. Raportissa on havaittavissa teemoja sekä Zocchin mainitsemasta sivistysihanteesta, että myöhemmästä koventuneesta käsityksestä afrikkalaisten suhteen. Tulkitenkin raportin etiopialaisia koskevan retoriikan olleen tarkasti harkittua ja sillä olleen kaksi tavoitetta. Toisaalta erityisesti barbarismia koskeva luku on selvää Etiopian mustamaalaamista, jossa sanotaan suoraan barbarismin tekevän Etiopiasta kyvyttömän olemaan Kansainliitossa.¹⁶⁰ Samalla osiossa maalataan kuvaa etiopialaisista hallinnon kyvyttömyyden aiheuttaman barbarismin uhreina, joka aiemman tulkintani mukaan on merkittävässä osassa raportin sodan oikeutusta humanitaarisen intervention kautta.

Raportista löytyy humanitaariseen interventioon viittaavia kohtia pitkin orjuutta käsittelevää osiota. Italia käyttää näissä myös brittien ääntä hyväksi. Seuraavaksi argumentoin, kuinka orjuutta ja barbarismia koskevissa osissa nostettiin esille Britannialle keskeisiä teemoja. Kuten aiemmin mainitsin, orjuus oli keskeinen teema Britannialle. Esimerkiksi Suzanne Miers argumentoi Etiopian orjuuden herättäneen Britanniassa merkittävää huomiota sekä valtion instituuteissa että kansalaisyhteiskunnassa vuosien 1919 ja 1936 välillä.¹⁶¹ Tätä hyödynnetäänkin raportissa lainaamalla runsaasti britannialaisten tuottamia tekstejä. Italia on valinnut myös lainauksia, jossa mainitaan intervention mahdollisuus, mikäli Etiopia ei kykene puuttumaan orjuuteen.

Ensimmäinen esimerkki löytyy toisen osion alusta Etiopian jäsenyysoprosessia käsittelevästä luvusta. Kyseessä on jo aiemmin mainitsemani lainaus ”East Africa” -julkaisusta, jossa interventiota pidettiin välttämättömänä, mikäli Etiopia ei kykene uudistuksiin.¹⁶² Kyseinen kommentti ei toisaalta viittaa selkeästi juuri humanitaariseen interventioon. Kuitenkin Italia

¹⁵⁹ Zocchi 2019, 18.

¹⁶⁰ MIG1, 62.

¹⁶¹ Miers 1997, 257–282.

¹⁶² MIG1, 39.

käytti näitä mainintoja sodan oikeutuksensa hyväksi, minkä havaitsin jo aiemmin Noel Buxtonin kommentin¹⁶³ yhteydessä.

Toinen esimerkki tästä löytyy artiklaa 1 koskevasta luvusta, jossa lainataan brittiläisen majurin M. Darleyn vuonna 1926 kirjoittamaa tekstiä:

How long Abyssinia will exist in this state of essential barbarism I do not venture to prophesy, but it would seem that a country which can feed the whole of the desert countries surrounding it will not for ever be allowed to check the progress of humanity and its economic welfare. Abyssinia should be the heart of North-East Africa, but all the veins or roads, which should supply the rest of the starving body with nourishment, are blocked by the Abyssinian policy, abysmal and suicidal, of depopulation, retrogression and racial extermination.¹⁶⁴

Vaikka kyseisessä lainauksessa ei suoraan puhutakaan intervention mahdollisuudesta, on teksti helppo tulkita interventiota tukevaksi. Darley syyttää Etiopiaa kehityksen jarruttamisesta, barbarismista ja kansojen tuhoamisesta samalla pohtien kuinka pitkään nämä voivat jatkua. Näin vahvaa kieltä käyttävä brittiläisen virkamiehen lainaus oli Italialle oikea kultakaivos, joten Italia päättikin luvun juuri tähän lainaukseen, joka korostaa lainauksen merkitystä osana Italian argumenttia. Kyseinen lainaus yhdistää myös Italian kahta tavoitetta lainauksien suhteen. Siinä on havaittavissa sekä mahdollinen suora viittaus intervention mahdollisuuteen että kuvailua näistä interventioon oikeuttavista rikkeistä.

Kolmas esimerkki löytyy erikoisehtojen väitettyjä rikkomuksia käsittelevästä osasta. Italia nostaa esiin brittiläisten mielipiteitä koskevassa alaluvussa esiin Oscar Baumin kirjan *Savage Abyssinia* (1927). Kirjailija oli maininnut itse Ras Tafariille, että mikäli orjuus ei loppuisi, löytäisi joku Euroopan valtio kannatuksen hyökätä tähän haluttuun maahan.¹⁶⁵ Lainaus on merkittävä, sillä siinä mainitaan suoraan hyökkäyksen mahdollisuus. Lisäksi maininta hyökkäyksen kannatuksesta on erittäin mielenkiintoinen. Italia kykeni näin Baumin sanoilla kertomaan orjuuden olevan mahdollinen hyökkäykseen oikeuttava tekijä.

Tämän lisäksi orjuutta koskeva osio ensimmäisestä raportista on täynnä lainauksia brittien teksteistä, jotka eivät viittaa interventioon, mutta antavat kuvaa orjuuden tilasta maassa. Nämä toimivat aiemman tulkintani mukaan myös osana sodan oikeutusta taustoittaen

¹⁶³ MIG1, 50–51

¹⁶⁴ MIG1, 43.

¹⁶⁵ MIG1, 56.

humanitaarisen intervention tarvetta. Brittiläisten tekstien hyödyntämisellä oli kuitenkin tarkoitus myös vaikuttaa Britannian johdon mielipiteeseen vuoden 1935 kontekstissa.

Italia ei ole kovinkaan hienovarainen tässä vaikutusyrityksessään, sillä orjuutta käsittelevä osio pohjautuu todella vahvasti brittiläisiin lähdeaineistoihin. Erityisesti niiden monipuolisuus verrattuna muihin lähdeaineistoihin on merkillepantavaa. Esimerkiksi orjuutta osana erikoisehtoja käsittelevässä luvussa Italia lainaa brittiläisiä virkamiehiä¹⁶⁶, parlamentin valkoisia papereita¹⁶⁷ sekä eri aiheesta kirjottaneita lukuisia kirjailijoita.¹⁶⁸ Tulkitsen ensimmäisen raportin orjuutta käsittelevän osion olleen Italian vahvin vaikutusyritys Britanniaa kohtaan ja täten myös vahvin yritys välttyä artiklan 16 seurauksilta.

Orjuutta käsittelevästä osiosta nousee selkeästi esiin kaksi tarkoitusta. Ensimmäkin Italia pyrki oikeuttamaan sotaansa humanitaarisen intervention kautta eli argumentoimalla pyrkivänsä vapauttamaan Etiopian kansat hallinnon harjoittaman orjuuden ja barbarismin alta. Italia pyrki luomaan tätä oikeutusta sekä argumentoimalla suoraan intervention puolesta että taustoittamalla väitteitään esittelemällä yksityiskohtaisesti etiopialaisten kärsimyksiä.

Toisekseen osio on Italian selkein vaikutusyritys Britanniaan. Orjuus oli maan kannalta hyvin keskeinen tema Etiopian suhteen jota Italia pyrki hyödyntämään osiossa käyttäen runsaasti ja laajasti brittiläisiä lähteitä argumenttiensa tukena.

¹⁶⁶ MIG1, 50–52.

¹⁶⁷ Brittien hallinnon tuottamia dokumentteja, jotka esittelevät ehdotuksia tulevasta lainsäädännöstä.

¹⁶⁸ MIG1, 54–56.

3 Sodan oikeutus Italian ja Etiopian suhteen kautta

Edellinen luku keskittyi tarkastelemaan ensimmäisen raportin toisessa osassa esiintyneitä teemoja sodan oikeutuksen kautta. Tässä luvussa puolestaan syvennyn tarkastelemaan sodan oikeutusta raportin ensimmäisessä osassa esiintyneiden teemojen kautta. Ensimmäinen osa on noin 35 sivua pitkä ja siinä viitataan runsaasti myös toisen raportin sisältöön. Tämä onkin merkittävä muutos toiseen osaan verrattuna, sillä siinä Italia viittasi ennen kaikkea Kansainliiton ja muiden jäsenmaiden aineistoihin. Muutos selittyy ennen kaikkea osien teemoilla. Siinä missä toinen osa käsittelee kansainväliseen järjestelmään liittyviä teemoja, keskittyy ensimmäinen osa suoraan Italian ja Etiopian väliseen suhteeseen ja täten suurin osa aineistosta tuli suoraan Italian hallinnolta.

Ensimmäinen osa raportista jakautuu kolmeen alaosaan. Näistä ensimmäinen käsittelee Italian ja Etiopian keskinäisiä sopimuksia sekä Etiopian väitetyjä rikkomuksia. Tarkastelen ensimmäisessä alaluvussa näitä väitetyjä sopimusrikkomuksia sodan oikeutuksen näkökulmasta. Toinen osa keskittyy Etiopian väitettyyn turvallisuushkaan Italialle. Käsitelen kyseistä teemaa sodan oikeutuksen kautta toisessa alaluvussa. Kolmas osa puolestaan käsittelee Etiopian valtion väitettyä sekasortoa, joka yhdistelee monia raportin teemoja.

3.1 Sopimusrikkomukset sodan oikeutuksessa – talous ja turvallisuus

Sopimusrikkomuksia käsittelevässä osassa käsitellään kolmea eri teemaa. Ensimmäisenä ovat väitetyt rajasopimusten rikkomukset sekä Eritrean että Somalimaan vastaisilla rajoilla. Toisena teemana on Italian ja Etiopian välillä vuonna 1928 solmitun ystävyyssopimuksen väitetyt rikkomukset. Kolmantena teemana on Ranskan ja Etiopian väillä vuonna 1908 solmittu Klobukowski-sopimus. Italia katsoi sopimuksen koskevan itseään edellä mainitun vuoden 1928 sopimuksen kautta ja niinpä raportissa käsitellään myös tämän sopimuksen väitetyjä rikkeitä.¹⁶⁹

Sopimusrikkomuksia käsittelevä osa on noin kymmenen sivua pitkä, kun taas turvallisuushkaa koskeva osa peräti kaksikymmentä sivua. Havaitsin kuitenkin jo viime luvussa, kuinka Italia kirjoittaa raportissa sopimusteknisistä asioista huomattavasti tiiviimmin kuin muista teemoistaan. Tämä selittää osittain osioiden pituuseroa. Itse sopimuksista

¹⁶⁹ MIG1, 9.

sivumäärällisesti ylivoimaisesti eniten käsittelytilaa, yhteensä kuusi sivua, saa Klobukowski-sopimus. Tämä on hieman erikoista, sillä eniten käsittelytilaa otsikon ”Violations of Italo-Ethiopian Treaties by Ethiopia” alla saa Etiopian ja Ranskan välinen sopimus.¹⁷⁰

Raportin ensimmäinen osa alkaa rajasopimusten väitettyjen rikkomusten käsittelyllä. Käsittelen aluksi rajasopimuksia osana sodan oikeutusta. Sekä Eritrean vastaisen että Somalimaan vastaisten rajojen sopimusten väitettyjen rikkomusten käsittely mahtuu noin puoleentoista sivuun. Selittävä tekijä tälle löytyy seuraavasta osasta, jossa Italia käsittelee yksityiskohtaisesti rajaloukkauksia. Itse rajasopimuksia koskevassa luvussa Italia esittelee vain hyvin lyhyesti niiden sisällöt ja keskeisimpänä pitämänsä ongelmakohdat. Raportissa todetaankin suoraan Eritrean rajasopimuksen luvun lopussa, kuinka välikohtauksia käsitellään tarkemmin myöhemmissä luvuissa.¹⁷¹

Molemmat rajat olivat keskeisiä kiistakapuloita Italian ja Eritrean välillä. Eritrea oli Italian ensimmäinen siirtomaa Afrikassa ja raja Etiopian kanssa oli kiistelty alusta asti. Varsinkin 1890-luvulla raja aiheutti merkittävää konfliktia maiden välille, mikä kulminoitui Italian nöyryyttävään tappioon Adwassa.¹⁷² Myös Italian Somalimaan vastainen raja oli keskeinen kiistakysymys maiden välillä ja tämä kulminoituikin Walwalin välikohtaukseen joulukuussa 1934.¹⁷³

Lyhydestään huolimatta nämä rajasopimuksia käsittelevät luvut ovat ensimmäinen selkeä esimerkki Italian kolmannesta sodan oikeutuksen temasta. Tämä on sodan oikeutus sopimusrikkomusten kautta. Muista tutkielmassani identifioimista sodan oikeutuksen teemoista poiketen sopimusrikkomuksilla ei ole selkeää paikkaa sodan oikeutuksen teorian traditiossa. Teoria tarjoaa silti työkaluja eri sodan oikeutuksen teemojen tunnistamiseen väitettyjä sopimusrikkomuksia käsittelevässä osiossa.

Keskeisin näistä teemoista on talous. Varsinkin vuoden 1928 sopimusta ja Klobukowski-sopimusta käsittelevät luvut keskittyvät vahvasti Italian taloudellisten etujen rikkomiseen. Esimerkiksi Hugo Grotius piti siviiliväestön omaisuuden ja valtioiden välisen kaupankäynnin koskemattomuutta tärkeänä tekijänä kansainvälisen oikeuden teoriassaan.¹⁷⁴ Tämän lisäksi osioon sisältyy muita teemoja, kuten rajasopimusten kohdalla olleet turvallisuushuolet.

¹⁷⁰ MIG1, 5–15.

¹⁷¹ MIG1, 6.

¹⁷² Marcus 1994, 95–103.

¹⁷³ Mallett 2015, 119–122.

¹⁷⁴ Karasjärvi, Malkki & Marjomaa 2000, 35.

Puhunkin sodan oikeutuksesta sopimusrikkomusten kautta kattoteemana, johon mahtuu sisälly useita pienempiä sodan oikeutuksen teemoja. Se on kuitenkin keskeinen yhdistävä teema raportin ensimmäisessä osassa.

Väitettyjä sopimusrikkomuksia käsittelevästä osiosta nousee esiin myös toinen merkittävä huomio. Italia viittaa osiossa toiseen raporttiinsa, jossa viittauksen kohteet dokumentit ovat numeroituna kronologisessa järjestyksessä. Tämä on merkittävä ero Kansainliittoa koskevaan osioon, jossa suoria viittauksia toiseen raporttiin ei esiinny ainuttakaan kappaletta. Kuten aiemmin mainitsin, tämän taustalla on todennäköisesti ennen kaikkea käytännön syyt, sillä Italian ja Etiopian suhteen käsittelyssä lähteet väittämiin olivat lähtökohtaisesti italialaisia tai etiopialaisia. Toisessa raportissa olevat dokumentit ovatkin suurimmilta osin italialaisten siirtomaavirkamiesten tuottamia.

Tämä näkyy myös Britannian roolin vähenemisenä. Havaitsin edellisessä luvussa, kuinka ensimmäisen raportin Kansainliittoa koskevan osion yksi keskeisistä tavoitteista oli vaikuttaa Britanniaan artiklan 16 käytön ehkäisemiseksi. Kuitenkaan sopimusrikkomuksia käsittelevässä osiossa Britannia ei nouse yhtä keskeiseen rooliin. Britannia mainitaan osiossa yhdeksän kertaa, josta peräti kahdeksan Klobukowski-sopimusta käsittelevässä osassa.¹⁷⁵ Vastaavasti Kansainliittoa koskevassa osassa britit mainitaan neljäkymmentä kertaa. Näen Italian pyrkineen sopimusrikkomuksia koskevalla osiolla oikeuttamaan sotaa huomattavasti yleisempää kautta kuin Kansainliittoa koskevassa osassa.

Itse toisen raportin dokumentit joihin Italia viittaa tässä osiossa ahkerasti ovat tyyliltään pitkälti virkamieskieltä. Ne ovat suurilta osin Italian siirtomaavirkamiehien tai Etiopian hallinnon edustajien tuottamia sähköitä ja raportteja. Toisessa raportissa on myös muun tyylistä sisältöä, kuten dokumentti numero kaksi, joka on englanniksi käännetty Libyan sodan aikainen anti-italialainen laulu.¹⁷⁶ Rajasopimuksia koskevista luvuista löytyy runsaasti viittauksia näihin dokumentteihin. Yksi esimerkki tästä on dokumentti numero 25, johon Italian raportissa viitataan Eritrean vastaisen rajan tilanteeseen liittyen. Italian Addis Abeban lähetystön kirjeessä Italian ulkoministeriöön vuodelta 1929 lukee seuraavasti:

Naturally, I think it would be preferable to have the situation clear and to effect delimitation of the frontier at least between Gash and Setit, taking advantage of the present dispositions of the Negus, which seem to me favourable, and of the

¹⁷⁵ MIG1, 5–15.

¹⁷⁶ Memorandum by the Italian Government 2. report, 1935. Secretariat, Official Documents, Kansainliiton arkisto, 8–9. Tästä lähtien MIG2.

opportunity I shall shortly have to put him in a friendly mood – as he has asked me to explain to him in a personal interview, with the map before us, the "Adiabo" situation. [--] I think it would be desirable for the presidency of our Commission to be entrusted to Count Colli, who in addition to having a personal knowledge of the localities is, I think, the only person living who took part in the 1902 negotiations at Addis Ababa.¹⁷⁷

Lainaus on hyvin vahvaa virkamieskieltä. Tämä on linjassa retorisesti myös muiden luvussa viitattujen dokumenttien kanssa.¹⁷⁸ Näistä dokumenteista ei ole havaittavissa sodan oikeutuksen keinoja, sillä ne oli kirjoitettu monesti vuosia ennen raporttien kirjoittamista. Tulkitsen Italian kuitenkin käyttäneen niitä osana sodan oikeutusta. Argumentoin aiemmin, kuinka Italia pyrki maalaamaan itsestään kuvaa Etiopian kärsivällisenä naapurina. Samalla olen havainnut Italian pyrkineen raporteissaan mustamaalaamaan Etiopiaa Kansainliiton edessä. Tulkitsen Italian pyrkineen näillä dokumenteilla vahvistamaan kuvaa itsestään laillisten instituutioiden kautta toimineena valtiona, joka oli pyrkinyt vuosia ratkaisemaan ongelmansa Etiopian kanssa rauhanomaisin keinoin.

Myös vuonna 1928 solmittua Italian ja Etiopian välistä ystävyyssopimusta käsittelevässä luvussa esiintyy samoja teemoja. Kyseinen sopimus oli solmittu maiden välillä, kun Etiopia haastoi Kansainliitossa Britannian ja Italian vuonna 1925 solmiman sopimuksen, jossa maat olivat sopineet taloudellisista intresseistään Etiopian osalta. Etiopia katsoi tämän loukanneen maan asemaa suvereenina valtiona.¹⁷⁹ Niinpä Italia ja Etiopia solmivat vuonna 1928 ystävyyssopimuksen, jossa maat suostuivat ratkaisemaan keskinäiset kiistansa Kansainliitossa, ja Italia sai luvan rakentaa tien alueeltaan Addis Abebaan. Samalla Etiopia sai itselleen vapaan vyöhykkeen Asabin satamakaupungista Italian hallitsemasta Eritreasta.¹⁸⁰ Käsitellen seuraavaksi, kuinka Italia hyödynsi sopimuksen väitettyjä rikkeitä sodan oikeutuksessa.

Raportissa kommentoidaankin tilannetta ystävyyssopimusta käsittelevän luvun aluksi:

The Italian Government, preoccupied as it was by this Ethiopian situation affecting the Italian colonies – a situation which was further aggravated by the false interpretation placed by the Ethiopian Government on the Italo-British Agreement of December 1925 – nevertheless decided to give Ethiopia once more

¹⁷⁷ MIG2, 20.

¹⁷⁸ Dokumentit 10, 18, 19 ja 20. MIG2, 15–19.

¹⁷⁹ Henig 2010, 158–159.

¹⁸⁰ Marcus 1994, 126.

a practical chance of demonstrating her alleged possibilities of civilisation and modernisation.¹⁸¹

Lainauksesta nousee esiin muutama keskeinen havainto. Etiopian väitetään ymmärtäneen Italian ja Britannian sopimuksen väärin. Historioitsija Ruth B. Henig kertookin sekä Italian että Britannian vakuuttaneen Kansainliitolle sopimuksen tarkoituksen olleen pelkästään maiden keskinäisten kiistojen ratkaisu.¹⁸² Italia jatkoi tätä argumenttia raportissaan. Toinen merkittävä havainto nousee esiin lainauksen lopusta. Havaittiin edellisessä pääluvussa, kuinka Italia kertoi Etiopian jäsenyyden keskeisenä tavoitteena olleen maan nostaminen kehityksen uudelle tasolle ja kuinka Italia väitti yrittäneensä loppuun asti tukea tätä kehitystä. Kyseinen lainaus jatkaa tätä Italian käyttämää kärsivällinen naapuri -retoriikkaa. Lainauksesta on kuitenkin havaittavissa Kansainliittoa käsittelevää kohtaa skeptisempi sävy Etiopiaa kohtaan, sillä siinä puhutaan Etiopian väitetystä kyvystä modernisoida maansa.

Sopimuksen käsittelyssä Italia keskittyy lähes pelkästään sopimuksen taloudellisiin osiin. Erityisesti luvutun tien puute nousee esiin hyvin keskeisenä argumenttina. Historioitsija Harold G. Marcusin mukaan Italian keskeisenä tavoitteena sopimuksen osalta olikin Etiopian taloudellinen penetraatio. Italia pyrki yhdistämään köyhät Eritrean ja Somalian siirtomaansa Etiopiaan taloudellisen kasvun takaamiseksi.¹⁸³ Operaation epäonnistuttua Italia alkoi Robert Mallettin mukaan lyödä lopullisesti lukkoon ideaa Etiopiaan hyökkäämisestä.¹⁸⁴

Osiossa nostetaan esille kuusi esimerkkiä väitetyistä sopimuksen rikkomuksista. Ensimmäisenä esimerkkinä on tielinjan puute Italian siirtomaiden ja Etiopian välillä. Raportissa mainitaan, kuinka Etiopiasta on tielinja sekä Ranskan ja Britannian siirtomaihin, mutta Italiaan ei ole rakennettu sopimuksessa luvattua tielinjaa lukuisista yrityksistä huolimatta. Kohdassa myös todetaan potentiaalisen tielinjan tuovan pelkkää hyötyä Etiopialle, mikä jatkaa jälleen Italian argumenttia maasta Etiopiaa auttavana naapurina.¹⁸⁵

Italia väittää Etiopian hallinnon vastustaneen tieprojektia lukuisin keinoin. Raportissa kerrotaan Italian pyrkineen neuvottelemaan tien rakennuksesta vuosien ajan tuloksetta. Esimerkkinä tästä nostetaan esiin dokumentin numero 87, jossa Etiopian hallinto ilmoittaa priorisoivansa Addis Abebasta lähteviä tieprojekteja.¹⁸⁶ Italia piti tätä päätöstä maata vastaan

¹⁸¹ MIG1, 7.

¹⁸² Henig 2010, 159.

¹⁸³ Marcus 1994, 126.

¹⁸⁴ Mallett 2015, 50.

¹⁸⁵ MIG1, 8.

¹⁸⁶ MIG2, 43–44.

suunnattuna, sillä Italian silloiset tieprojektit olivat suunniteltu päättyvän Dessiahin ja Gondarin kaupunkeihin.¹⁸⁷ Etiopialla ei ollutkaan Marcusin mukaan aikeita antaa Italian rakentaa tietä mereltä Etiopiaan, sillä sitä pidettiin luonnollisena hyökkäysreitinä.¹⁸⁸ Huoli ei ollut perusteeton, sillä Mussolini oli määrännyt jo kolme vuotta ennen sopimuksen solmimista siirtomaaministerinsä valmistelemaan hyökkäystä Etiopiaan.¹⁸⁹

Myös muut viisi esimerkkiä keskittyvät vahvasti talouteen. Näissä esimerkeissä nousee esiin lisäksi väite italialaisten syrjinnästä. Ensimmäisissä esimerkeissä esitellään Etiopian palveluksessa olleita ulkomaisia asiantuntijoita ja väitetään samalla, ettei Etiopia halua palkata italialaisia ekspertejä heidän kansallisuutensa takia. Lopuissa esimerkeissä Etiopiaa syytetään syrjivästä käytöksestä Italian lääkäreitä, liikemiehiä ja maanviljelijöitä kohtaan. Raportissa argumentoidaan näiden olevan erittäin vakavia rikkeitä, sillä Italian tulkinnan mukaan ystävyysopimukseen sisältyi ”most favoured nation” -ehto, eli Italian täytyi saada samat edut kuin parhaat edut Etiopian kanssa saanut valtio. Italia kuitenkin toteaa, kuinka esimerkit todistavat Italian olleenkin sopimuksen myötä ”least favoured nation” eli saaneen kaikista huonoimmat edut Etiopian kanssa taloudellisissa yhteyksissä olevista valtioista.¹⁹⁰

Tulkitsenkin tämän olevan Italian keskeisin argumentti 1928 sopimuksen osalta. Kyseisessä kohdassa todetaan tilanteesta seuraavasti:

The Ethiopian Government has replied by closing every door to Italian co-operation and systematically obstructing every request made by the Italian Government. In this way, Italy has in practice found herself in a position of inferiority compared with other Powers, whereas the Treaties in force promised her a predominant position. Below we mention certain facts which clearly prove that the Ethiopian Government's conduct was contrary to the Treaties and was definitely hostile to Italy and the Italians.¹⁹¹

Lainauksesta nousee esiin kaksi erittäin keskeistä havaintoa. Ensimmäinen siinä toistuu Italian tulkinta sopimuksesta, jonka mukaan maasta olisi tullut sopimuksen myötä Etiopian tärkein kumppani. Lainauksessa argumentoidaan Italian tulleen petetyksi Etiopian torjuessa yhteistyöyritykset. Tässä onkin havaittavissa samankaltaista retoriikkaa, mitä Italia oli käyttänyt edellisen kerran hyökätessään Etiopiaan. Italia ja Etiopia olivat allekirjoittaneet vuonna 1889 Wichalen sopimuksen, josta tehtiin italian ja amharan kieliset versiot.

¹⁸⁷ MIG1, 8.

¹⁸⁸ Marcus 1994, 126.

¹⁸⁹ Mallett 2015, 49.

¹⁹⁰ MIG1, 8–9

¹⁹¹ MIG1, 8.

Italiankielisen version mukaan sopimus velvoitti Etiopiaa konsultoimaan Italiaa maan ulkosuhteissa tehden siitä käytännössä satelliittivaltion, kun taas amharankielisen version mukaan kyseessä oli vain Etiopialla ollut mahdollisuus konsultoida Italiaa. Lopulta tästä ristiriidasta tuli merkittävä taustasy soiden väliseen Italian nöyryyttävään tappioon Adwassa päättyneeseen sotaan.¹⁹²

Molempien sopimusten kohdalla sekä Italian tulkinta että vastaus olivat samankaltaisia. Tämä lainaus onkin hyvin keskeinen esimerkki sopimusrikkomuksista Italian sodan oikeutuksessa. Lainauksesta nousee kuitenkin esille myös toinen sodan oikeutuksen teema. Siinä todetaan Etiopian hallitusten toimien sopimusrikkomusten osalta olleen vihamielisiä Italiaa ja italialaisia vastaan. Näen Italian pyrkineen linkittämään tällä argumentilla väitettyjen sopimusrikkomusten seuraukset osaksi sodan oikeutusta. Argumentoinakin, kuinka Italia pyrki oikeuttamaan sotaansa sekä suoraan väitettyjen sopimusrikkomusten että niiden seurausten kautta.

Sopimusrikkomuksia käsittelevän osan viimeinen luku keskittyy Klobukowski-sopimukseen. Kyseinen luku on selkeästi pisin ollen pituudeltaan seitsemän sivua. Tämä muodostaakin noin puolet koko sopimusrikkomuksia käsittelevästä osasta. Italia käsittelee väitettyjä sopimusrikkomuksia huomattavasti yksityiskohtaisemmin kuin aiemmin käsiteltyjen sopimusten osalta. Luku on jaettu kahdeksaan eri osaan, joista jokainen käsittelee eri teemaa väitettyjen sopimusrikkomusten valossa. Italia vetoaa sopimuksen artikloihin kaksi, kolme, neljä ja seitsemän väitteissään.¹⁹³

Itse Klubukowski -sopimus oli solmittu vuonna 1908 Etiopian ja Ranskan välillä. Se kuitenkin laajeni koskemaan käytännössä kaikkia Euroopan maita, sillä suurin osa niistä oli solminut samantyyllisiä kauppasopimuksia Etiopian kanssa.¹⁹⁴ Italia argumentoiakin raportissa, kuinka vuoden 1906 kauppasopimuksesta ja vuoden 1928 ystävyysopimuksesta johtuen Italian kansalaiset olivat oikeutettuja Klobukowski-sopimuksessa sovittuun kohteluun.¹⁹⁵ Sopimuksessa oltiin sovittu muun muassa ulkomaalaisten oikeuksista, ulkomaalaisten tuotteiden verotuksesta sekä ulkomaalaisten oikeudellisesta kohtelusta Etiopiassa.¹⁹⁶

¹⁹² Jonas 2011, 90–91.

¹⁹³ MIG1, 9–15.

¹⁹⁴ Feyissa 2016, 113.

¹⁹⁵ MIG1, 9.

¹⁹⁶ Feyissa 2016, 113.

Kansainvälisen lain tutkija Hailebagriel Feyissa näkee ulkomaalaisten oikeudellista kohtelua koskevan seitsemännen artiklan olleen eurooppalaisen ekstraterritoriaalisuuden alku Etiopiassa. Analysoin seuraavaksi, kuinka ekstraterritoriaalisuus näkyi Italian sodan oikeutuksessa. Feyissa määrittelee ekstraterritoriaalisuuden toimivan yhteisten oikeuselimien (mixed courts) kautta semikoloniaalisessa muodossa eli virallisen kolonialismin puuttuessa. Yhteisissä oikeuselimissä eurooppalaisten kansalaisten tuomioista päätettiin sekä kohdemaan että eurooppalaisen maan lainsäädännön pohjalta. Feyissa puhuu ekstraterritoriaalisuudesta myös oikeudellisena imperialismina (legal imperialism).¹⁹⁷

Tämä sopimuksen seitsemäs artikla käsitteli ranskalaisten ja myöhemmin muidenkin maiden kansalaisten oikeustapauksia Etiopiassa. Artikla määritteli Ranskan kansalaisten ollessa syytettyinä Ranskan lain pätevän heidän tuomitsemisekseen. Mikäli tapauksen osapuolina oli sekä Etiopian että Ranskan kansalaisia tuli tapaus käsitellä erikoisoikeudessa, jossa tapaus käsiteltiin etiopialaisen tuomarin toimesta Ranskan konsulin konsultoidessa. Mikäli tapauksista ei saatu ratkaistua, oli viimeinen sananvalta Etiopian hovilla.¹⁹⁸

Feyissa huomauttaakin, kuinka eurooppalaisten ekstraterritoriaalisuus oli melko heikkoa Etiopiassa sotien välisenä aikana verrattuna muihin semikoloniaalisiin maihin. Itse erikoisoikeus nimitettiin vasta 1920-luvun alussa toimien vuoteen 1935 asti. Erikoisoikeus pysyi etiopialaisten tuomareiden, joilla ei ollut koulutusta eurooppalaisista laista, käsissä loppuun asti. Feyissa argumentoikin, etteivät Euroopan imperialistiset vallat saaneet Etiopiassa kaipaamansa ekstraterritoriaalisuuden tasoa, sillä erikoisoikeus pysyi loppuun asti etiopialaisena instituutiona.¹⁹⁹

Tulkitsen tämän näkyvän myös Italian raportissa erityisesti Klobukowski-sopimusta käsittelevän luvun kohdassa kuusi. Italia käy hyvin yksityiskohtaisesti läpi Etiopian erikoisoikeusistuimen toimintaa heijastellen tätä sopimuksen seitsemänteen artiklaan. Kohdasta nousee esiin kaksi keskeistä Italian argumenttia artiklan suhteen. Ensinnäkin Italia katsoo konsulin olevan epäarvoisessa asemassa tuomariin nähden. Toisekseen kohdassa väitetään etiopialaisten tuomareiden toimivan ilman mitään virallista koulutusta, mikä vaikuttaa tuomioiden laatuun.²⁰⁰

¹⁹⁷ Feyissa 2016, 109–110.

¹⁹⁸ Feyissa 2016, 113–114.

¹⁹⁹ Feyissa 2016, 115–116.

²⁰⁰ MIG1, 12–13.

Näistä väitteistä on havaittavissa selviä yhteyksiä ekstraterritoriaalisuuteen. Näenkin tämän kohdan näyttävän Italian turhautumista aiempiin epäonnistuneisiin vaikutusyrityksiin. Italia oli mukana eurooppalaisena valtana ujuttamassa pehmeää valtaansa Etiopiaan ennen vuoden 1935 hyökkäystä. Tämä ei kuitenkaan tuottanut toivottuja tuloksia. Italian esiin nostamat kohdat ovat juuri samoja teemoja mitä Feyissa nostaa esiin esimerkkeinä heikosta ekstraterritoriaalisuudesta. Samanlaista teemaa on myös havaittavissa vuoden 1928 sopimuksen luvussa, missä nostetaan esiin Italian epäonnistuneita taloudellisen penetraation hankkeita.²⁰¹

Italia pyrki kuitenkin myös näillä väitteillään myös oikeuttamaan sotaansa. Kuudennen kohdan lopussa todetaan seuraavasti:

The administration of justice occupies first place among the functions of the State and provides a sure indication of the degree of civilisation progress achieved by a people.²⁰²

Lainauksessa argumentoidaan Etiopian oikeuslaitoksen toiminnan osoittavan sen kehittymättömyyden valtiona. Italia puhuu koko oikeuslaitoksesta, vaikka luvussa käydäänkin läpi ainoastaan Klobukowski-sopimuksen mukaista erikoisoikeusastetta. Lainauksessa Italia pyrkii jälleen argumentoimaan Etiopian kehitysasteen olevan alhainen vetoamalla tärkeään länsimaisen suvereenin valtion peruspilariin eli oikeusistuimeen. Tämä toimiikin luvussa pohjana kohdissa seitsemän ja kahdeksan esitetyille väitteille.

Kyseisissä kohdissa Italia argumentoi, kuinka Etiopian rikkeet Klobukowski-sopimuksen seitsemättä artiklaa kohtaan ovat vaikuttaneet negatiivisesti Italian kansalaisiin. Luvun kohta kahdeksan on melko lyhyt. Siinä argumentoidaan Etiopian rikkoneen sopimuksen seitsemännen artiklan karkotuksia koskevaa kohtaa. Italian tulkinnan mukaan karkotusten sijaan rikkeisiin syyllistyneet italialaiset tuli luovuttaa Italian konsulille. Kohdassa mainitaan Etiopian syyllistyneen useisiin karkotuksiin ilman että konsulia olisi tiedotettu asiasta. Tästä ei kuitenkaan anneta yhtään esimerkkiä.²⁰³

Kohta seitsemän paneutuu puolestaan huomattavasti tarkemmin näihin väitettyihin rikkeisiin. Italian argumentti pohjautuu myös tässä samaan Klobukowski-sopimuksen kohtaan, jonka mukaan Etiopian poliisin pidätettäessä ulkomaalaisen henkilön tuli tästä välittömästi

²⁰¹ MIG1, 7–9.

²⁰² MIG1, 13.

²⁰³ MIG1, 15.

informoida konsulia ja luovuttaa heidät hänelle. Italia argumentoi, kuinka tätä kohtaa on jätetty systemaattisesti noudattamatta tarjoten useita esimerkkejä. Kohdassa väitetään myös etiopialaisten viranomaisten pidättäneen Italian kansalaisia syyttä ja kaltoinkohdelleen heitä vankeudessa.

Näistä vangitsemisista kerrotaan seuraavasti:

In May 1934, nine Italian Somalis, who followed the calling, very common in that purpose to the district in front of the Italian post of Walwal. They were arrested by armed Abyssinians at Gerubis, and sent to months, suffering ill-treatment of every kind and being subjected to continual pressure to renounce their status of Italian subjects and adopt Ethiopian nationality, which they energetically refused to do. Later they were transferred to Jijiga prison, where they fell ill and suffered the severest privations. After nearly a year's imprisonment, in April 1935, as a result of the energetic efforts made in the previous six months by the Italian Consul at Harrar, they were released, with the exception of one who had died in prison.²⁰⁴

Lainauksesta voi tehdä monta hyvin keskeistä huomiota Italian retoriikasta. Ensimmäkin tekstissä kuvaillaan, kuinka vangitut somalit kärsivät epäasiallisesta kohtelusta ja huonoista olosuhteista johtaen vakaviin sairastumisiin. Lisäksi siinä syytetään Etiopiaa yhden vangin kuolemasta. Toisekseen Italia pyrki näyttämään Etiopian oikeusprosessin toimimattomuuden kertomalla vankien olleen vangittuna vuoden ajan. Lisäksi raportissa väitetään myöhemmin, kuinka heidän vangitsemisensä syytä ei kerrottu koskaan Etiopian hallinnon toimesta.²⁰⁵

Kolmanneeseen lainauksessa esitetään vakava syyte Etiopiaa kohtaan väittämällä viranomaisten pyrkineen saamaan vangitut somalit luopumaan Italian kansalaisuudesta ja vastaanottamaan Etiopian kansalaisuuden. Neljäs huomio liittyy Walwalin linnoitukseen. Somalit oli vangittu toukokuussa 1934 Walwalin lähellä, jossa tapahtui joulukuussa samana vuonna Italian ja Etiopian välisen konfliktin aloittanut välikohtaus.²⁰⁶ Walwalin mainitseminen oli todennäköisesti tietoinen retorinen valinta Italialta, sillä maa sai näin kiinnitettyä huomiota näin Etiopian toimintaan alueella.

Kohdassa argumentoidaan, kuinka monia kärsimyksiä Italian kansalaiset ovat joutuneet kohtaamaan Klubukowski-sopimuksen artiklan seitsemän noudattamattomuuden vuoksi. Havaitsen tässä selkeitä retorisia yhtenäisyyksiä orjuutta käsittelevään osioon. Molemmissa Italia kuvaa hyvin yksityiskohtaisesti Etiopian hallinnon toimien aiheuttamia kärsimyksiä.

²⁰⁴ MIG1, 14.

²⁰⁵ Ibid.

²⁰⁶ Mallett 2015, 120.

Italia kuvailee esimerkiksi, kuinka maan suojeluksessa ollutta unkarilaista Bela Heglia pahoinpideltiin poliisin toimesta.²⁰⁷ Samalla kohdassa kuvatut esimerkit keskittyvät orjuutta koskevan osion tavoin lähes pelkästään afrikkalaisiin.

Samanlaisesta retoriikasta huolimatta Italia ei oikeuta sopimusrikkomuksia käsittelevässä osiossa sotaa humanitaarisen intervention kautta. Humanitaarisen intervention keskeisenä kriteerinä on, ettei se kosketa omia kansalaisia.²⁰⁸ Italia pyrki argumentoimaan, kuinka maan suojeluksessa olleet henkilöt eivät olleet turvassa Etiopiassa sopimusrikkomusten takia. Näen silti Italian käyttäneen samaa retorista taktiikkaa kuin orjuutta käsittelevässä osiossa. Esittelemällä yksityiskohtaisesti Etiopian institutionaalisten ongelmien aiheuttamia kärsimyksiä Italia sai lisää painoarvoa sodan oikeutukselleen.

Italian argumentti seitsemännen artiklan rikkomuksen seurauksista ei rajoittunut vain inhimilliseen kärsimykseen, vaan siinä oli mukana myös taloudellisia Aspekteja. Myös artikloita kaksi, kolme ja neljä koskevat kohdat vetoavat taloudellisiin syihin. Italia argumentoi Klobukowski-sopimuksen eri artiklojen rikkomusten johtaneen sekä suoriin taloudellisiin menetyksiin että taloudellisten mahdollisuuksien kuihtumiseen sekä maan kansalaisten että itse valtion kannalta.

Suorista taloudellisista menetyksistä löytyy esimerkki seitsemättä artiklaa kommentoivasta osasta. Siinä kerrotaan, kuinka etiopialaiset sotilaat hyökkäsivät Italian somalien kimppuun aiheuttaen 80 000 liiran edestä aineellisia vahinkoja. Lisäksi raportissa kerrotaan kolmen haavoittuneen ja hyökkäystä paenneen naisen kuolleen paetessaan uupumukseen. Kohdassa viitataan dokumenttiin, joka on sisällöltään lähes identtinen ensimmäisen raportin tekstin kanssa.²⁰⁹

Kohdassa argumentoidaan hyökkäyksen osoittavan seitsemännen artiklan rikkeen, sillä hyökkääjiä ei tuomittu teoistaan. Raportissa mainitaan Italian Addis Abeban suurlähetystön pyrkineen saamaan korvauksia tuloksetta ja väitetään tämän myös johtaneen jatkoseurauksiin. Raportissa kerrotaan, kuinka etiopialaiset toistivat hyökkäyksen samana vuonna ollessaan varmoja seurausten puutteesta. Argumentissa ovat mukana myös sopimusrikkomuksia

²⁰⁷ MIG1, 14.

²⁰⁸ Seybolt 2007, 5–6.

²⁰⁹ MIG2, 41–42.

käsittelevälle osiolla harvinaisesti mukana britit ja ranskalaiset, sillä siinä todetaan kyseisten ongelmien koskettavan Italian somalien lisäksi myös Britannian ja Ranskan somaleita.²¹⁰

Loppuja artikloita koskevat Italian argumentit keskittyvät vielä vahvemmin talouteen. Erityisesti tullimaksut nousevat luvusta keskeisenä teemana esiin. Klobukowski-sopimus määritteli ranskalaisille ja myöhemmin muidenkin sopimusten alaisten maiden tuotteille kymmenen prosentin veron.²¹¹ Kohdassa syytetään Etiopiaa tämän rikkomisesta, väittämällä maan asettaneen yhdeksän eri tullimaksua ulkomaalaisille tuotteille sopimuksen solmimisen jälkeen. Tämän todetaan näyttävän, että sopimuksen kolmas artikla oli Etiopialle käytännössä olematon.²¹²

Samalla Italia syyttää Etiopiaa myös artiklan kaksi monopoleja koskevan kohdan rikkomisesta, sillä maa oli myöntänyt viinamonopolin belgialaiselle yhtiölle, eikä ollut purkanut sitä protesteista huolimatta.²¹³ Italia tarttuu myös artiklan maan omistamisesta määrävään kohtaan. Raportin mukaan Etiopia ei ollut suostunut myymään maata ulkomaalaisille ja tämä olisi johtanut useiden maiden lähetystöjen protesteihin tuloksetta. Samalla raportissa syytetään Etiopiaa myös maan vuokrasopimusten rajoittamisesta 15 vuoteen. Tämä tekee Italian mukaan liiketoiminnasta mahdotonta. Raportissa argumentoidaan, kuinka Etiopia rikkoo tällä toiminnalla paitsi Klobukowski-sopimusta myös maan omaa lakia.²¹⁴

Miksi Italia keskittyy näin vahvasti taloudelliseen puoleen? Italian väitteet ovat toki selkeitä esimerkkejä sopimusrikkomuksista. Italia on kuitenkin raportissaan valikoinut selkeästi raskauttavimpina pitämiään asioita ja varsinkin sopimustekstejä kuvaavissa osioissa ilmaissut nämä hyvin tiiviisti. Näen tämän johtuvan kahdesta asiasta. Ensinnäkin Italia käsitteli sopimusrikkomuksia koskevassa osiossa huomattavasti enemmän itselleen keskeisiä teemoja verraten Kansainliittoa koskevaan osioon, missä Italia nosti esiin erityisesti Kansainliiton arvoihin ja Britanniaan liittyviä teemoja esiin. Italia perusteli Klobukowski-sopimusta vuoden 1928 ystävyys sopimuksen kautta, jonka keskeisenä tarkoituksena Italian osalta oli Harold

²¹⁰ MIG1, 14.

²¹¹ Feyissa 2016, 113.

²¹² MIG1, 11.

²¹³ MIG1, 10.

²¹⁴ MIG1, 9–10.

Marcusin mukaan Etiopian taloudellinen penetraatio.²¹⁵ Näen tämän olevan jälleen osoitus Italian turhautumisesta aiempien vaikutusyritysten epäonnistumiseen.

Toisaalta taloudellisten teemojen nostaminen esiin oli myös suunnitelmallista. Italia vetosi juuri taloudellisen argumentin osalta Ranskaan ja Britanniaan. Näillä molemmilla mailla oli Italian tavoin merkittäviä taloudellisia tavoitteita Etiopiassa. Maat olivat sopineet näistä tavoitteista Tripartite-sopimuksessa, jossa myös Italian taloudelliset tavoitteet oli hyväksytty muiden toimesta.²¹⁶ Tulkitsenkin Italia pyrkineen hyväksikäyttämään näillä argumenteillaan Etiopialle epäedullista kansainvälistä järjestelmää.

Italia päättää osion yhteenvedolla. Siinä todetaan väitetystä sopimusrikkomuksista seuraavasti:

It is thus clear that, despite her membership of the League of Nations, which requires the scrupulous observance of existing treaties and of the principles of international law, Ethiopia has systematically violated the treaties she has signed and has shown that she does not possess that degree of internal organisation which is indispensable to a member of the community of civilised nations.²¹⁷

Italia yhdistää yhteenvedossa väitetyt sopimusrikkomukset Kansainliiton jäsenyyteen. Tämä poikkeaa osion muusta sisällöstä, sillä siinä ei mainita Kansainliittoa sanallakaan ennen yhteenvedoa. Italia myös pohjustaa osiota kertomalla sen keskittyvän nimenomaan Italian ja Etiopian keskinäiseen suhteeseen. Myöskin mainitut Kansainliiton jäsenehdoja käsittelevät kohdat käsitellään vasta kymmeniä sivuja myöhemmin raportissa. Toki voidaan olettaa raportin tekijöiden uskoneen raportin lukijoiden tuntevan Kansainliiton jäsenehdot, sillä raportit oli tarkoitettu Kansainliitossa työskentelevien diplomaattien käsiin. Argumentoinkin Italian pyrkineen näin luomaan yhteyttä Kansainliiton ja Etiopian suhdetta käsittelevään osioon sekä luomaan pohjaa väitteilleen Etiopian jäsenehtojen rikkomuksista.

Lainaus on kuitenkin jälleen osoitus väitettyjä sopimusrikkomuksia käsittelevän osion monitulkintaisuudesta. Italia oikeutti osiossa sotaansa monella eri tavalla. Samalla maa pyrki mustamaalaamaan Etiopiaa sekä nostamaan itselleen keskeisiä ongelmia maiden suhteesta tapetille. Tulkitsen Italia pyrkineen oikeuttamaan osiossa sotaansa ennen kaikkea itse sopimusrikkomusten ja niistä Italian kansalaisille seuranneiden kärsimysten kautta. Samalla argumentoin Italian pyrkineen myös mustamaalaamaan Etiopiaa epäluotettavaksi naapuriksi

²¹⁵ Marcus 1994, 126.

²¹⁶ Iadarola 1975, 603–605.

²¹⁷ MIG1, 15.

ja pohjustamaan näin toisessa osiossa esittämiään väitteitä. Näiden lisäksi näen Italian nostaneen pöydälle myös itselleen keskeisiä ongelmia Etiopian suhteen, mikä ei suoraan ollut tukemassa Italian sodan oikeutusta.

3.2 Puolustussota Etiopiaa vastaan vai ennaltaehkäisevä isku?

Lopuksi käsittelen sodan oikeutusta Etiopian aiheuttaman turvallisuusuhan kautta. Käsiteltävä osio raportista muodostaa selkeästi pisimmän yhtä teemaa käsittelevän osan raportista. Otsikolla ”Acts Against the Security of the Italian Colonies and Against the Italians in Ethiopia” kulkeva osio raportista on yhteensä 21 sivua pitkä, mikä on lähes kaksi kertaa enemmän kuin yksikään toinen temaattisesti yhtenäinen osa raportista. Vaikka pituus selittyikin osittain Italian suorittamalla yksityiskohtaisemmalla tarkastelulla, oli se silti äärimmäisen keskeinen maan sodan oikeutuksen kannalta.

Italia käsittelee osiossa kahta teemaa, mitkä nostetaan jo otsikossa esille. Nämä ovat sotilaallinen aggressio Italian siirtomaita ja kansalaisia kohtaan. Näitä kahta teemaa käsitellään raportissa noin kymmenen sivun verran kumpaakin. Siirtomaihin kohdistuneet aggressiot on jaettu raportissa Italian 1910-luvun sotien aikaisiin ja Etiopian Kansainliiton jäsenyyden jälkeisiin tapauksiin. Tämän lisäksi toisesta raportista löytyy Italian kesäkuussa 1935 Kansainliitolle toimittama raportti Walwalin välikohtauksesta, jota käsittelen myös tässä alaluvussa. Vastaavasti Italian kansalaisiin kohdistunut uhka on jaettu osiossa diplomaatteihin ja tavallisiin kansalaisiin kohdistuneisiin aggressioihin. Tämä osio on ainoa kohta raportissa, missä Italia käy läpi kunnolla siirtomaihinsa kohdistunutta sotilaallista uhkaa. Sen sijaan Italian kansalaisiin kohdistuneen aggression teemaa käsitellään myös sopimusrikkomuksia käsittelevässä osassa, kuten edeltävässä alaluvussa havaitsin.

Nämä kaksi teemaa toimivat raportissa sodan oikeutuksena turvallisuusuhan näkökulmasta. Tarkastelen luvussa, pyrkikö Italia oikeuttamaan sotaansa kääntämällä sen puolustussodaksi vai pyrkivätkö he argumentoimaan ennaltaehkäisevän sodan puolesta. Puolustussota on kuulunut oikeutetun sodan muotoihin jo varhaisista sodan teoretikoista lähtien. Sodan moraalisen oikeutuksen filosofiaan tuoneet kreikkalaiset filosofit kuten Isokrates ja Aristoteles pitivät puolustautumista aggressiota vastaan ainoana oikeutettuna sodan keinona. Tämä ei kuitenkaan tarkoittanut ainoastaan sodan toimimista itsepuolustuksen keinona, vaan myös valtion kunnian puolustaminen suorastaan velvoitti sotaan. Sodan oikeutus koski myös

ainoastaan kreikkalaisia, joten muita kansoja vastaan moraaliselle oikeutukselle ei ollut sodassa tarvetta.²¹⁸

Myös monet muut varhaiset sodan teoreetikot pitivät puolustussotaa oikeutettuna. *Jus ad bellum* ja *jus in bello* käsitteet luonut Cicero piti sotaa oikeutettuna vain valtion kokeman vääryyden korjaamiseksi²¹⁹ Samoin kirkkoisä Augustinus piti puolustussotaan oikeutettuna. Vaikka kristityn ei kuulunut satuttaa ketään oli kristillisillä valtioilla silti oikeus puolustaa alamaisia.²²⁰ Myös kansainvälisen oikeuden teorian isä Hugo Grotius piti puolustussotaa oikeutettuna. Hän määritteli puolustussodan yhdeksi kolmesta oikeutetun sodan perusteista teoksessaan *De jure belli ac pacis libri tres*.²²¹

Ajatus puolustussodasta oikeutettuna sotana oli mukana myös Kansainliitossa. Kansainliiton peruskirja tosin kielsi käytännössä kaiken aggression jäsenten välillä artiklojen 12, 13 ja 15 nojalla.²²² Kansainliiton neuvosto katsoikin Italian rikkoneen juuri artiklaa 12 hyökätessään Etiopiaan lokakuussa 1935.²²³ Kansainliiton peruskirja kuitenkin antoi jäsenmailleen oikeuden puolustautua aggressiota vastaan artiklan 16 nojalla. Tämän lisäksi artikla 16 antoi myös muille jäsenmaille oikeuden puolustaa hyökättyä jäsenmaata neuvoston suositusten mukaisesti.²²⁴ Italia toki pyrki itse välttymään kyseisen artiklan seurauksilta, kuten ensimmäisessä pääluvussa havaitsin.

Ennaltaehkäisevä sodalla puolestaan voidaan tarkoittaa filosofien David Rodinin ja Henry Shuen mukaan monia asioita. Ensinnäkin tutkimuksessa erotetaan toisistaan ennaltaehkäisevän sodan kaksi eri muotoa ”preemptive war” ja ”preventive war”. Näistä molemmat on määritelty tukijoiden mukaan eri aloilla ja eri aikoina lukuisilla eri tavoilla. Ensimmäinen termeistä määritellään perinteisesti ennaltaehkäiseväksi iskuksi vihollisen hyökkäyksen uhan ollessa välitön. Toisaalta laveampiakin määrittelyjä on esitetty. Vastaavasti jälkimmäinen termi määritellään tyypillisesti ennaltaehkäiseväksi iskuksi silloin kun sodan uhka ei ole välitön, mutta odotettavissa tulevaisuudessa.²²⁵

²¹⁸ Karasjärvi, Malkki & Marjomaa 2000, 22–23.

²¹⁹ Sihvola 2004, 118–119.

²²⁰ Karasjärvi, Malkki & Marjomaa 2000, 26.

²²¹ Kingsbury & Roberts 1990, 17.

²²² Covenant of the League of Nations, sähköinen aineisto.

²²³ Wemlinger 2015, 147.

²²⁴ Covenant of the League of Nations, sähköinen aineisto.

²²⁵ Rodin & Shue 2007, 2–7.

Toisaalta politiikan tutkija Jack S. Levy määrittelee termin hieman eri tavalla. Hän pitää sitä ennen kaikkea sotilaallisena strategiana, jonka tarkoituksena on iskeä viholliseen otollisena ajankohtana. Myös Levyn määritelmää sisältyy tulevaisuudessa siintävä sodan vääjäämättömyys, mutta ennen kaikkea hyökkääjän kannalta.²²⁶ Määrittelen itse ennaltaehkäisevän sodan tarkoittavan tässä tutkielmassa sodan oikeutuksen keinoa, jossa maa pyrkii luomaan kuvaa toisen maan tulevan hyökkäyksen vääjäämättömyydestä, minkä seurauksena oikeuttajan on hyökättävä itse.

Nämä sodan oikeutuksen teemat pätevät erityisesti toiseen Italian osiossa nostamiin teemoista eli Etiopian aiheuttamaan uhkaan Italian siirtomaille. Ensimmäisessä raportissa käsitellään Etiopian aiheuttamaa uhkaa eri esimerkkien kautta kronologisessa järjestyksessä vuodesta 1911 vuoteen 1935 asti. Käsitelen tässä luvussa kyseistä teemaa aloittaen Kansainliittoa edeltävistä tapahtumista edeten vuoteen 1935 asti. Lopuksi käsitelen toisesta raportista löytyvää Walwalin välikohtausta osana Italian luomaa kuvaa Etiopiasta uhkana Italian siirtomaille.

Osio alkaa kahden sodanaikaisen turvallisuusuhan käsittelyllä. Raportissa Etiopian väitetään uhanneen Italiaa maan ollessa kiinni sodassa Libyassa ja ensimmäisessä maailmansodassa 1910-luvulla. Tämän lisäksi kohdassa väitetään Etiopian suojelleen Italian ja Britannian Somalimaissa operoinutta kapinallispäällikköä samoihin aikoihin. Osio on vain noin sivun pituinen, mutta sisältää vakavia syytöksiä Etiopiaa kohtaan.²²⁷

Luku alkaa lyhyellä Etiopian Libyan sodan aikana muodostaman turvallisuusuhan käsittelyllä. Italia ja Ottomaanien valtakunta sotivat Libyan hallinnasta vuosina 1911–1912.²²⁸ Vaikka Italia sai vallattua siirtomaan ottomaaneilta, jatkuivat kapinat alueella aina 1930-luvulle saakka.²²⁹ Tekstistä on havaittavissa heti Italian merkittävästi kovempi retoriikka muihin osioihin verrattuna. Luvussa syytetään Etiopiaa anti-italialaisesta propagandasta, josta todisteena käytetään jo aikaisemmin mainittua sodanaikaista anti-italialaista laulua.²³⁰ Samalla luvussa väitetään Gondarin silloisen kuvernöörin marssittaneen Eritrean vastaiselle rajalle armeijan, mikä pakotti Italian siirtämään joukkojaan siirtomaahan. Tämän kerrotaan

²²⁶ Levy 2007, 87–88.

²²⁷ MIG1, 15–16.

²²⁸ Vandewalle 2006, 24–26.

²²⁹ Vandewalle 2006, 31–32.

²³⁰ MIG2, 8–9.

vaikuttaneen negatiivisesti sotamenestykseen Libyassa. Lisäksi raportissa väitetään sodan uhan aiheuttaneen vuosia kestäneen talouskriisin Eritreaan.²³¹

Italia esittää hyvin samanlaisia väitteitä myös ensimmäisen maailmansodan suhteen, josta puhutaan raportissa nimellä ”European war”. Raportissa kerrotaan, kuinka Italian valmistautuessa sotaan vuonna 1915 yksi Etiopian ylimystön jäsenistä keräsi 150 000 hengen armeijan, joka aiheutti jälleen uhan Eritrean rajalle. Uhan laatua ei kuitenkaan määritellä tarkemmin. Kohdassa toistuu myös väite anti-italialaisesta propagandasta, mutta tällä kertaa ilman viitteitä toiseen raporttiin. Tämän sotilaallisen uhan kerrotaan aiheuttaneen jälleen tarpeen pitää suurta armeijaa puolustamassa Eritreaa.²³²

Italia vie väitteen Eritrean puolustamisesta huomattavasti pidemmälle kuin Libyan sodan kohdalla. Eritrean puolustamisesta todetaan raportissa seuraavasti:

This situation was highly injurious to Italy: deprived of Eritrean troops, practically the whole of Libya had to be evacuated except for the coastal garrisons; the East-African colonies had to be maintained in a permanent state of defence, in order to meet possible Ethiopian attack; and, finally, Italy, having her colonial forces thus immobilised for the defence of Eritrea and Italian Somaliland, was unable to take part in the Allies’ colonial operations in Africa and in Asia a fact which had disastrous political consequences for Italy in the post-war settlement of the colonial question.²³³

Lainauksesta nousee esiin kaksi hyvin keskeistä Italian argumenttia. Ensimmäinen Italia jatkaa väitettään Etiopian sotavalmistelujen aiheuttamista ongelmista juuri vallatussa Libyan siirtomaassa. Lainauksessa väitetään Eritrean puolustamisen aiheuttaneen Italian vetäytymisen Libyan rannikon linnakkeisiin. Italia joutuikin politiikan tutkija Dirk J. Vandewallen mukaan vetäytymään rannikolle ensimmäisen maailmansodan seurauksena.²³⁴ Tämä jätti fasistiselle hallinnolle perinnöksi Libyan takaisinvaltauksen, joka saatiin päätökseen vasta vuonna 1931.²³⁵ Italia syyttää siis Etiopiaa tämän kalliin ja resursseja vievän tilanteen aiheuttamisesta lainauksessa.

Toinen Italian argumentti on vielä merkittävämpi. Lainauksessa väitetään, kuinka siirtomaiden puolustaminen Etiopian mahdolliselta hyökkäykseltä esti Italiaa osallistumasta ympärysvaltojen operaatioihin Afrikassa ja Aasiassa, mikä vaikutti negatiivisesti Italian

²³¹ MIG1, 15–16.

²³² MIG1, 16.

²³³ MIG1, 16.

²³⁴ Vandewalle 2006, 27.

²³⁵ Vandewalle 2006, 30–32.

rauhassa saamiin alueluovutuksiin. Tämä on erittäin merkittävä kohta lainauksesta, sillä Mussolini piti Versaillesin rauhaa häpeärauhana Italian kannalta juuri saavuttamattomien alueellisten tavoitteiden takia.²³⁶ Robert Mallett pitää tätä myös tärkeänä tekijänä Italian myöhemmässä sotaisessa politiikassa Etiopiaa kohtaan.²³⁷ Italia syyttää siis raportissaan Etiopiaa itselleen epäedullisesta Versaillesin rauhasta, joka oli yksi keskeisistä tekijöistä Italian vuoden 1935 hyökkäyksen takana.

Luvun viimeinen kohta keskittyy Lijj²³⁸ Yasun²³⁹ toimiin. Yasu oli Etiopian keisarina vuosina 1889–1913 toimineen Menelik II:n perillinen. Yasua syytetään raportissa levottomuuksien aiheuttamisesta Italian Somalimaasta sekä Britannian ja Italian Somalimaissa kapinoineen Seeyid Muhammed Abdullahin tukemisesta.²⁴⁰ Yasu tukikin antikolonialistista Abdullahia sekä toivoi keskusvaltojen voittoa sodassa. Hän uskoi keskusvaltojen voiton auttavan Etiopiaa karkottamaan Italian Somaliasta ja Eritreasta. Yasun politiikan pelättiin johtavan ympärysvaltojen väliintuloon ja hänet syrjäytettiin vallasta vuonna 1917.²⁴¹

Italia ei kuitenkaan syytä pelkästään Yasua Abdullahin tukemisesta, vaan väittää myös Etiopian myöhemmän hallinnon suojelleen Abdullahia, kun hän oli joutunut pakenemaan maahan brittien sotilasoperaation jälkeen. Italian argumentti Etiopiaa vastaan jäsenyyttä edeltävän osalta tiivistyykin tähän. Italia syytti Etiopian hallintoa sodan valmistelusta Italiaa vastaan, mutta samalla väitti Etiopian ”anarkian” aiheuttaneen turvallisuusuhkaa Italian siirtomaita kohtaan.²⁴²

Näistä Italian Etiopian Kansainliiton jäsenyyttä edeltäneeseen aikaan sijoittuvista argumenteista nousee esiin keskeinen havainto. Italia antaa raportissa kuvan, kuinka Etiopia on lähes yksin onnistunut halvaannuttamaan Italian sotamenestyksen sekä Libyassa että ensimmäisessä maailmansodassa. Tämä on merkittävä ero muuhun raportin retoriikkaan, sillä tulkitsin edellisissä luvuissa Italian pyrkineen raportissaan olemaan mainitsematta itselleen negatiivisia asioita ja vähättelemään Etiopiaa. Kyseiset tapahtumat sijoittuvat kuitenkin fasistista hallintoa edeltäneen liberaalin hallinnon aikaan, jota Mussolini arvosteli Mallettin mukaan ankarasti.²⁴³ Tulkitsen muuttuneen retoriikan johtuneen juuri tästä. Tätä tukee myös

²³⁶ Mallett 2015, 1–6.

²³⁷ Mallett 2015, 1.

²³⁸ Tarkoittaa lasta. Käytettiin korkea-arvoisen aateliston jälkeläisistä. Marcus 1994, 232.

²³⁹ Useita kirjoitusasuja. Käytän raportissa esiintyvää muotoa.

²⁴⁰ MIG1, 16.

²⁴¹ Marcus 1994, 114–117.

²⁴² MIG1, 16.

²⁴³ Mallett 2015, 7–8.

Etiopian Kansainliiton jäsenyyden jälkeistä aikaa koskevat luvut, joissa Italia ei enää argumentoi Etiopian toimien aiheuttaneen yhtä vakavia seurauksia.

Pääosa turvallisuushkia käsittelevästä osiosta keskittyy Etiopian Kansainliiton jäsenyyden jälkeiseen aikaan eli vuosiin 1923–1935. Toisin kuin jäsenyyttä edeltävien esimerkkien kohdalla Italia käsittelee jäsenyyden jälkeisen ajan turvallisuushkia yksittäisten esimerkkien kautta, joiden tukena on yleensä dokumentteja toisesta raportista. Mukana on sekä yksityisiä henkilöitä että Italian alueita vastaan tehtyjä loukkauksia. Raportissa väitetään, kuinka ensimmäiseen maailmansotaan sijoittuvat esimerkit ovat olennaisin syy Italian kokemaan turvattomuuden tunteeseen, mutta Etiopian jäsenyyden aikaiset esimerkit osoittavat myös Etiopian hallinnon vihamielisen asenteen Italiaa kohtaan sekä maan kyvyttömyyden kontrolloida alueitaan. Italia väittää myös esittävänsä vain kaikista tärkeimmät ja vakavimmat esimerkit näistä turvallisuushista.²⁴⁴

Osiossa tapahtuu selkeä retorinen muutos esimerkkien suhteen. Italia ei juuri selitä yksittäisten esimerkkien laajempaa vaikutusta, vaan kuvailee ainoastaan tapahtumat kertoen välillä myös valtion tekemistä toimista tapauksen johdosta antaen myös satunnaisesti pienen kommentin, mitä kyseinen esimerkki väitetysti todistaa. Esimerkit painottuvat vahvasti 1930-luvulle, jossa erityisesti vuoteen 1934. Tämä on havaittavissa kaikissa kolmessa luvussa.

Ensimmäiset kaksi näistä keskittyvät henkilöihin ja omaisuuteen liittyviin uhkiin. ”Acts Committed Against Italian Lives, Property and Interest” niminen luku on näistä lyhyin. Se on myös temaattisesti selkeästi epäyhtenäisin kolmesta luvusta. Esimerkit vaihtelevat päällekkarkauksista ja murhista aina karavaanien ryöstöihin sekä italian siirtomaiden asukkaiden aiheuttomiin pidätyksiin. Nämä kaikki esimerkit sijoittuvat myös Etiopian alueelle. Luvussa on havaittavissa samaa tematiikkaa väitetyjä sopimusrikkomuksia käsittelevän osion kanssa. Luvun lyhyessä johdannossa vedotaankin juuri vuoden 1928 ystävyyssopimukseen, jonka perusteella italialaisilla oli oikeus taloudelliseen ekspansioon Etiopiassa Italian tulkinnan mukaan.²⁴⁵

Tämän lisäksi luvussa on myös Klobukowski-sopimukseen liittyviä esimerkkejä. Italia muun muassa käyttää uudestaan esimerkkinä sopimusta koskevassa luvussaan käyttämäänsä somalien pidätystä ja huonoja vankilaoloja koskevaa tapausta.²⁴⁶ Tämän lisäksi taloudelliset

²⁴⁴ MIG1, 16.

²⁴⁵ MIG1, 22.

²⁴⁶ Ks. MIG1, 14 ja 25.

teemat nousevat luvussa hyvin keskeiseen asemaan. Italian Somalimaan kansalaisten ryöstelemistä koskevan esimerkin liitteenä on noin kahden ja puolen sivuinen dokumentti, jossa on listattu yksityiskohtaisesti ryöstelemisestä aiheutuneet vahingot, jotka olivat yhteensä 54 763 liiraa.²⁴⁷ Vahinkojen suuruuden vain muutaman kuukauden aikavälillä todetaan osoittavan Etiopian valtiossa vallitsevan anarkian.²⁴⁸

Luvussa ei kuitenkaan käsitellä Italian alueellisen koskemattomuuden rikkomuksia, sillä kaikki esimerkit sijoittuvat Etiopian alueelle. Toki Italia näki lainsäädäntönsä ulottuvan kansalaisten osalta myös Etiopian alueelle Klobukowski-sopimuksen seitsemännen artiklan pohjalta.²⁴⁹ Sen sijaan Italian diplomaatteja ja konsuleita vastaan kohdistuneita hyökkäyksiä käsittelevä luku on selkeämpi esimerkki Italian alueisiin kohdistuneista turvallisuushista. Kyseinen luku onkin myös tuplasti pidempi kuin Italian asukkaisiin kohdistuneita uhkia käsittelevä luku.

Diplomaatit nauttivat suojellumpaa asemaa tavallisiin kansalaisiin verrattuna. Diplomaattista immunitettia on esiintynyt eri muodoissa jo varhaisista ajoista lähtien. Sillä tarkoitetaan diplomaattisissa tehtävissä olevien henkilöiden koskemattomuutta, joka on tarkoittanut suojelua sekä väkivallalta että kohdemaan lainsäädännöltä. Jälkimmäinen eli diplomaattien ekstraterritoriaalisuus on vaihdellut ajoittain. Diplomaattien asema alkoi vahvistua Euroopassa varhaismodernin ajan alussa ja levisi ympäri maailmaa kolonialismin myötä. Diplomaattien asemaa alettiin rajoittaa 1900-luvun puolivälissä ja vuoden 1961 Wienin sopimus rajoitti merkittävästi diplomaattien oikeuksia. Diplomaattinen immunitetti oli siis luvun aikakehyksessä huomattavasti voimakkaampaa kuin nykyään.²⁵⁰

Italia käsittelee luvussa laajasti eri maan diplomaattiseen työhön kohdistuneita uhkia. Tämänkin luvun esimerkit painottuvat vahvasti 1930-luvulle. Enemmistö tapauksista liittyy Italian lähetystöön tai konsulaatteihin tehtyihin hyökkäyksiin ja ryöstelyihin. Osa hyökkäyksistä oli johtanut laukaustenvaihtoihin, kuten Dessiehin konsulaattiin²⁵¹ marraskuussa 1931 tehty hyökkäys, jossa yksi konsulaatin henkilökunnasta haavoittui.²⁵² Tämän lisäksi luvussa mainitaan myös konsulaattien työntekijöihin kohdistuneita hyökkäyksiä, kuten Gondarin konsulin lähettiin kohdistunut hyökkäys aseistautuneiden

²⁴⁷ MIG2, 53–55.

²⁴⁸ MIG1, 23.

²⁴⁹ Ks. MIG1, 9 ja Feyissa 2016, 116.

²⁵⁰ Frey & Frey, britannica.com, verkkosivusto.

²⁵¹ Konsuli oli lähetystä alempi diplomaattinen toimipiste, joka sijaitti yleensä pääkaupungin ulkopuolella.

²⁵² MIG1, 18 ja MIG2, 35.

etiopialaisten toimesta. Lähetin kerrotaan puolustaneen postilaukkuaan vastaanottaen useita veitsen iskuja hyökkääjiltä. Lähetti kuoli raportin mukaan myöhemmin sairaalassa haavojensa tulehduttua.²⁵³

Kuitenkin kaikista vakavin Italian esiin nostama tapaus on 4. marraskuuta 1934 tehty hyökkäys Italian Gondarin konsulaattiin. Robert Mallett nostaa tapauksen keskeiseksi sodan oikeutuksen kiintopisteeksi Walwalin välikohtauksen kanssa.²⁵⁴ Italia syyttää raportissaan etiopialaisten joukkojen hyökänneen konsulaattiin tappaen yhden ja haavoittaen kaksi sotilasta sekä ampuneen laukauksia Italian konsulia ja hänen vaimoan kohti. Osan hyökkääjistä kerrotaan myös kuuluneen paikalliseen poliisiin.

Hyökkäys konsulia vastaan oli selkeä diplomaattisen koskemattomuuden loukkaus. Tämän lisäksi hyökkääjien väitetään olleen suoraan Etiopian hallinnon alaisia, mikä on osion esimerkeissä hyvin harvinaista, sillä useimmissa esimerkeissä hyökkääjät määritellään vain epämääräisesti etiopialaisiksi. Italia väittää Etiopian vapauttaneen myöhemmin hyökkääjät vankilasta, minkä se katsoo loukanneen Klobukowski-sopimusta.²⁵⁵ Italian tulkinnan mukaan molempien maiden kansalaisia koskevat asiat tuli ratkaista maiden yhteisessä erikoisoikeudessa.²⁵⁶ Italia toi näin osioon mukaan myös sopimusrikkomusten teeman.

Italia esittää esimerkin yhteydessä monia raskauttavia väitteitä Etiopian suuntaan. Argumentoinakin tämän olleen keskeisin esimerkki luvussa sodan oikeutuksen kannalta. Tätä puoltaa myös Italia esittämien dokumenttien määrä tapauksen tueksi. Esimerkin yhteydessä viitataan yhteensä seitsemään dokumenttiin, mikä on täysin poikkeuksellista osiossa, sillä tyyppillisesti yhdessä esimerkissä viitataan yhdestä kahteen dokumenttiin. Esimerkki sisältää myös keskeisimmät teemat osion kannalta eli diplomaattisen koskemattomuuden ja kahdenvälisen sopimusten rikkomukset. Luvun tapaukset eivät kuitenkaan nouse esiin osion yhteenvedossa.²⁵⁷ Turvallisuusuhkien kannalta keskeisin osa olikin osion viimeinen rajaturvallisuutta käsittelevä luku.

Kyseinen luku käsittelee suoraan Italian siirtomaihin kohdistunutta uhkaa. Osio koostuu Italian raporteista etiopialaisten suorittamista hyökkäyksistä, rajaloukkauksista ja ryöstöretkistä. Kahden muun luvun tapaan myös tässä luvussa esimerkit painottuvat vahvasti

²⁵³ MIG1, 18.

²⁵⁴ Mallett 2015, 120.

²⁵⁵ MIG1, 19–20.

²⁵⁶ Ks. MIG1, 9 ja Feyissa 2016, 116.

²⁵⁷ MIG1, 35.

1930-luvulle, sillä 51 esimerkistä peräti 34 sijoittuu kyseiselle ajalle. Osiossa toistuu Italian retoriikka, jossa se ei syytä esimerkeissä suoraan Etiopian armeijaa vaan puhuu joko etiopialaisista tai yksittäisten päälliköiden sotajoukoista. Kuitenkin osion yhteenvedossa syytetään esimerkkien tapahtumista Etiopian hallintoa.²⁵⁸ Italia on liittännyt myös kahden muun luvun tapaan monesti esimerkkien perään lyhyen selonteon maan suorittamista tapauksiin liittyvistä diplomaattisista toimista ja Etiopian vastauksesta.

Hyvin tyypillinen esimerkki luvun tyylistä on Italian ja Etiopian välisestä rajaselkkauksesta 31. toukokuuta 1935 kertova kohta. Raportissa lukee tapauksesta seuraavasti:

On May 31st of this year, a group of about twenty armed Ethiopians attempted to cross the Italian lines near Garasgalo, in the neighbourhood of Gublei. The Ethiopians, on being warned by the dubats retaliated and repulsed the aggressors. The Italian Minister at Addis Ababa sent a note of protest. The incident has not yet been settled (see document No. 201).²⁵⁹

Lainauksesta löytyvät kaikki yleisimmät esimerkkien piirteet. Italia kuvailee lyhyesti välikohtauksen tapahtumat, kertoo omista diplomaattisista toimistaan, Etiopian vastauksesta ja liittää perään toisesta raportista löytyvän dokumentin tapahtumien tueksi. Etiopian diplomaattisten vastausten kuvaukset ovat lähes poikkeuksesta lainauksen kaltaisia, eli Etiopian hallinnon mainitaan jättäneen Italian vaateet huomiotta. Kyseiset esimerkit eivät yksinään juuri tukeneet Italian sodan oikeutusta. Italia kuitenkin pyrki esimerkeillään luomaan kokonaiskuvaa tapahtumista ja korostamaan tällaisten välikohtausten runsasta määrää. Italian esittelemät 51 esimerkkiä ovatkin raportin mukaan vain keskeisimmät tapaukset.²⁶⁰ Toinen merkittävä huomio liittyy esimerkin päiväykseen. Välikohtaus oli sattunut toukokuussa, jolloin konflikti oli ollut Kansainliiton käsittelyssä pätkittäin jo viiden kuukauden ajan.²⁶¹

Esimerkit rajaloukkauksista koostuvat lainausten tavoin pitkälti pienistä aseellisista yhteydenotoista italialaisten ja etiopialaisten joukkojen välillä Eritrean ja Somalimaan rajoilla. Sen sijaan ryöstöretkiä käsittelevät esimerkit vaihtelevat sisällöltään huomattavasti enemmän. Monet näistä keskittyvät kuvaamaan ryöstelyä, jonka kohteena ovat erityisesti karja ja karavaanit.²⁶² Tämä on jälleen merkki Italian vahvasta taloudellisesta painotuksesta raportin ensimmäisessä osiossa. Samalla esimerkeissä kerrotaan myös ryöstöretkien aiheuttamasta

²⁵⁸ Ibid.

²⁵⁹ MIG1, 35.

²⁶⁰ MIG1, 16.

²⁶¹ Mallett 2015, 148–153 ja Wemlinger 2015, 146.

²⁶² Ks. esimerkit 8, 9, 14 ja 16. MIG1, 26–28.

inhimillisestä kärsimyksestä ja kuolemista. Toukokuussa 1935 tapahtuneessa ryöstöretkessä kerrotaan 14 henkilön kuolleen, 12 haavoittuneen, viiden lapsen joutuneen kastroiduksi ja seitsemän aikuisen joutuneen orjiksi. Lisäksi ryöstelijöiden kerrotaan varastaneen 4000 eläintä.²⁶³

Siviilien kuolemien lisäksi esimerkeissä kerrotaan myös Italian sotilaallisista tappioista. Italia erottelee näissä siirtomaissa värvättyjen ja italialaisten sotilaiden kuolemat toisistaan. Esimerkiksi toukokuussa 1934 tapahtuneessa välikohtauksessa 74 etiopialaisen kerrotaan vallanneen Italian aseman Barreissa tappaen yhden Italian dubat²⁶⁴ -sotilaan.²⁶⁵ Sen sijaan Euroopasta tulleista italialaisista sotilaista puhutaan termillä ”native italian”. Heidän kuolemiaan korostetaan raportissa aina esimerkkien otsikoiden tasolla asti. Muun muassa toukokuuhun 1935 sijoittuvassa esimerkissä kerrotaan italialaisen sotilaan kuolleen etiopialaisten sotilaiden toimesta Gogulassa hänen hakiessaan vettä. Raportissa väitetään myös etiopialaisten vieneen sotilaan aseet.²⁶⁶

Viimeinen keskeinen teema esimerkeissä on suurten sotilasjoukkojen aiheuttama uhka rajalle. Luvusta löytyy muutamia esimerkkejä suurempien sotajoukkojen liikkeistä rajan lähellä. Osa näistä sisältää kuvauksia yhteenotoista, mutta osa kuvaa pelkästään armeijoiden läsnäoloa rajojen läheisyydessä. Kaikista vakavin näistä esimerkeistä on syyskuulta 1931. Siinä kerrotaan 15 000 etiopialaisen sotilaan uhanneen maan rajaa ja väitetään joukkojen päällikön kertoneen tarkoitukseksi edetä Italian alueelle. Sotilaallisen uhan takia Italia lähetti joukkojaan rajalle. Italian hallinto viesti asiasta Etiopian hallinnolle ja kertoi pitävänsä sitä vastuussa, mikäli hyökkäys tapahtuu. Lyhyen diplomaattisen sananvaihdon jälkeen Etiopian keisari pyysi Italiaa välittämään joukkojen johtajalle viestin, missä käski tätä vetäytymään.

Italia kommentoi poikkeuksellisesti esimerkissään tapauksen merkitystä. Esimerkissä todetaan Etiopian vastauksesta:

The Emperor's telegram was accompanied by a letter from the Ethiopian Minister for Foreign Affairs, in which the imperial instructions were confirmed. In assuring our Minister at Addis Ababa of all this, the Ethiopian Minister for Foreign Affairs used, in connection with our protests, the expression ”*what you say is the frontier*”, an expression which betrayed the hidden Ethiopian purpose, and which showed that *the action of Dedjatch Gabre Mariam* [joukkojen johtaja] was *fully*

²⁶³ MIG1, 35.

²⁶⁴ Italian somalialaisista sotilaista käytetty nimitys. Mallett 2015, 119.

²⁶⁵ MIG1, 33.

²⁶⁶ MIG1, 34.

*approved by his Government, though liable to be disavowed in the event of failure.*²⁶⁷

Tämä lainaus on erittäin keskeinen esimerkki Italian argumentista Etiopiaa vastaan turvallisuushkien osalta. Italia syyttää tilanteesta suoraan Etiopian hallintoa. Lainauksen mukaan hallinto hyväksyi alueellisten sotajoukkojen toimet välttämällä itse vastuut seurauksista. Italia käytännössä siis argumentoi Etiopian hallinnon käyttäneen alueellisia sotajoukkoja epäsuoran vaikutuksen keinoina Italiaa vastaan. Lainauksessa korostetaan asiaa vielä kursivoidun tekstin avulla, jota Italia on käyttänyt raportissa tehokkeinona keskeisimmissä väitteissään. Näenkin tämän olevan keskeisin yksittäinen esimerkki Etiopian luomista turvallisuushista ensimmäisessä raportissa.

Italia esittelee ensimmäisessä raportissa laajan kattauksen rajoilleen muodostuneita turvallisuushkia. Myös Robert Mallett identifioi ainakin 51 Italian ja Etiopian rajalla tapahtunutta välikohtausta vuosien 1923 ja 1935 välillä, minkä lisäksi hän mainitsee myös Ranskan ja Britannian siirtomaiden rajoilla tapahtuneen samanlaisia ihmishenkiä vaatineita välikohtauksia. Hän kuitenkin huomauttaa, että Britannia ja Ranska eivät juuri reagoineet välikohtauksiin, vaan pitivät niitä heimokysymyksinä. Sen sijaan Italia päätti nostaa välikohtaukset esiin konfliktin lähestyessä.²⁶⁸

Mitä Italia pyrki sitten kertomaan näillä esimerkeillään? Yllä olevaa lainausta lukuun ottamatta esimerkeissä ei juuri avata niiden laajempaa merkitystä. Italian kommentit Etiopian hallinnon suuntaan rajoittuvat lähinnä sen toimimattomuuteen välikohtausten yhteydessä. Vaikka Italia pyrki tällä kommentoimaan Etiopian hallinnon tehottomuutta, en kuitenkaan tulkitse sen olevan esimerkkien päätarkoitus. Sen sijaan valtion yhtenäisyyden teema nousee huomattavasti tärkeämpään asemaan.

Argumentoin viime luvussa, kuinka sopimusrikkomuksia käsittelevän osion yksi tarkoituksista oli osoittaa Etiopian epäyhtenäisyys ja täten pohjustaa Kansainliiton jäsenyyttä käsittelevää osaa. Tulkitsekin myös tässä luvussa näkyvän kyseistä teemaa. Italia toteaa asian osion johdannossa, jossa se kertoo esimerkkien todistavan Etiopiassa vallitsevan anarkian.²⁶⁹ Kuitenkaan osion johtopäätöksissä ei mainita ollenkaan valtion yhtenäisyyttä.²⁷⁰

²⁶⁷ MIG1, 29.

²⁶⁸ Mallett 2015, 122.

²⁶⁹ MIG1, 16.

²⁷⁰ MIG1, 35.

Silti näen myös tämän osion yhden tarkoituksista olleen pohjustaa valtionyhtenäisyyden teemaa Kansainliiton jäsenyyttä koskevaa osaa varten.

Kuitenkin luvusta nousee keskeisimpänä esiin sodan oikeutus mainittujen turvallisuusuhkien kautta. Osion johtopäätöksessä todetaan, kuinka keskeyttämättömät ryöstöretket, rajaloukkaukset ja hyökkäykset ovat osoitus sekä Etiopian aggressiivisesta asenteesta että uhanneet Italian siirtomaiden turvallisuutta.²⁷¹ Italia ei kuitenkaan argumentoi esimerkeissään Etiopian hallinnon hyökänneen missään vaiheessa suoraan Etiopiaa vastaan, vaan hyökkääjät ovat esimerkeissä hallinnon ulkopuolisia toimijoita, joiden taustalla tosin saattoi olla hallinnon hyväksyntä. Argumentoinkin Italian pyrkineen näissä kolmessa luvussa oikeuttamaan sotaansa ennen kaikkea ennaltaehkäisevän hyökkäyksen kautta.

Yksi välikohtaus kuitenkin haastaa tämän tulkinnan sodan kokonaisuikeutuksen kannalta. Osioista löytyy esimerkki numero 42, jossa Italia mainitsee lyhyesti Walwalin välikohtauksen viitaten toisen raportin liitteisiin.²⁷² Toisesta raportista löytyy kokonaisuudessaan Italian 21. kesäkuuta 1935 Kansainliitolle toimittama raportti Walwalin välikohtauksesta. Seitsemän sivun mittainen raportti noudattaa tyyliltään melko vahvasti ensimmäistä raporttia. Raportissa viitataan myös dokumentteihin, jotka löytyvät toisen raportin perästä liitteinä.²⁷³ Seuraavaksi käsittelen Walwal-raporttia ja analysoin sisälsikö se puolustussotaan vai ennaltaehkäisevään sotaan viittaavaa retoriikkaa.

Useat tutkijat pitävä Walwalin välikohtausta Italian pääasiallisena tekosyynä hyökätä Etiopiaan.²⁷⁴ Niinpä Walwal oli keskeisessä asemassa Italian sodan oikeutuksessa. Se ei kuitenkaan näy juuri ensimmäisessä raportissa, sillä Italia oli tehnyt juuri kolme kuukautta aiemmin välikohtauksesta selvityksen Kansainliitolle. Italia oli jo vuonna 1925 ottanut haltuunsa Walwalin.²⁷⁵ Vuonna 1930 maa oli rakentanut välikohtauksen kohteena olleen linnoituksen. Paikalla oli valtava strateginen merkitys, sillä Walwalissa sijaitsivat eteläisen Odagenin maakunnan suurimmat puhtaan veden resurssit.²⁷⁶

Välikohtaus alkoi marraskuussa 1934, kun Brittiläinen rajakomissio saapui tutkimaan Etiopian väitettä linnoituksen kuulumisesta Etiopian alueelle saattajinaan 600 etiopialaista

²⁷¹ MIG1, 35.

²⁷² MIG1, 33.

²⁷³ MIG2, 120–154.

²⁷⁴ Ks. esim. Mallett 2015, Wemlinger 2015, 146; 120; Henig 2010, 159–161; Marcus 1994, 139.

²⁷⁵ Marcus 1994, 138.

²⁷⁶ Mallett 2015, 119.

sotilasta.²⁷⁷ Harold Marcus huomauttaakin, kuinka Walwalin oli yksiselitteisesti maiden välisten rajasopimusten pohjalta Etiopian alueella.²⁷⁸ Italian ilmavoimien uhattua saattuetta Britit vetäytyivät 30 kilometrin päähän.²⁷⁹ Sen sijaan Etiopian sotilaat jäivät. 5. joulukuuta joukkojen välillä tapahtui sotilaallinen yhteenotto, jossa kuoli 100 etiopialaista ja 30 italialaista.²⁸⁰ Molemmat osapuolet syyttivät yhteenotosta toisiaan.²⁸¹ Etiopia vei välikohtauksen Kansainliiton käsittelyyn tammikuussa 1935, joka totesi molemmat osapuolet syyttömiksi saman vuoden syyskuussa.²⁸²

Italian välikohtausta käsittelevä raportti ajoittuu siis tähän aikaväliin. Italia pyrkikin maalaamaan raportissaan Etiopiasta hyökkääjän tehden siitä näin syyllisen välikohtaukseen, jonka Etiopia itse vei Kansainliiton käsiteltäväksi. Raportti jakautuu kolmeen osaan. Ensimmäisessä osassa Italia käy läpi tapahtumien kulun. Toisessa osassa otetaan kantaa Etiopian esittämiin väitteisiin ja kolmannessa Italia perustelee omaa syyttömyyttään ja Etiopian syyllisyyttä.

Ensimmäisessä osiosta nousee esiin kolme keskeistä kohtaa. Ensinnäkään Mallettin esiin nostamaa ilmauhkaa komissiota vastaan ei mainita sanallakaan, vaan komission todetaan vetäytyneen 25. marraskuuta selittämättä syytä. Toisekseen Italia argumentoi Etiopian sotilaiden olleen oikeutetulla asialla saattaessaan komissiota, mutta komission lähtiessä he olivat vain uhkaamassa Italian alueellista koskemattomuutta. Kolmannekseen etiopialaisten väitetään hyökänneen italialaisten sotilaiden kimppuun ilman provokaatiota ja varoitusta.²⁸³

Italia pohjaa väitteensä vahvasti omien virkamiestensä raportteihin, joihin se viittaa tekstissä. Ensimmäinen osa onkin lähinnä Italian versio tapahtumien kulusta. Sodan oikeutuksen kannalta seuraavat kaksi osiota ovat huomattavasti merkittävämmät. Niissä Italia taustoittaa, miksi maa ei olisi voinut olla hyökkääjä ja miksi Etiopia olisi ollut selkeä aggressiivinen osapuoli. Nostan esiin neljä kohtaa näistä kahdesta osasta, joiden argumentoin olevan keskeisimpiä sodan oikeutuksen kannalta.

Ensimmäinen kohta kommentoi Etiopian Kansainliitolle lähettämän raportin Walwalin italialaista komentajaa koskevaa osaa. Italian version keskeisenä väitteenä on, että komentaja

²⁷⁷ Ibid.

²⁷⁸ Marcus 1994, 139.

²⁷⁹ Mallett 2015, 120.

²⁸⁰ Henig, 2010, 159.

²⁸¹ Mallett 2015, 120.

²⁸² Wemlinger 2015, 146–147.

²⁸³ MIG2, 120–121.

pyrki hillitsemään kaikkea aggressiota, kun taas Etiopia syytti häntä konfliktin lietsomisesta. Komentaja ei suostunut välikohtauksen aikana neuvottelemaan Walwalin asemasta, eikä päästämään etiopialaisia linnoitukseen. Italia puolustaa tätä vetoamalla kansainväliseen järjestelmään.

Raportissa argumentoidaan komentajan kieltäytyneen neuvotteluista, sillä hänellä ei ollut valtuuksia neuvotella kyseisestä asiasta. Italia toteaa, ettei myöskään vastapuolen saattueella ollut kyseisiä valtuuksia. Etiopialaisen pääsyn estämistä linnoitukseen perustellaan kansainvälisellä lailla. Italia katsoi linnoituksen omakseen, jolloin maalla oli tulkintansa mukaan oikeus estää vieraan vallan sotilaiden pääsy sisälle.²⁸⁴ Tämä on jälleen esimerkki, kuinka Italia pyrki käyttämään itselleen edullista kansainvälistä järjestelmää Etiopiaa vastaan.

Toisekseen Italia kertoo, ettei maalla voitu katsoa olevan mitään syytä aloittaa välikohtausta. Italia argumentoi maan olleen läsnä Walwalissa vuosien ajan rauhanomaisesti ja kuinka Italian joukot eivät edenneet etiopialaisten peräännyttyä. Raportissa väitetään, että on mahdotonta keksiä syytä Italian hyökkäykselle.²⁸⁵ Italian väite on melko erikoinen, sillä maan alueelliset tavoitteet Etiopian suhteen olivat olleet tiedossa jo Tripartite-sopimuksesta lähtien, joka oli solmittu Kansainliiton suurvaltojen Ranskan ja Britannian kanssa.²⁸⁶ Raportti on kuitenkin ajalta, jolloin Italia oli saanut jo Ranskalta hyväksynnän toimilleen,²⁸⁷ kun taas kiista Britannian kanssa oli vasta alkanut.²⁸⁸ Kyse olikin lähinnä vasta-argumentista Etiopian raportille.

Kolmas ja neljäs nosto liittyvät toisiinsa. Italia argumentoi, kuinka Walwal oli vain yksi lukuisista etiopialaisten aggressioista. Raportissa listataan muutamia etiopialaisten suorittamia hyökkäyksiä ja ryöstöretkiä Italian alueelle. Italia hyödynsi kyseistä keinoa myöhemmin syyskuun raportissaan, kuten havaitsin aiemmin luvussa. Walwal-raportissa Italia syytti kuitenkin huomattavasti suuremmin Etiopian hallintoa puhumalla Etiopian sotilaista.²⁸⁹

Neljännessä nostossa Italia yhdistää kolmannen noston argumentin Walwalin välikohtaukseen. Kohdassa todetaan näiden hyökkäysten todistavan Etiopian aggressiivisuuden ja Odagenin provinssin sekasorron. Esimerkkien tueksi Italia tarjoaa myös

²⁸⁴ MIG2, 122.

²⁸⁵ MIG2, 125.

²⁸⁶ Marcus 1983, 264.

²⁸⁷ Mallett 2015, 123.

²⁸⁸ Mallett 2015, 147–153.

²⁸⁹ MIG2, 125.

Britannian parlamentin valkoisia papereita, joista kerotaan löytyvän yhteneviä raportteja tilanteesta. Italia argumentoi näiden esimerkkien näyttävän Etiopian vastuun välikohtauksen aloituksesta. Kuitenkin sodan oikeutuksen kannalta raskauttavampi on Italian käyttämä sanamuoto ”warlike enterprises”.²⁹⁰ Vaikka Italia ei väittänyt Etiopian aloittaneen toimillaan sota, tulkitsen Italian sanavalinnoillaan pyrkineen viestimään Etiopian tehneen sotaan oikeuttavia toimia Italiaa vastaan.

Italian Walwal-raportista on siis selkeästi havaittavissa sodan oikeutukseen liittyvää retoriikkaa. En kuitenkaan näe sen olleen kyseisessä raportissa vielä kovinkaan merkittävässä roolissa. Esimerkiksi raportin johdannossa ei nähdä syyskuun raporttiin verrattavaa Etiopian syytelyä, vaan Italia pyytää Kansainliittoa tarkastelemaan konfliktia maan toimittamien tietojen pohjalta.²⁹¹ Harold Marcus toteaa, kuinka Italia tuona aikana pyrki ennen kaikkea viivyttämään Kansainliiton käsittelyprosessia valmistautuessaan sotaan Etiopiaa vastaan.²⁹² Tulkitsen Walwal-raportin kuitenkin nousseen huomattavasti keskeisempään asemaan sodan oikeutuksessa syyskuun raportin myötä. Italia liitti näin raportin osaksi argumenttiaan Etiopian jatkuvista aggressioista Italiaa kohtaan, jossa Walwal näytteli kaikista vakavinta roolia.

Tätä kokonaisuutta tarkastellessa on vielä kysyttävä, oikeuttiko Italia sota turvallisuusuhkien osalta puolustusotana vai ennaltaehkäisevänä sotana. Tätä avaa erityisesti turvallisuusuhkia käsittelevän osion johtopäätökset. Niissä Italia käyttää yksinomaan ennaltaehkäisevään sotaan viittaavaa terminologiaa. Yhteenvedossa todetaan osion esimerkkien osoittavan Etiopian vihamielisen asenteen Italiaa kohtaan ja kerrotaan, ettei ongelma ratkea niin kauan kuin nykyinen tilanne maassa jatkuu. Italia kertoo tällä selkeästi aikeensa hyökätä Etiopiaan turvallisuusuhan poistamiseksi. Kyseinen kohta on myös ainoa kursivilla kirjoitettu osa johtopäätöksistä, jonka havaitsin aiemmin Italian käyttämäksi tehokeinoksi raporteissa.²⁹³

Tämän lisäksi Italia tuo esiin kaksi osiossa aiemmin käsittelemätöntä huomiota. Etiopian väitetään ottaneen riveihinsä italialaisia karkureita sekä tuottaneen Italian vastaista propagandaa. Etiopian väitetään myös aseistautuvan Italiaa vastaan. Tämä yhdistyy Kansainliittoa koskevan osion aserajoituksia koskevaan kohtaan. Italia argumentoi Etiopian aseistautumisen tarpeen vähentyneen vuoden 1928 ystävyyssopimuksen myötä, mutta Etiopia

²⁹⁰ MIG2, 126.

²⁹¹ MIG2, 127.

²⁹² Marcus 1994, 140.

²⁹³ MIG1, 35.

olikin tämän sijaista ruvennut aseistamaan itseään merkittävästi. Yhteenvedossa väitetäänkin Etiopian hallinnon valmistautuvan hyökkäämään Italiaa vastaan maan omilla aseilla, joista kaikkia ei ollut vielä edes maksettu.²⁹⁴ Tämä oli Italian kannalta erittäin keskeinen kipukysymys, sillä maa oli vastustanut tiukasti asevientä Etiopiaan.²⁹⁵

Osion johtopäätöksissä Italia siis argumentoi selkeästi Etiopian valmistautuvan sotaan Italiaa vastaan, jonka seurauksena maan on toimittava siirtomaidensa turvaamiseksi. Tämän perusteella osion sodan oikeutus on puhtaasti ennaltaehkäisevän sodan oikeutusta. Tämän lisäksi esimerkeissä suuret hallintoon kytköksissä olevat sotajoukot olivat ainoastaan uhkaamassa rajaa, kun taas rajaloukkauksia suorittaneet joukot kuvattiin vain yksittäisinä etiopialaisina. Myös koko ensimmäisen raportin johtopäätöksissä Italia käyttää ennaltaehkäisevän sodan retoriikkaa toteamalla Etiopian muodostavan välittömän uhan Italialle ja sen siirtomaille.²⁹⁶

Italian retoriikasta on havaittavissa kuitenkin myös suoraa puolustussotaan liittyvää oikeutusta. Esimerkiksi Mussolini totesi toukokuussa 1935 pitämässään puheessa Italia puolustavan itseään hyökkäystä vastaan Afrikassa.²⁹⁷ Samoin Walwal-raportissa väitetään Etiopian armeijan hyökänneen suoraan Italian alueelle. Myös Gondarin konsulaattiin vuonna 1934 tehty hyökkäys viittaa tähän, sillä Italia syytti teosta Etiopian viranomaisia, jotka olisivat näin toimineet suoraan koskemattomuutta nauttineita diplomaatteja vastaan.

Etiopian turvallisuusuuhkia käsittelevä osio on lopulta melko monisyinen. Italia pyrki oikeuttamaan sotaansa sekä kansalaisiinsa, diplomaatteihinsa ja rajoihinsa kohdistuneilla turvallisuusuuhilla. Sopimusrikkomuksia käsittelevän osion tavoin taloudelliset aspektit olivat läsnä myös tässä osiossa, mikä onkin yksi Italian ja Etiopian suhdetta käsittelevän osan keskeisistä teemoista. Italia pyrki myös vahvasti argumentoimaan Etiopian alueellisen epäyhtenäisyyden puolesta, jonka tulkitsen toimineen pohjustuksena raportin toista osaa varten.

Sodan oikeutuksen kannalta Italia pyrki argumentoimaan ennen kaikkea ennaltaehkäisevän sodan puolesta. Osiossa ja Italian yleisessä sotaa koskevassa retoriikassa on kuitenkin havaittavissa myös suoraa puolustussotaan viittaavaa oikeutusta. Tulkitsen Italian pyrkineen

²⁹⁴ MIG1, 35.

²⁹⁵ Marcus 1983, passim.

²⁹⁶ MIG1, 63.

²⁹⁷ Mallett 2015, 151.

näin oikeuttamaan sotaansa mahdollisimman rajulla retoriikalla antamatta kuitenkaan Etiopiasta kuvaa tasavertaisena valtiona, joka olisi kyennyt aidosti vaarantamaan Italian omistukset Afrikassa.

4 Loppuluku

Olen tarkastellut tässä tutkielmassa Italian Etiopian vastaisen sodan oikeutusta kahdessa Kansainliitolle syyskuussa 1935 lähetetyssä raportissa. Olen analysoinut oikeutuksen taustalla vaikuttaneita poliittisia ja ideologisia tekijöitä. Olen myös tarkastellut, keihin Italia pyrki raportillaan vaikuttamaan Kansainliiton sisällä ja miten maa on hyväksikäyttänyt tässä itselleen edullista kansainvälistä järjestelmää. Raportista on paljastunut hyvin monisyinen kuva Italian esitellessä Etiopian rikkeitä sekä Kansainliittoa että itseään vastaan.

Tutkielman päätutkimuskysymyksenä toimi, miten Italia oikeutti Kansainliitolle toimitetuissa raporteissa hyökkäystään Etiopiaan. Tarkasteltuani kysymystä sekä historiallisen kontekstin että kansainvälisen oikeuden teorian kautta olen havainnut hyvin monipuolisen sodan oikeutuksen kuvan raporteista. Sodan oikeutuksesta nousee esiin merkittäviä eroja kahden eri osion välillä. Tämä korostaa näiden kahden osion eri tarkoituseriä.

Ensimmäisessä Italian ja Etiopian suhdetta käsittelevässä osiossa sodan oikeutus on huomattavasti vahvemmin esillä ja Italian muuta tavoitteet ovat huomattavasti enemmän taustalla. Sen sijaan Kansainliittoa käsittelevässä osiossa sodan oikeutus on enemmän taustalla. Myöskään toisessa raportissa liitteenä oleva Walwal-raportti ei keskity vahvasti sodan oikeutukseen, mutta sekin sisältää sodan oikeutukseen viittaavaa retoriikkaa, joka yhdistettiin ensimmäisen raportin kautta vahvemmin mukaan sodan oikeutukseen.

Olen havainnut ensimmäisestä raportista neljä keskeistä sodan oikeutuksen teemaa. Ensimmäisenä näistä on oikeutus sopimusrikkomusten kautta, jota esiintyy Italian ja Etiopian välisten sopimusten väitettyjä rikkomuksia käsittelevässä osiossa. Osiossa Italia pyrki argumentoimaan Etiopian rikkoneen maiden välisiä sopimuksia ja näin asettaen Italian taloudellisesti ongelmalliseen asemaan. Italia syytti myös sopimusrikkomusten vaarantaneen kansalaistensa turvallisuuden Etiopian maaperällä.

Toinen teema on sodan oikeutus turvallisuusuhan kautta. Kyseistä aihetta käsittelevässä osiossa Italia väitti Etiopian muodostaneen turvallisuusuhan maansa kansalaisille, diplomaateille sekä siirtomaiden rajoille. Väitteensä tueksi Italia kävi läpi esimerkkejä tapahtumista, joissa edellä mainittujen turvallisuus oli uhattuna Etiopian tai etiopialaisten toimesta.

Tarkastelin kansainvälisen lain teorian pohjalta, argumentoiko Italia osiossa puolustussodan vai ennaltaehkäisevä sodan pohjalta. Varsinkin osion sekä koko ensimmäisen raportin

retoriikka viittasi vahvasti ennaltaehkäisevään sotaan. Italia argumentoi, kuinka Etiopia oli muodostanut jatkuvan uhan rajoilleen ja valmistautui sotaan Italiaa vastaan, jonka seurauksena maan oli toimittava itse. Toisaalta osiossa oli myös havaittavissa puolustussotaan viittaavaa retoriikkaa ja erityisesti toisen raportin liitteenä ollut Walwal-raportti tuki tätä argumenttia. Tulkitsinkin, kuinka Italia pyrki oikeuttamaan sotaa mahdollisimman vakavien turvallisuusuhkien kautta tekemättä kuitenkaan Etiopiasta tasavertaista valtiota itsensä rinnalle.

Kansainliiton ja Etiopian suhdetta käsittelevässä osassa ensimmäistä raporttia Italia ei argumentoinut yhtä selkeästi sodan oikeutustaan. Sodan oikeutuksen teemat eivät ole jaottuneet myöskään yhtä selkeästi yksittäisiin osioihin, vaan viittauksia sodan oikeutukseen on havaittavissa pitkin toista osaa. Havaitsin kuitenkin kyseisestä osasta kaksi selkeää sodan oikeutuksen teemaa, jotka ovat imperialistinen sodan oikeutus ja humanitaarinen interventio.

Kolmatta teemaa eli imperialistista sodan oikeutusta oli havaittavissa erityisesti Etiopian valtiolliseen yhtenäisyyteen keskittyvissä osissa. Italia argumentoi Etiopian olleen imperialistinen valta, joka alisti valloittamiaan etnisesti ja kulttuurillisesti erillisiä kansoja. Italia myös väitti, kuinka Etiopian hallinto ei kyennyt kontrolloimaan valtiotaan pääkaupungin ympäristöä lukuun ottamatta, joka puolestaan vaaransi muiden alueiden asukkaat altistaen nämä valtatyhjiön aiheuttamalle levottomuudelle. Imperialistisen sodan oikeutuksen periaatteiden mukaan Italia väitti etiopialaisten olevan kyvyttömiä hallitsemaan itseään, mikä aiheutti kestävämmän tilanteen maassa, mikä Italian oli ratkaistava.

Neljäs teema eli humanitaarinen interventio painottui puolestaan orjuutta ja Etiopian barbarismia käsitteleviin osioihin. Italia esitteli Etiopian orjuuden laajuutta ja sen aiheuttamaa kärsimystä. Italia myös kuvaili barbaarisena pitämäänsä Etiopian oikeusjärjestelmää, jossa tuomitut altistuivat epäinhimillisille rangaistuksille. Lisäksi Italia väitti Etiopian yhteiskunnan rakentuneen orjuuden varaan. Tulkitsin Italian pyrkineen oikeuttamaan sotaansa humanitaarisen intervention kautta väittäen etiopialaisten ja erityisesti Etiopian valloittamien kansojen eläneen orjuuden ja barbarismin alla, josta ne tuli vapauttaa.

Italian sodan oikeutus perustui näihin neljään teemaan. Vaikka Kansainliiton peruskirja kielsikin yksiselitteisesti hyökkäyksen toista jäsenmaata vastaan, pyrki Italia silti argumentoimaan toimiensa oikeudenmukaisuuden puolesta vetoamalla juurikaan suoraan itsepuolustukseen raporteissaan. Sodan oikeutus ei kuitenkaan ollut Italian argumenttien ainoa tarkoitus. Italia pyrki myös vaikuttamaan muihin Kansainliiton jäsenmaitiin raportillaan.

Tämä johtui erityisesti peruskirjan artiklasta 16, joka antoi jäsenmaille oikeuden puolustaa hyökkäyksen kohteeksi joutunutta jäsentä pakotteiden ja sotilaallisen väliintulon avulla. Tutkielman ensimmäisenä alakysymyksenä toimi, keihin Italia pyrki vaikuttamaan raporteillaan.

Argumentoinikin Italian keskeisenä tavoitteena olleen juuri artiklan 16 seurauksilta välttymisen erityisesti ensimmäisen raportin Etiopian ja Kansainliiton suhdetta käsittelevässä osassa. Kyseinen teema näkyi myös muualla raportissa, mutta huomattavasti vähemmissä määrin. Havaitsin artiklan 16 välttelyn näkyvän raportissa erityisesti kahdella tavalla. Ensinnäkin Italia pyrki vaikuttamaan Britanniaan ja toiseksi Italia yritti mustamaalata Etiopiaa väitteillään.

Britannia oli raportin keskeisin kohde. Britannia oli Italialle keskeinen ongelma, sillä maa kannatti kovia otteita Italiaa vastaan hyökkäyksen Etiopiaan toteutuessa. Britannian kannan takana oli erityisesti vahvasti Kansainliitolle myönteinen kansa. Niinpä Italia pyrkikin argumentoimaan raportissaan erityisesti toimiaan Britannialle keskeisten asioiden kautta. Tämä näkyi erityisesti raportin toisessa osassa, jossa Italia argumentoi, kuinka Kansainliiton peruskirjan ja jäsenehtojen perusteella Etiopia ei ansainnut järjestön jäsenyyttä ja täten artiklan 16 tuomaa suojelusta.

Britannian keskeinen rooli näkyi muutamissa keskeisissä teemoissa. Ensinnäkin Italia keskittyi vahvasti Etiopian liittymiseen Kansainliittoon. Britannia oli ollut Etiopian jäsenyyden äänekkäin vastustaja. Toiseksi Italia argumentoi Etiopian hallinnon olevan kykenemätön kontrolloimaan alueitaan, joka aiheutti anarkian tilan provinseissa. Kysymys oli keskeinen Britannialle, joka jakoi pitkiä rajoja Etiopian kanssa. Kolmanneksi Italia käsitteli laajasti Etiopian orjuutta, joka oli erityisesti Britannian kansan keskuudessa herättänyt runsaasti keskustelua. Kyseiset luvut olivatkin selkeästi Britannia-painotteisimmat Italian vedotessa hyvin laajasti eri brittiläisiin lähteisiinsä argumenttiensa tueksi.

Etiopian mustamaalaamisen teema näkyi puolestaan tasaisesti koko aineistossa. Italia pyrki argumenteillaan maalaamaan Etiopiasta kuvaa epäluotettavana sekä kehittymättömänä barbaarisena valtiona. Tätä korostaakseen Italia maalasi puolestaan itsestään kuvaa kärsivällisenä naapurina, joka oli pyrkinyt auttamaan Etiopiaa vuosien ajan nousemaan kehittyneiden valtioiden joukkoon tuloksetta.

Selkeimmät esimerkit mustamaalaamisesta löytyvät orjuutta ja barbarismia käsittelevistä kohdista. Italian kuvaukset ovat hyvin yksityiskohtaisia ja brutaaleja. Erityisesti raportissa käytetyt suorat lainaukset olivat valikoitu antamaan mahdollisemman negatiivisen kuvan Etiopiasta. Epäluotettavuuden teema näkyy puolestaan erityisesti sopimusrikkomuksia ja jäsenehtoja käsittelevissä osioissa. Italia pyrki argumentoimaan, kuinka Etiopia oli jättänyt järjestelmällisesti noudattamatta sopimuksiaan ja jopa hyväksikäyttämään niitä. Esimerkkeiksi Italia tarjosi useita maiden välisiä sopimuksia sekä Kansainliiton jäsenehdot.

Italia pyrki itse argumentoimaan näitä väitteitään kansainvälisen järjestelmän sääntöjen kautta. Tutkielman toisena alakysymyksenä toimi, miten Italia hyväksikäyttää kansainvälistä sääntöpohjaista järjestelmää argumenteissaan. Kansainvälisen sääntöpohjaisen järjestelmän hyväksikäyttö näkyi raporteissa erityisesti kolmen teeman kautta. Ensinnäkin Italia pyrki kääntämään Kansainliiton järjestelmää Etiopiaa vastaan. Italia oli itse epäedullisessa asemassa ollessaan vaarassa joutua artiklan 16 määräämien toimien kohteeksi. Italia pyrkikin välttymään tältä hyökkäämällä Etiopian jäsenyyttä vastaan juuri peruskirjan artikloiden avulla. Kansainliiton kohdalla Italia hyväksikäytti siis kansainvälistä järjestelmää sekä pyrkimällä asettamaan itsensä suotuisaan asemaan että hyökkäämään Etiopiaa vastaan järjestelmän ehdoilla.

Toinen raporteista esiin noussut teema oli 1930-luvun Italialle edullisen kansainvälisen poliittisen järjestelmän hyväksikäyttö. Viittasin useisiin tutkijoihin, jotka argumentoivat ajan poliittisen järjestelmän olleen edullinen eurooppalaisille valtioille. Italia vetosi raportissaan jatkuvasti kansainväliseen järjestelmään tai kansainvälisen lain henkeen esitellessään Etiopian väitetyjä rikkeitä. Italia hyödynsi erityisesti raportissaan suvereenin valtion määrittelyssä keskeisenä tekijänä ollutta ”self-governing” -käsitettä, joka löytyi myös Kansainliiton peruskirjan asettamista jäsenehdoista. Vaikka maailma olikin muuttumassa pois päin eurooppalaisesta valtion kontrolliin pohjautuvasta suvereenin valtion määrittelystä, oli ajatus vielä voimissaan vuonna 1935, mitä Italia hyödynsi raporteissaan.

Kolmas Italian kansainvälisen järjestelmän hyväksikäytön teema oli ekstraterritoriaalisuus. Italia vetosi Etiopian ja Ranskan välisen Klobukowski-sopimuksen koskevan itseään. Tämän pohjalta Italian kansalaisten asiat olisi tullut ratkaista yhteisissä oikeusistuimissa Etiopian oikeuden sijaan. Italia tarjosi monia esimerkkejä, joissa se väitti Etiopian rikkoneen yhteisoikeutta koskevaa sopimuksen seitsemättä artiklaa. Tämä ei ole kuitenkaan ensimmäisen ainoa kohta, jossa Italia hyödynsi ekstraterritoriaalisuutta. Myös

turvallisuushkien kohdalla Italia vetosi Klobukowski-sopimuksen seitsemänteen artiklaan. Näin se onnistui yhdistämään kansalaisiinsa kohdistuneen turvallisuusuhan kansainväliseen järjestelmään.

Italia käytti hyväkseen sotansa oikeutuksessa monia kansainvälisen järjestelmän Aspekteja. Italia kykeni vetoamaan itselleen edullisiin kansainvälisen lain periaatteisiin, joista monet periytyivät 1800-luvulta. Vaikka maailma oli muuttumassa, vetosi Italia näihin perinteisiin käsityksiin. Italia pystyi myös tulkitsemaan Kansainliiton peruskirjan artikloita itselleen edullisella tavalla, sillä sekin oli kirjoitettu yli 15 vuotta aiemmin. Vetoamalla kansainväliseen sääntöpohjaiseen järjestelmään Italia pyrki saamaan sodalleen laillisen pohjan.

Tutkielmassa käyttämäni alkuperäisaineisto vastasi hyvin asettamiini tutkimuskysymyksiin. Koska Italian raportit muodostivat käytännössä yhtenäisen kokonaisuuden, toimivat ne hyvin yhdessä analyysin lähteinä. Käyttämäni tutkimusmenetelmät laadullinen sisällönanalyysi ja lähiluku palvelivat myös hyvin tutkielmaa. Laadullinen sisällönanalyysi auttoi sivumäärällisesti suuren alkuperäisaineiston läpikäynnissä ja jaottelussa, kun taas lähiluku auttoi syvempien merkitysten löytämisessä Italian retoriikasta.

Tämän tutkielman pohjalta on mahdollista lähteä jatkamaan Italian sodan oikeutuksen tutkimusta. Tarkasteluun olisi mahdollista ottaa esimerkiksi kaikki Italian Kansainliitolle lähettämät konfliktin aikaiset vastaukset, joista voisi tutkia Italian retoriikan kehittymistä vuoden 1935 edetessä samalla tarkastellen ulkopoliittisten tavoitteiden jatkumoa näissä raporteissa. Myös vertaileva tutkimus Italian ja Etiopian raporttien välillä olisi mielekästä. Tässä tulokulmana voisi olla Italian ja Etiopian retoriikan keinojen vertailu Kansainliiton järjestelmän sisällä.

Lopuksi herää kysymys, mikä oli raportin merkitys. Raportti kirjoitettiin tilanteessa, jossa Mussolini oli päättänyt hyökätä Etiopiaan muiden valtioiden toimista huolimatta. Tämä antaa raportista kuvan rutiininomaisena diplomaattisena vastauksena Kansainliiton järjestelmässä. Argumentoin kuitenkin raportin olleen tärkeä osa sotaa edeltävää keskustelua. Ensinnäkin Italia toi raportillaan Kansainliitossa käytävään keskusteluun mukaan Etiopian peruskirjan rikkomukset. Nämä herättivät Kansainliitossa keskustelua Etiopian asemasta. Vaikka Etiopia ei joutunutkaan kärsimään sanktioita raporttien takia, pidän tätä onnistuneena Etiopian mustamaalaamisena, minkä argumentoin olleen yksi raportin keskeisistä tavoitteista.

Toisekseen Italia myös saavutti osittain toisen keskeisistä tavoitteistaan raportin suhteen välttyessään kokonaan sotilaallisilta toimilta Kansainliiton osalta ja saadessaan melko heikot taloudelliset pakotteet. En väitä tämän olleen yksin Italian toimittamien raporttien ansiota. Sen sijaan tulkitsen tämän yhdistävän raportit osaksi Italian vuonna 1935 tekemää diplomaattista valmistelutyötä hyökkäykselleen. Argumentoin tämän osoittavan Italian diplomaattien tehneen järjestelmällistä työtä oikeuttaakseen sotaa Etiopiaa vastaan välttyäkseen voimakkaalta kansainväliseltä reaktiolta. Tätä tukevat myös monet raportista löytyvät jatkumot Italian Kansainliitossa käyttämään diplomaattiseen retoriikkaan. Tutkielma nostaaakin raportit keskeiseen asemaan Italian sodan edeltävässä retoriikassa ja Kansainliiton sotaa edeltävässä diplomaattisessa prosessissa.

Lähteet

Alkuperäisaineistot

Kansainliiton arkisto

MIG1, Memorandum by the Italian Government 1. report, 1935

League of Nations Archives, Palais des Nations, Geneva

Collections; Official Documents (League of Nations); Secretariat; Relations with Member States; Communications Addressed to Members; Documents Distributed to Council and State Members, C.283.M.150.-C.356.M.181., 1935

<https://archives.ungeneva.org/dispute-between-ethiopia-and-italy-request-by-the-ethiopian-government-memorandum-by-the-italian-government-on-the-situation-in-ethiopia-i-report>

C-340-M-171-1935-VII_EN

MIG2, Memorandum by the Italian Government 1. report, 1935

League of Nations Archives, Palais des Nations, Geneva

Collections; Official Documents (League of Nations); Secretariat; Relations with Member States; Communications Addressed to Members; Documents Distributed to Council and State Members, C.283.M.150.-C.356.M.181., 1935

<https://archives.ungeneva.org/dispute-between-ethiopia-and-italy-request-by-the-ethiopian-government-memorandum-by-the-italian-government-on-the-situation-in-ethiopia-ii-documents>

C-340(a)-M-171(a)-1935-VII_EN

Declaration by Ethiopian Delegation to the Assembly 1923

League of Nations Archives, Palais des Nations, Geneva

Collections; Conventions Ratifications and Other Diplomatic Instruments (League of Nations); Admissions to the League of Nations; Admissions to the League, 1920-1934

<https://archives.ungeneva.org/ethiopia-declaration-by-ethiopian-delegation-to-the-assembly-done-at-geneva-27-september-1923-by-which-she-accepts-various-obligations-prior-to-her-admission-to-the-league-of-nations>

CRID1/191/04-1

Sopimukset

Convention for the Control of the Trade in Arms and Ammunition, and Protocol. *The American Journal of International Law*. Vol.15 (4) 1921, 297–313.

The Covenant of the League of Nations.

<https://www.ungeneva.org/en/about/league-of-nations/covenant> [haettu 22.4.2024]

Tutkimuskirjallisuus

Allain, Jean: *The Law and Slavery: Prohibiting Human Exploitation*. Koninklijke Brill, Leiden 2015.

Aughie, Antony: *Imperialism, Sovereignty and the Making of International Law*. Cambridge University Press, Cambridge 2005.

Azzi, Stephen Corrado: The Historiography of Fascist Foreign Policy. *The Historical Journal*. Vol.36 (1) 1993, 187–203.

Baer, George W: *The Coming of the Italian-Ethiopian War*. Harvard University Press, Cambridge 2013 (1967).

Bonacci, Giulia & Meckelburg, Alexander: Revisiting Slavery and the Slave Trade in Ethiopia. *Northeast African Studies*. Vol.17 (2) 2017, 5–30.

Brummett, Barry: *Techniques of Close Reading*, Toinen painos. SAGE Publications, Los Angeles 2019.

Coleman, Sterling Joseph: Gradual Abolition or Immediate Abolition of Slavery? The Political, Social and Economic Quandary of Emperor Haile Selassie I. *Slavery & Abolition*. Vol.29 (1) 2008, 65–82.

De Donno, Fabrizio: La Razza Ario-Mediterranea: Ideas of Race and Citizenship in Colonial and Fascist Italy, 1885–1941. *Interventions*. Vol.8 (3) 2006, 394–412.

- De Grand, Alexander: Mussolini's Follies: Fascism in Its Imperial and Racist Phase, 1935–1940. *Contemporary European History*. Vol.13 (2) 2004, 127–147.
- Donaldson, Megan: The League of Nations, Ethiopia, and the Making of States. *Humanity*. Vol.11 (1) 2020, 6–31.
- Feyissa, Hailegabriel G: European Extraterritoriality in Semicolonial Ethiopia. *Melbourne Journal of International Law*. Vol.17 (1) 2016, 107–134.
- Habermann-Box, Sigrun: From the League of Nations to the United Nations: The Continuing Preservation and Development of the Geneva Archives. *Networking the International System: Global Histories of International Organizations*. Toim. Madeleine Herren. Springer Cham, 2014, 15–30.
- Henig, Ruth B: *The League of Nations*. Haus Publishing, Lontoo 2010.
- Iadarola, Antoinette: Ethiopia's Admission into the League of Nations: An Assessment of Motives. *The International Journal of African Historical Studies*. Vol.8 (4) 1975, 601–622.
- Jonas, Raymond Anthony: *The Battle of Adwa: African Victory in the Age of Empire*. Harvard University Press, Cambridge 2011.
- Kallis, Aristotle: *Fascist Ideology: Territory and Expansionism in Italy and Germany, 1922–1945*. Routledge, Lontoo 2000.
- Karasjärvi, Tero & Malkki, Janne & Marjomaa, Risto: Sota. *Ilmestyskirjan ratsastajat sota, nälkä, taudit ja kuolema historiassa*. Toim. Risto Marjamaa, Jouko Nurmiainen & Holger Weiss. Vastapaino, Tampere 2000, 17–112.
- Kingsbury, Benedict & Roberts, Adam: Introduction: Groatian Thought in International Relations. *Hugo Grotius and International Relations*. Toim. Hedley Bull, Benedict Kingsbury & Adam Roberts. Clarendon, Oxford 1990, 1–64.
- Keefer, Edward C: Great Britain, France, and the Ethiopian Tripartite Treaty of 1906. *Albion (Boone)*. Vol.13 (4) 1981, 363–380.
- Levy, Jack S: Preventive War: Concept and Propositions. *International Interactions*. Vol.37 (1) 2011, 87–96.

Mallett, Robert: *Mussolini in Ethiopia, 1919-1935: the Origins of Fascist Italy's African War*. Cambridge University Press, Cambridge 2015.

Marcus, Harold G: *A History of Ethiopia*. University of Carolina Press, Berkeley 1994.

Marcus, Harold G: The Embargo on Arms Sales to Ethiopia, 1919–1930. *The International Journal of African Historical Studies*. Vol.16 (2) 1983, 263–279.

Miers, Suzanne: Britain and the Suppression of Slavery in Ethiopia. *Slavery & Abolition*. Vol.18 (3) 1997, 257–288.

Peltonen, Jaakkojuhani & Peltonen, Ollimatti: ”Tarpeettoman sodan taakka”? *Lupa tappaa? Sodankäynnin ja sotien oikeuttamisen pitkä historia*. Toim. Jaakkojuhani Peltonen ja Ollimatti Peltonen. Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki 2019, 9–20.

Rodin, David & Shue Henry: *Preemption: Military Action and Moral Justification*. Oxford University Press, Oxford 2007.

Sarajärvi, Anneli & Tuomi, Jouni: *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Uudistettu painos. Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki 2018.

Sihvola, Juha: *Maailmankansalaisen etiikka*. Kolmas painos. Kustannusosakeyhtiö Otava, Keuruu 2005.

Simone, Giulia: ’A League of Minds’? Uses and Abuses of the League of Nations’ Internationalism by Fascist Italy. *Journal of Modern Italian Studies*. Vol. 28 (3) 2023, 259–277.

Seybolt, Taylor B: *Humanitarian Military Intervention The Conditions for Success and Failure*. Oxford University Press, Oxford 2008.

Stang, Bruce G: *Collision of Empires Italy's Invasion of Ethiopia and its International Impact*. Ashgate, Farnham 2013.

Vandewalle, Dirk J: *A History of Modern Libya*. Cambridge University Press, Cambridge 2006.

Wemlinger, Cherri: Collective Security and the Italo-Ethiopian Dispute Before the League of Nations. *Peace and Change*. Vol.40 (2) 2015, 139–166.

Zocchi, Benedetta: Italian Colonialism in the Making of National Consciousness: Representations of African Natives. *Storicamente*. Vol.15–16 (1) 2019, 1–27.

Verkkoaineistot

Frey, Linda & Frey, Marsha L: Diplomatic Immunity. *Encyclopedia Britannica* -sivusto. <https://www.britannica.com/topic/diplomatic-immunity> [Haettu 22.4.2024].

League of Nations Archives. <https://archives.ungeneva.org/lontad> [Haettu 22.4.2024].